

558092

**NAMUS BAHANELİ CİNAYETLERİN TÜRKİYE'DEKİ BASINDA HABER
OLARAK YAPILANDIRILIŞININ ANALİZİ**

Çiçek TAŞLIÇUKUR

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir-2009

**NAMUS BAHANELİ CİNAYETLERİN TÜRKİYE'DEKİ BASINDA HABER
OLARAK YAPILANDIRILIŞININ ANALİZİ**

Çiçek TAŞLIÇUKUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Basın ve Yayın Ana Bilim Dalı
Danışman: Doç.Dr. İncilay CANGÖZ

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mart 2009

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

NAMUS BAHANELİ CİNAYETLERİN TÜRKİYE'DEKİ BASINDA HABER OLARAK YAPILANDIRILIŞININ ANALİZİ

Çiçek TAŞLIÇUKUR

Basın ve Yayın Ana Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2009

Danışman: Doç. Dr. İncilay CANGÖZ

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu, günümüzde de hala varlığını arttırarak sürdürmektedir. Şiddetin en uç noktasını oluşturan, insanın yaşama hakkının elinden alınması ise özellikle kadınlara yönelik olarak devam etmektedir. Son yıllar da dünyada ve ülkemizde namus bahanesi ile işlenen cinayetler bunun en önemli göstergelerinden biridir.

Günümüzde kadınların bedenleri ve cinselliği hala erkeklerin ve erkek egemenliğinin kontrolü altındadır. Erkek egemenliği ise dil, hukuk, din, eğitim, aile, popüler kültür ve medya gibi kurumlar tarafından üretilmekte ve devamlılığı sağlanmaktadır.

Namus bahanesi ile kadına yönelik şiddet olayları özellikle son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Bu durum gazete haberlerine de yansımıştır.

Araştırmanın temelini 1 Ocak 2000 tarihinden 31 Aralık 2007 tarihine kadar olan dönemdeki Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Zaman gazeteleri örnekleminde Türk Basını'nın namus bahanesi ile kadına yönelen şiddeti nasıl bir haber dili/söylemi ile duyurdukları üzerine genel bir değerlendirme oluşturmaktadır.

Araştırma çoklu yöntem uygulanarak içerik analizi ve söylem analizi aracılığıyla yapılmıştır.

ABSTRACT**ANALYSIS OF STRUCTURALIZATION OF THE HONOUR KILLING AS A NEWS ITEM ON TURKISH PRESS****Çiçek TAŞLIÇUKUR****Anadolu University, Graduate School of Social Sciences,****Department of Journalism, March 2009****Advisor: Doç. Dr. İncilay CANGÖZ**

Violence phenomenon, emerged together with the history of still exists currently. Derogation of the right to live, the most serious kind of violence, still continues today and it is especially “women oriented”. In recent years, one of the most important indicators of this continuing violence is the murder commitment due to “chastity excuse” in the world and in our country.

Today, female body and sexual relationships are controlled by male. Male control is produced and going on by education, language, religion, law, family, popular culture and media.

In recent years, violence towards female has been raising especially the cover of honour. This case highlighted on newspapers.

The main cover of this research is a general evaluation of how kind of news language is used in newspapers Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Sabah and Zaman, about the cover of honour by female violence that has begun on January 1, 2000, and ended on December 31, 2007.

The research is made by using content analysis and discourse analysis.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

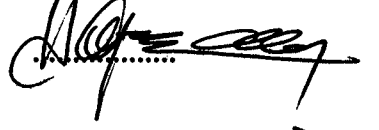
Çiçek TAŞLIÇUKUR'un "Namus Bahaneli Cinayetlerin Türkiye'deki Basında Haber Olarak Yapılandırılışının Analizi" başlıklı tezi 10 Nisan 2009 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

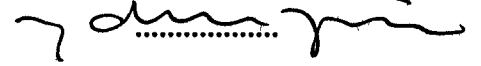
Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.İncilay CANGÖZ

Üye : Prof.Dr.H.İbrahim GÜRCAN

Üye : Yard.Doç.Dr.Fatime GÜNEŞ

Prof.Dr.Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma sürecinde her zaman yanında olan ve desteğini hiç esirgemeyen danışman hocam Doç.Dr. İncilay CANGÖZ'e çok teşekkür ederim. Tez jürimde sundukları katkı ve önerilerden dolayı Prof. Dr. Haili İbrahim GÜRCAN ve Yard. Doç. Dr. Fatime Güneş'e teşekkür ederim. Tezimle ilgili önerileri için Doç Dr. Erkan YÜKSEL'e teşekkür ederim.

Bütün eğitim ve öğretim hayatım boyunca bana inanan, güvenen ve desteklerini hiç esirgemeyen anne ve babama teşekkürü bir borç bilirim. Benden yaşça küçük olmalarına rağmen bana inceden yol gösterip, yanımda olan kardeşlerim Ayhan ve Hüseyin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her zaman moral kaynağım olan kuzenim Selda Yeliz KÜRTÜR'e, can dostum Sibel KAYA'ya, benim için bir kardeşten farksız olan Betül CAM HEMRAYEV'e; sadece bir evi değil sıkıntılarımı, üzüntülerimi her şeyimi paylaştığım güze! insan Esra TÜRKÖĞLU'na çok teşekkür ederim.

Eskişehir'de bana ailem gibi evlerini açan, tezimi yazmam için her türlü teknik ve manevi donanımı sağlayan (internet, bilgisayar sabır, yemek, çay, Türk kahvesi...) ERTÜRK ve YASLAŞ ailelerine çok teşekkür ederim.

Arkadaşlığın her şeyden çok emek ve dayanışma olduğunu bana hissettiren, bana karşı hep sabırlı olan, zor günlerimde beni hiç yalnız bırakmayan canım Sema ERTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Sıcacık gülüşünü ve candan dostluğunu hiçbir zaman esirgemeyen Darihan MAMUH'a sonsuz teşekkürler.

Moral desteklerini her zaman sürdüren ve beni motive etmek için ellerinden geleni yapan sevgili arkadaşlarım Ramazan KAYA ve Ülkü KANLI'ya çok teşekkür ederim.

Özellikle fotokopi çekimlerinde bütün sinirlenmelerime rağmen beni güler yüzle karşılayan, götürdüğüm onca gazetenin fotokopisini hiç söylenmeden çeken sevgili arkadaşlarım Burak, Enis ve Hakan'a sonsuz teşekkürler.

Bana karşı her zaman anlayışlı ve yardımsever davranan Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi'ndeki mesai arkadaşlarım ve amirlerime çok teşekkür ederim.

Bana olan inancını ve güvenin her zaman hissettiren, yoğun çalışma temposu içinde her türlü anlayışı ve sabrı gösteren, en mutsuz olduğum anlarda benden moral, çikolata ve tatlı desteğini esirgemeyen Uzman Aysen KAVAK'a çok teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ**Çiçek TAŞLIÇUKUR****Basın ve Yayın Anabilim Dalı****Yüksek Lisans****Eğitim**

Ls. 2004 Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Lise 1999 Ümraniye Süper Lisesi, Türkçe Matematik Bölümü

İş

2005-.....Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

2006–2008 Kariyer Açık Öğretim Dershanesi (Davranış Bilimlerine Giriş ve İletişim Bilgisi Derslerinin Öğretmenliği)

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Ordu 8 Şubat 1981

Cinsiyet: Kadın Yabancı dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Şiddet Olgusu ve Şiddet Türü Olarak Namus Cinayetleri	5
1.1.1.1. Şiddet Olgusu.....	5
1.1.1.2. Töre Kavramı	8
1.1.1.3. Namus Kavramı ve İçeriği.....	9
1.1.1.4. Toplumsal Şiddet Türü Olarak Namus Cinayetleri	11
1.1.2. Feminist Açıdan Namus Kavramı.....	13
1.1.2.1. Feminist Açıdan Namus Cinayetleri	17
1.1.3. Kültürel Çalışmalar.....	21
1.1.3.1. Kültürel Çalışmaların Medyaya Bakışı	21
1.1.3.2. Kültürel Bir Forum Olarak Medya.....	31
1.1.3.3. Kültürel Bir Metin Olarak Haber	33
1.1.4. Feminist Açıdan Haber Okunuşu.....	38
1.2. Amaç.....	41
1.3. Önem	41
1.4. Varsayımlar	42
1.5. Sınırlılıklar.....	42
2. YÖNTEM.....	43
2.1. Araştırma Modeli	43
2.2. Evren ve Örneklem	45
2.3. Verilerin Toplanması	46
3. BULGULAR VE YORUM	47
3.1. İçerik Çözümlemesi ile Toplanan Veriler ve Değerlendirilmesi.....	47
3.1.1. Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı	47
3.1.2. Haber Konularının Dağılımı	48
3.1.3. Haberlerin Yıllara Göre Dağılımı	57
3.1.4. Haberlerin Niteliklerine İlişkin Bulgular	58
3.1.5. Görsel Materyal Kullanımıyla İlgili Bulgular.....	59
3.1.6. Haber Aktörlerinin Rolüne İlişkin Bulgular.....	60
3.1.7. Haberlerin Kaynağına İlişkin Bulgular.....	61
3.1.8. Haberlerin Konusuna İlişkin Bulgular	63
3.1.9. Olayın Tanımlanışında Kullanılan İfadeler	64
3.2. Söylem Analizi Uygulanan Haberlere Ait Bulgular Ve Yorumlar	67
3.2.1. Haberin Makro Yapıları	67
3.2.1.1. Gazetelerin Haber Başlıkları	67
3.2.1.1.1. Cumhuriyet Gazetesi Haber Başlıkları.....	67
3.2.1.1.2. Hürriyet Gazetesi Haber Başlıkları.....	68
3.2.1.1.3. Milliyet Gazetesi Haber Başlıklar.....	69

3.2.1.1.4.	Sabah Gazetesi Haber Başlıklar	70
3.2.1.1.5.	Zaman Gazetesi Haber Başlıklar	71
3.2.1.2.	Gazetelerin Haber Girişleri ve Ana Olayların Sunumu	72
3.2.1.2.1.	Cumhuriyet Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu	72
3.2.1.2.2.	Hürriyet Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu	73
3.2.1.2.3.	Milliyet Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu	75
3.2.1.2.4.	Sabah Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu.....	75
3.2.1.2.5.	Zaman Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu.....	76
3.2.1.3.	Gazetelerin Neden Sonuç Bağlantısı.....	77
3.2.1.3.1.	Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı.....	78
3.2.1.3.2.	Hürriyet Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı.....	79
3.2.1.3.3.	Milliyet Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı.....	80
3.2.1.3.4.	Sabah Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı.....	80
3.2.1.3.5.	Zaman Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı	81
3.2.1.4.	Gazetelerin Arka Plan Bilgisi.....	82
3.2.1.4.1.	Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi.....	82
3.2.1.4.2.	Hürriyet Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi	82
3.2.1.4.3.	Milliyet Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi	83
3.2.1.4.4.	Sabah Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi	83
3.2.1.4.5.	Zaman Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi	83
3.2.2.	Haberin Mikro Yapıları.....	84
3.2.2.1.	Haberlerin Aktörleri.....	84
3.2.2.1.1.	Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin Aktörleri ...	84
3.2.2.1.2.	Hürriyet Gazetesi Haberlerinin Aktörleri	85
3.2.2.1.3.	Milliyet Gazetesi Haberlerinin Aktörleri.....	86
3.2.2.1.4.	Sabah Gazetesi Haberlerinin Aktörleri.....	86
3.2.2.1.5.	Zaman Gazetesi Haberlerinin Aktörleri	87
3.2.2.2.	Haberde Kullanılan Alıntılar	87
3.2.2.2.1.	Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar	88
3.2.2.2.2.	Hürriyet Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar	90
3.2.2.2.3.	Milliyet Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar	92

3.2.2.2.4.	Sabah Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar	94
3.2.2.2.5.	Zaman Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar	96
3.2.2.3.	Gazetelerin Sözcük Seçimleri.....	97
3.2.2.3.1.	Cumhuriyet Gazetesi Sözcük Seçimleri	97
3.2.2.3.2.	Hürriyet Gazetesi Sözcük Seçimleri	98
3.2.2.3.3.	Milliyet Gazetesinde Sözcük Seçimleri.....	99
3.2.2.3.4.	Sabah Gazetesi Sözcük Seçimleri.....	99
3.2.2.3.5.	Zaman Gazetesinde Sözcük Seçimleri.....	100
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
	KAYNAKÇA	107

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1: Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	47
Tablo2: Cumhuriyet Gazetesinin Haber Konularının Dağılımını Gösteren Tablo.....	48
Tablo 3: Hürriyet Gazetesinin Haber Konularının Dağılımını Gösteren Tablo.....	50
Tablo 4: Milliyet Gazetesinin Haber Konularının Dağılımını Gösteren Tablo.....	52
Tablo 5: Sabah Gazetesinin Haber Konularının Dağılımını Gösteren Tablo.....	54
Tablo 6: Zaman Gazetesinin Haber Konularının Dağılımını Gösteren Tablo.....	55
Tablo 7: Haberlerin Yıllara Göre Dağılımı	57
Tablo 8: Haberlerin Niteliklerine İlişkin Bulguları Gösteren Tablo	58
Tablo 9: Görsel Materyal Kullanımıyla İlgili Bulguları Gösteren Tablo	59
Tablo 10: Haber Aktörlerinin Rolüne İlişkin Bulguları Gösteren Tablo	60
Tablo 11: Haberlerin Kaynağa İlişkin Bulguları Gösteren Tablo	61
Tablo 12: Kadın ve Erkek Muhabirler Tarafından Hazırlanan Haberlerin Dağılımını Gösteren Tablo.....	62
Tablo 13:Haberlerin Konusuna İlişkin Bulguları Gösteren Tablo	63
Tablo 14:Olayın Tanımlanışında Kullanılan İfadeleri Gösteren Tablo.....	65

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Yirminci yüzyıl insan hakları ve özgürlükleri kavramlarının insanlık tarihinde kapsamlı bir şekilde tartışıldığı ve bu alanda önemli gelişmelerin kaydedildiği bir dönemdir. Bununla birlikte insan hakları ihlalinin başta gelen bir türü olan şiddet, özellikle de aile içi şiddet gelişmiş ve az gelişmiş, bütün ülkelerin sorunu olmaya devam etmekte, siyasi, ekonomik, kültürel temelleri ve boyutları itibariyle şiddete karşı çeşitli mücadele yöntemleri de geliştirilmektedir. Ülkemizin geleneksel yaşam tarzının sürdürüldüğü bazı bölgelerinde özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da namus kavramı çoğu zaman kadın bedeni ile sınırlandırılmakta, bu kavrayış şiddetin doğrudan yaşam hakkına yönelen en ağır türü olan namus cinayetlerine bahane oluşturmaktadır.¹

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun tahminlerine göre her yıl dünyada 5000'den fazla kadın "namus" nedeni ile öldürülmektedir. Bu cinayetler Bangladeş, Brezilya, Ekvator, Mısır, Hindistan, İsrail, İtalya, Ürdün, Fas, Pakistan, İsveç, Türkiye, Uganda ve İngiltere gibi ülkelerde daha çok görülmektedir. Ancak bu cinayetlerin yaygınlığının bu ülkelerden daha geniş bir coğrafyayı kapsadığını düşünmek mümkündür. Sayılan ülkeler namus bahaneli cinayetlerin toplumsal bir sorun olarak görülmeye başladığı ve haber olma özelliği kazandığı bölgelerdir. Özellikle Ortadoğu, Kuzey Afrika, Asya kıtasındaki bazı ülkelerde kadınların namus adına öldürülmesinin cinayet olarak görülmemesi, bu ülkelerde namus bahanesi ile işlenen cinayetlere ait bilgiye ulaşmayı da engellemektedir.²

Kadınların bedenlerini ya da cinselliklerini baskı altında tutmayı amaçlayan çeşitli mekanizmalar, yasaların ötesinde, kadınların giyim ya da hareket özgürlüklerini kısıtlamak gibi yaygın toplumsal davranışlardan, cinsel organlarını kesmek ya da namus nedeniyle topluca öldürmek gibi şiddet içeren törelere kadar uzanmaktadır. Müslüman kadınların maruz kaldığı ve şiddet içeren bu tip töreler, son yıllarda giderek dünya kamuoyunun da daha çok ilgisini çekmeye başladı ve gittikçe İslam'la ya da Müslümanlarla özdeşleştirilir hale geldi. Bu özdeşleştirme, yanıltıcı olmasının yanı sıra, Müslüman toplumlardaki kadınların, bu gibi

¹ Töre Cinayetleri Panel Bildirileri, (Ankara: Beyda Basımevi), 1999,s.3.

² T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, "Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu," (Ankara. Aralık 2006),s.109.

uygulamalara karşı mücadelelerine ve bu uygulamaların İslam'a aykırı olduğu konusunda toplumsal bilinç uyandırma çabalarına da tamamen ters düşmektedir.³

21. yüzyılda, kadınların bedenleri ve cinselliği, hala erkeklerin ve erkek egemenliğinin kontrolü altındadır. Kadın cinselliğinin ve doğurganlığının kontrolünü amaçlayan mekanizmalar, çoğu toplumda hala erkek egemen sistemin varlığını sürdürmesinin en güçlü aracıdır. Bu kontrol, dolaysız baskı ve şiddet yoluyla olduğu kadar, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel manipülasyonlardan oluşan karmaşık bir mekanizmayla sağlanmaktadır. Bu çerçevede din, çoğu kez bu manipülasyonun güçlü bir aracı olarak kötüye kullanılmakta ve kadınların insan haklarının ihlallerini “meşrulaştırmak” görevini görmektedir. Özellikle Müslüman ve Katolik tutucu ve köktendinci akımlar, kadın cinselliğinin kontrolünü amaçlayan politikaları ideolojilerinin merkezine oturtmuş durumdadırlar.⁴

İslam dini, diğer birçok din gibi durağan ve tekil bir geleneğe sahip değildir. İslam, hayatta kalmak, yayılabilmek ve gücünü devam ettirebilmek için çeşitli zamanlarda ve coğrafyalarda, çeşitli sosyo-politik ve ekonomik koşullarla etkileşim halinde olmuştur. Bu çerçevede, yalnızca doğduğu bölgedeki diğer iki tek tanrılı dinin (Yahudilik ve Hıristiyanlık'ın) uygulamalarını ve gereklerini değil, aynı zamanda tutunmaya; kültürel ve siyasi bir sistem olarak güç kazanmaya çalıştığı topraklardaki İslam öncesi uygulamaları ve gelenekleri de içine alarak varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Dolayısıyla, toplumdaki cinsel davranışları düzenleyen çeşitli faktörler arasında İslam'ın rolünü belirlemek son derece güçtür.⁵ Ancak namus bahaneli cinayetlerin kökeni esas olarak ataerkil toplumsal yapıya dayanmakta ve kökenleri İslamiyet öncesi döneme kadar uzanmaktadır. “Namus” cinayetlerini oluşturan kültürel yapı, örf ve adetlere dayanmakta ve aile içindeki erkek egemen yapının sürdürülmesine hizmet etmektedir.⁶

Namus kavramının içeriği, genelde son derece katı kurallar biçiminde beliren cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden kaynaklanır. Bu alanda ilk kural cinsel saflık ve sakınmadır. Saflığı korumak kadına düşen bir yükümlülüktür. Sakınma ise her iki cinsin görevidir. Kadının namusu, saflığını evlenmeden önce herkese karşı koruması, evlendikten

³ Pınar İlkcaracan, “Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik”, **Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik**. Derleyen: Pınar İlkcaracan (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), s.13.

⁴ Aynı, s.14.

⁵ Aynı, s.16.

⁶ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, a.g.e. s.109

sonra cinselliğini yalnızca kocasına sunmasıyla sağlanır. Bunun dışındaki her cinsel eylem namussuzcadır.⁷

Tezcan, bir kız çocuğu için “namuslu” görünmeyecek edimleri şöyle sıralar:

- Ailenin isteği dışında birisiyle duygusal ilişkiye girmek,
- Gayri meşru bebek doğurmak,
- Kadının kocasını terk edip başkasına kaçması,
- Evlilik dışı veya öncesi hamile kalmak,
- Sevdiği erkekle evden kaçmak,
- Kötü yola düşmek.⁸

Bütün bu nedenler namus kavramının kapsamı içinde ele alınmakta, bu nedenle de törelere de ters düşen davranışlar olarak algılanmaktadır.

Namus bahaneli cinayetlerde söz konusu olan, sert ve acımasız törelerdir. Töre, sosyolojik bir kavram olan toplumsal “norm” içinde yer alır. Toplumsal değerlerden, normlardan sapmalar genellikle sert ve acımasız yaptırımları içerir. Ataerkil toplumlarda kadının “iffeti”, erkeğin namus ve şerefi sayılır. Kadınlar bu yapı içinde düşük bir statüye sahiptir. Böylece kadının cinselliğine aşırı derecede bir değer atfedilmiştir.⁹

Namus cinayetlerinin kökenleri çok eskilere dayanmaktadır. Pek çok ataerkil toplumda “zinanın” cezası ölümdür ve zina yaptığı düşünülen insanların, hukuk kurallarında kabul gören “şüpheli, suç ispatlanana kadar masumdur” ilkesinden yararlanmasına izin verilmez.¹⁰

Günümüz Türkiye’inde “namus” kavramı hem erkekler hem de kadınlar için kullanılmaktadır. Bu kavram, bir kişinin, toplum tarafından belirlenmiş olan erillik ve dişilik standartlarına göre yaşama kabiliyetini ifade eder. Kadınların namusu ile erkeklerin namusu arasında toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrım söz konusudur. Türkiye’de namussuz bir erkek demek, güvenilmez ve gerek kendi cinselliği gerekse sorumluluğu altındaki kadınların

⁷ Doğu Ergil, *Türkiye’de Terör ve Şiddet Yapısal ve Kültürel Kaynakları* (Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 1980), s.188.

⁸ Mahmut Tezcan, *Türk Aile Antropolojisi* (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), s.241.

⁹ *Töre Cinayetleri Panel Bildirileri*, Ankara: Beyda Basımevi, 1999, s.23.

¹⁰ Shahrzad Mojab, “Namusun Tikelliği ve Öldürmenin Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedagojiye,” *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*. Derleyenler: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), s.18.

cinselliği üzerinde denetim kurma yönündeki sosyal sorumluluklarını yerine getiremeyen erkek demektir. Bunun aksine bir kadının namusu ise yalnızca kendi cinselliği ile bağlantılıdır. Akrabalığa dayalı toplumlarda namus her iki cinsiyet bağlamında da ahlaki bir meseledir. Bu nedenle de namussuz bir erkek ya da kadın toplumun sosyal dokusundan ziyade ahlaki dokusuna yöneltmiş bir tehdit olarak görülür.¹¹

Ataerkillik genellikle erkeklerin yanlış, cahilce, kaba, eğitimsiz ya da sapkın yönelimlerine indirgenmektedir. Ataerkillik psikolojik veya kişisel bir problemden daha çok sosyal ve tarihsel bir kurumdur. Ataerkillik, eril toplumsal cinsiyetin egemenlik uygulama sistemi ve rejimidir.¹²

Erkek egemen toplumsal yapı, bir toplumu biçimlendiren ve işleyişinde erkeklerin avantajlı konumda bulunmasını sağlayan toplumsal ilişkiler bütünüdür. Kadına ve erkeğe farklı roller biçen bu toplumsal yapı beraberinde cinsiyetçi bir iş bölümünü de getirir. İyi, güzel ve doğru olan toplumsal davranışlar erkek ve kadınlar için ayrı ayrı tanımlanır. Erkek çocuklardan erkek gibi kız çocuklarından ise kadın gibi davranmaları istenir. Cinsiyet rollerine uymayan bir davranış söz konusu olduğunda bireyler, sosyal ve kültürel açıdan belli yaptırımlarla karşılaşır; çünkü kültürel normlar ve değerler de erkek egemendir.¹³

Erkek egemenliği dil, hukuk, din, eğitim, aile, popüler kültür ve medya gibi sosyal ve politik kurumlar tarafından üretilir ve dolaşımında tutulur. Örneğin aile kurumu toplumsallaşmanın, rol ve davranışların, toplumsal norm ve değerlerin ilk öğrenildiği yerdir. Kadına ve erkeğe farklı roller biçen toplumsal cinsiyetçi iş bölümü ve buna uygun düşen davranışlar aile kurumu tarafından bireylere, dünyaya gelir gelmez öğretilmeye başlanır.¹⁴

Kadına uygun görülen roller ve davranışlar kültürel açıdan da desteklenmektedir. Kadının erkek egemen toplumsal yapının normlarını zorlaması ise kadına yönelik şiddeti besleyen en önemli unsurdur.¹⁵ Özellikle medya erkek egemen toplumsal yapının normlarının üreticisi ve koruyucusu konumundadır.

¹¹ Mojab, a.g.e. , s.49.

¹² Aynı, s.3.

¹³ Serap Suğur ve diğerleri. **Toplumsal Yaşamda Kadın** (Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayınları,2006).s.154–155.

¹⁴ Aynı, s.154.

¹⁵ Aynı, s.155.

Ataerkil şiddetin oluşmasında, devam etmesinde ve yeniden üretilmesinde hiç kuşkusuz en önemli yerlerden birine medya sahiptir. Kitle iletişim araçları içerisinde, ulaşılan kitle açısından büyük paya sahip olan gazetelerin en önemli işlevinin haber vermek ve kamuoyu oluşturmak olduğunu düşünürsek özellikle son yıllarda büyük bir artış gösteren “namus bahaneli cinayetler” ve bu konu ile ilgili olarak hazırlanan haberlerin gazetelerde yer alış ve sunuluş biçimleri de önem kazanmaktadır. Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere medya ataerkil yapının üretilmesini ve korunmasını sağlamaktadır.

Bu çalışmanın problemi, gazetecilerin töre veya namus bahanesiyle, kadına yönelen şiddeti nasıl bir haber dili/söylemiyle duyurduklarıdır. Aynı zamanda haber metinleri sosyolojik bir bakış açısıyla da değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1.1.1. Şiddet Olgusu ve Şiddet Türü Olarak Namus Cinayetleri

1.1.1.1. Şiddet Olgusu

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık sık karşımıza çıkabilmektedir.¹⁶

Şiddet, belli bir kişi veya kişilere bedensel, duygusal ve ruhsal olarak zarar vermeye yönelik bireysel ya da toplu saldırgan davranışların tümüne denir. Kısacası şiddet, eylem ve sonuçları itibariyle yapıcı değil yıkıcı bir davranıştır.¹⁷ Şiddetin özünde; kişilerin kendi ellerinde bulundurdukları gücü, zor kullanarak diğer insanların rızaları olmaksızın kendi iradelerine tabi kılması bulunmaktadır.

Şiddeti açıklamaya çalışan çok sayıda yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlarda biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar olmak üzere üç grupta toplanabilir:

¹⁶Faruk Kocacık, ‘Şiddet Olgusu Üzerine,’ C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Doç.Dr. Feramuz Aydoğan’ın Anısına, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/88.pdf>, (17.06.2006)

¹⁷ Serap Suğur ve diğerleri, a.g.e. , s.151.

1) Biyolojik Yaklaşım: Şiddeti daha çok kişinin biyolojik ya da fizyolojik açıdan kusurlu olması ile açıklar. Bu yaklaşım çerçevesinde şiddeti uygulayan kişilerin genetik yapısına bakılmakta, soy ağacı çıkarılmakta, beyin ve kafa yapıları incelenmekte ve bu yolla şiddetin biyolojik nedenleri bulunmaya çalışılmaktadır. Biyolojik yaklaşım saldırgan kişinin merkezi ile şiddet arasında bir bağ olup olmadığını araştırmaktadır. Bu çerçevede, özellikle erkeklik hormonlarının şiddet davranışlarında çok etkili olduğu öne sürülmektedir.¹⁸

2) Psikolojik Yaklaşım: Psikolojik yaklaşım, dengesiz ve ruhsal bozukluğu olan bireylerin şiddet uygulamaya daha yatkın olduğunu öne sürmektedir. Freud gibi bazı psikologlar açlık ve cinsellik gibi saldırganlığında tatmin edilmesi gereken içgüdülerimizden birisi olduğunu öne sürmektedir. Buna göre bireyler saldırganlık içgüdüsünün yaratmış olduğu enerjiyi şiddet yoluyla kontrol edebilir ya da belirli sosyal etkinlikler yoluyla boşaltabilirler. Eğer bireyi kontrol eden mekanizmalar (norm ve kurallar) yetersiz ve işlevsiz ise veya bu mekanizmalar bireyler tarafından algılanmıyor ya da yok sayılıyor ise saldırganlık içgüdüsü şiddete yönelebilir. Bu durumda ruhsal bozukluğu olan bireyler şiddete yönelmekten haz duyabilirler.¹⁹

3) Sosyolojik Yaklaşım: Bu yaklaşım şiddeti toplumsal etkenlerle açıklamaktadır. Sosyolojik yaklaşım şiddeti açıklarken gelir durumu, eğitim düzeyi, toplumsal kurumların işleyişi, aile yapısı, gelenek ve görenekler ile toplumsal değerler gibi etkenlerin önemine vurgu yapar. Şiddeti uygulayan ve şiddete maruz kalan bireylerin içinde bulunduğu toplumsal ortamı irdeleyen sosyolojik yaklaşım, şiddetin kaynağında biyolojik ve psikolojik nedenlerden çok toplumsal nedenlerin yattığını öne sürer. Bu yaklaşıma göre sosyalleşme sürecinde sürekli şiddete maruz kalan bireyler daha sonraki yaşlarda saldırgan davranışlar gösterme eğilimindedirler. Sosyolojik yaklaşıma göre toplumda gelir dağılımında eşitsizlik, yoksulluk, gelenek ve görenekler ile toplumsal kontrol mekanizmalarının yetersizliği gibi etkenler şiddetin ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşıma göre şiddet, sosyalleşme süreci içerisinde bir davranış modeli olarak öğrenilmektedir. Sosyolojik yaklaşım, şiddetin göreceli bir kavram olduğunu öne sürmekte ve

¹⁸ Aynı, s.151.

¹⁹ Aynı, s.151.

kimi toplumlarda şiddete yönelik belli davranışların meşru ve normal kabul edildiğini, kimi toplumlarda ise aynı davranışın çok sert bir şekilde cezalandırılabileceğini öne sürmektedir.²⁰

Bir toplumun yapısı, kültürel özellikleri, norm ve değerleri hangi tür davranışların şiddet olarak nitelendirilip hangi tür davranışlarında şiddet olarak nitelendirilmediğinin en önemli belirleyicilerindendir.

Ergil'e göre Türkiye örneğine bakıldığında, şiddeti bir davranış biçimi olarak hazırlayan ve pekiştiren birçok kültürel özellik (sosyal değer ve davranış kalıbı) tespit edilebilir:

- Erkeklik özelliklerinin abartılması ve yüceltilmesi.
- Çocuk ve kadın dövmenin kültürel olarak olağanlığı.
- Adak ve kurban teşhiri.
- Kan davası. Kuşaklardan beri süregelen, başlama nedenleri çoktan unutulmuş, ama “belirli diğerlerine” karşı duyulan nefret ile grup dayanışmasını ayakta tutan kültürel bir şiddet türüdür.
- Namus cinayetleri. Bunlar kültürel olarak onay gören, hizayı bozan aile üyelerine özellikle kadınlara yöneltilmiş olan şiddet eylemleridir. Namus cinayetleri, davranışlarıyla ‘farklı’ olan ve kendisinden beklenen “uysal” ve “namuslu kadın” rolünü zorlayan kadınlara karşı veya bu rolü benimseyen kadınların, namuslarına yönelik tacizlere karşı savunma amaçlı şiddet türüdür.
- Zorla bekâret kontrolleri. Bunlar, erkeklerin kadınları, ebeveyn ve kamu görevlilerinin gençler ve çalışan kadınlar üzerinde, geleneksel kültürde kabul gören denetim ve egemenlik girişimleridir.
- Trafik kazaları ülkemizde kitlesel katliam boyutlarına erişmiştir. Trafik kurallarının ihlali, sürücünün kendisine ve başkalarına karşı yönelttiği bir şiddet biçimi olsada, toplumsal olarak bu böyle değerlendirilmemektedir.²¹

²⁰ Suğur, a.g.e. , s.152.

²¹ Ergil, a.g.e.,s.41.

1.1.1.2. Töre Kavramı

Toplumsal dünyamızı biçimlendiren ve ona yön veren kurumlar, kurallar ve normlar tesadüfi olarak orada değillerdir. Toplumsal kurumlar, normlar ve değerler belli toplumsal ilişkiler sonucu oluşmuşlardır. Bu toplumsal ilişkiler bireylerin kişiliklerini belli açılardan biçimlendirmekte, rol ve davranışlara belli kültürel anlamlar katmakta ve bireye ve yanlış olduğunu öğretmektedir.²²

Toplumsal düzeni sağlama işlevi üzerine kurulu olarak günümüze kadar gelebilmiş olan töreler, toplumsal gelişimin önünde de engel oluşturabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerde bu durum çok daha çarpıcı bir hal alabilmektedir. Bu olumsuz durumdan çoğu zaman en çok zararı gören de kadınlar olmaktadır. Var olan ataerkil toplumsal yapı törelerin kadınlar üzerindeki baskısını arttırıcı bir rol üstlenmektedir.

Ataerkillik; eril toplumsal cinsiyetin egemenlik uygulama sistemi ve rejimidir. Erkek egemenliği dil, hukuk, din, eğitim, aile, popüler kültür ve medya gibi diğer toplumsal güçler ve kurumlar tarafından üretilir ve yeniden üretilir. Ataerkillik sistemiktir. Nitekim namus bahaneli cinayetlerde bir annenin, kızın, kız kardeşin ya da ailenin veya sülalenin diğer kadın fertlerinin öldürülmesi olayına genellikle kadınlar ve hatta akrabalar da katılır.²³

Toplumun kendi yapısal temeli içinde yer alan erkek otoritesi (diğer bir deyimle erkek egemen veya ataerkil ideoloji), hem aile içinde hem de aile dışında üretilerek kadını erkeğe kıyasla ikincil konuma yerleştirir. Nitekim feminist bakış açısı kadına uygulanan şiddetin toplumdaki erkek egemen ideolojiyi aile içinde yeniden üreterek meşrulaştırdığını ve yine erkek egemen ideolojinin ürettiği yasalar ve hukuk düzeni tarafından desteklendiğine dikkatimizi çeker.²⁴

²² Suğur ve diğerleri, a.g.e. , s.154.

²³ Mojab, a.g.e. , s.3-4.

²⁴ Pınar İlkaracan, Leyla Gülçür ve Cana Arın, Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz (İstanbul: Metis Yayınları, 1996) , s.22.

Ataerkil iktidar kendisini yalnızca erkelerin kadınlara yönelik ev içi ve ev dışı saldırılarında ve istismarlarında değil, geniş akrabalık ağları gibi daha geniş topluluk grupları tarafından uygulanan ve kadınlara yönelik ihlallerin kültürel olarak onaylanıp teşvik edilen biçimlerinde de göstermektedir. Dünya genelinde rastlanan bu tür şiddet uygulamalarına örnek olarak kadınların cinsel organlarının mütilasyonunu, drahoma / çeyiz cinayetlerini ve namus suçlarının verebiliriz. Namus adına uygulanan şiddet, kadınlara yönelik evrensel şiddet fenomeninin en açık gösterimlerinden bir tanesidir. Kadınlar, özel ikametgâhlardan uluslar üstü arenaya kadar her yerde, gece gündüz şiddet tehdidi altında yaşamaktadırlar.²⁵

1.1.1.3. Namus Kavramı ve İçeriği

Namus, kişilerin toplumsal cinsiyeti, yaşı, yaşamını geçirdiği yerleşim yeri, eğitimi, aşiret ve akrabalık ilişkileri gibi çeşitli faktörlerin etkisi altında algılanıp, yaşamlarının bir yerine oturtulmaktadır. Özellikle kırsal kökenli, aşiret ve akrabalık ilişkileri güçlü, kente göç etmiş olsalar bile çevreleri fazla değişmemiş, ait oldukları aile ve topluluğun yaşamlarında öncelikli bir yere sahip olduğu gözlenen kişilerde namusun, insanların uğruna öldürebileceği çok büyük bir şey, yaşamın anlamı ve amacı olduğu görülmektedir. Öte yandan, tüm kentlerde, kişiler arasındaki farklı algılamalara karşın, en güçlü eğilimin namusu kadın, kadın bedeni, cinselliği ve kadınların kontrol edilmesi biçiminde ele alış olduğu söylenebilir. Bu çerçevede namus, bir erkeğin karısı, yani “helal”idir, kız kardeşidir, annesidir, ailedeki diğer kadınlar, hatta yakın çevredeki kadınlardır. Erkek, bunların hepsine göz kulak olmak durumundadır. Böyle bir anlayış, kadınları, sadece kendi babaları, ağabeyleri ve evli oldukları durumunda eşlerinin değil, aynı zamanda yakın çevredeki erkeklerin de gözetimi altına sokmaktadır. Erkeklerin sorumluluk alanları genişlerken, kadınlar üzerindeki baskıda artmış olmaktadır. Hele, aşiret ve akrabalık bağlarının güçlü olduğu koşullarda ya da toplumsal baskının daha fazla hissedildiği daha dar ve yüz yüze ilişkiler içinde yaşanan çevreler de bu baskı daha da yoğunlaşmaktadır.²⁶

²⁵ Yakın Ertürk , “Uluslararası Rejimler Bağlamında Namus Adına Uygulana Şiddet” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Derleyenler: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006), s.176.

²⁶Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, “**Türkiye’deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu**,” (Ankara: 2005),s.62-63

Dünyanın her yerinde farklı bir anlama sahip olan namus kavramı, bireyin gruba entegrasyonu açısından çok önemlidir. Bu konudaki bir başarısızlık, kişinin utanç duymasına ve statü kaybetmesine neden olur. Bazı toplumlardaki erkekler için namusunu kaybetmek, erkekliğini kaybetmek anlamına gelir. Namus suçları genellikle ihtiras suçları ile karşılaştırılır fakat kadınlara yakın çevrelerindeki erkekler tarafından şiddet uygulanması anlamına gelen ihtiras suçlarının aksine namus suçları, kolektif kimliğin ve eylemin somutlaşmasıdır ve bu eylem olaya karışan herkesin kamusal alandaki şerefi konusunda sonuçlar doğurur. Öyle ki namus, içinde bulunulan topluluğun ilişkilerini belirleyen yaygın değerlerin ve normların içine işlemiştir. Namus suçlarının bu derece karmaşık ve kemikleşmiş olmasının sebebi, bu suçların normatif özelliğinden ve kolektif doğasından kaynaklanmaktadır.²⁷

Günümüz Türkiye’inde “namus” terimi hem erkek hem de kadınlar için kullanılmaktadır. Bu terim bir kişinin, toplum tarafından belirlenmiş olan erillik ve dişillik standartlarına göre yaşama kabiliyetini ifade eder. Kadınların namusu ile erkeklerin namusu arasında toplumsal cinsiyete dayalı bir ayırım söz konusudur. Türkiye’de namussuz bir erkek demek, güvenilir ve gerek kendi cinselliği gerekse sorumluluğu altındaki kadınların cinselliği üzerinde denetim kurma yönündeki sosyal sorumluluklarını yerine getiremeyen erkek demektir. Bunun aksine bir kadının namusu ise yalnızca kendi cinselliği ile bağlantılıdır.²⁸

Eğer değerlerimizi hiyerarşik bir sıralamaya tabi tutacak olursak, kuşkusuz yurtseverlikten sonra ikinci olarak veya onunla eşit derecede namus değerinin başlarda yer aldığını görürüz. Şu halde namus, çok önem verilen, geniş kapsamlı bir değer olarak karşımıza çıkıyor. Öyle ki toplumumuzda “Namus için yaşanır, namus için ölünür” deyişi bu değerın önemini açıkça ortaya koymaktadır.²⁹ Özellikle son yıllarda “namus için öldürülür” anlayışında artış gözlenmektedir. Kadınları mağdur duruma düşüren bu anlayış toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğinde etkisiyle giderek güçlenmektedir. Kadının kendi bedeni üzerindeki hâkimiyet hakkının hiçe sayıldığı bu anlayışta, şüphesiz toplumun derinine nüfuz etmiş “namus” kavramına bakış açısının ve toplumsal değerlerin de etkisi büyüktür.

²⁷Ertürk, a.g.e. , s.176

²⁸ Nükhet Sirman, “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus – Türkiye Örneği” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Derleyenler: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006), s.48-49.

²⁹ Mahmut Tezcan, **Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme** (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974) ,s.90.

En yaygın namus anlayışı, kadınların hayatına sıkı bir kontrol getirerek ve ailedeki erkeklere onları bir mal gibi kullanma hakkını vererek kadınların ezilmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak kadınlar okula gönderilmiyorlar, erken yaşta evlenmeye zorlanıyorlar (çoğunlukla tanımadıkları erkeklerle ve resmi nikah olmadan), bazen aileler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde değişim aracı (berdel) olarak başka bir aileye veriliyorlar ve kocalarının ikinci eşlerini (kuma) kabul etmek zorunda kalıyorlar. Sosyalleşme süreçlerinin ilk yıllarından itibaren kendi topluluklarında geçerli olan namuslu kadın davranış normlarını öğrenen kadınlar, bu kurallara uymadıkları veya biraz dışına çıktıkları koşullarda cezalandırılmayı hak ettikleri düşünülüyor. Namus adına öldürülmeseler bile, yaşadıkları köy ve kasabayı terk etmeye veya kendilerine uygun olmayan kişilerle evlenmeye zorlanabiliyorlar. Kadınlar üzerinde ağır bir baskı kurulmasına yol açan namus anlayışı, erkeklerinde yaşamlarının odağına kadınların “namus bekçileri” olma görevini koyarak, bu görevi içinde yaşadıkları topluluğun beklentilerine uygun yerine getirmediği, ya da getiremediği durumlarda ağır baskı altına girmekte, hatta mağdur konumuna düşebilmektedirler. Namusun kadınların bedeni üzerinden kurulması ve kadın cinselliğinin erkekler tarafından kontrolü, özellikle kadının zina yaptığının bilindiği durumlarda, insanların kafasında namus cinayetlerini bir anlamda meşrulaştırmaktadır.³⁰

1.1.1.4. Toplumsal Şiddet Türü Olarak Namus Cinayetleri

Her kültürde toplumsal düzeni sağlayan, bireylere yol gösteren, doğru ve yanlış olumlu ve olumsuz belirleyen kurallar, standartlar ve fikirler bulunur. Bütün bunlara norm adı verilir. Norm yaptırımını olan kurallar sistemidir.³¹

Bu kurallar sistemi içerisinde yer alan en önemli olgulardan bir tanesi de töredir. Töre, bir toplumun üyelerinin çoğunun inandığı, terbiye standartlarını sağlama da esas olan ahlaki kurallarını ve davranış biçimlerini anlatır.³²

³⁰ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, a.g.e, (Ankara 2005),s.25.

³¹ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş* (On dördüncü basım. Bursa : Ekin Kitapevi Yayınları , 2005),s.99.

³² Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*. Çevirenler: Osman Akınhay, Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999) , s.763.

Toplumun genel olarak sahiplenip, benimsediği değerlerin ve törelerin ihlal edilmesi veya çiğnenmesi durumunda çoğu zaman acımasız yaptırımları da içerebilen ceza sistemi devreye girmektedir. Kınama, ayıplama ve dışlama bu cezalandırma işlemlerinden sadece birkaçıdır. Bazı durumlarda ise öldürme olayı da uygulanan cezalar arasında yer alabilmektedir.

Kadına yönelik şiddeti en çok besleyen unsur kadının erkek egemen toplumsal yapının normlarını zorlamasıdır denebilir. Bu normları zorladığı ölçüde kadın şiddete maruz kalabilmektedir. Örneğin, ülkemizde namus davasına bağlı töre cinayetlerinin merkezinde hep kadın vardır. Çünkü burada dava konusu olan namus erkeğin değil “kadının” namusudur ve kadının namusunun hesabını kadından soranda erkektir; çünkü namus davasına konu olan kadın, törelere (erkek egemen yapıya) aykırı bir davranışta bulunmuştur. Bu aykırı davranış törelere göre cezasız kalmamalıdır. Benzer şekilde pek çok yörede töre gereği evlilik dışı veya evlilik öncesi bir ilişki (duygusal boyutla sınırlı olsa bile) kültürel normlar çerçevesinde kesinlikle yasaklanmıştır. Bu kültürel normları ihlal eden kadınlar, erkeklere göre daha büyük tepkilerle karşılaşmaktadırlar. Yapılan bilimsel çalışmalar, ülkemizin kimi yörelerinde genç kızların intihar etmelerine yol açan temel nedenin intihar eden kızların kişisel ve ruhsal bozukluklarının olmadığını, kızları intihara sürükleyen töreler olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle duygusal ilişkileri ve yaşadıkları aşk nedeniyle baskı altında kalan kimi genç kızlar ailelerin zoruyla intihar etmeye zorlanmaktadır. Pek çok intihar vakası aslında üstü örtük birer töre cinayeti olarak gelişmektedir. Bu da göstermektedir ki, geleneksel ilişkilerin daha etkili olduğu yerlerde erkek egemen yapıların kadına uyguladığı şiddetin boyutları, ölümlere neden olabilecek düzeylere kolayca varabilmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse kadınlar toplumda kendilerine uygun görülen rollerin ve davranışların dışına çıktıkları andan itibaren şiddetin çeşitli biçimleri ile karşılaşmaktadırlar.³³

³³ Suğur ve diğerleri, a.g.e. , s.155.

1.1.2. Feminist Açıdan Namus Kavramı

Feminizm, kadın ve erkeğin (cinslerin) eşitliği kuramına dayanan ve kadınlara eşit haklar isteyen bir akımdır. Bu akım, insanlığın yarısını oluşturan bir demografik grubun ve uygarlık tarihinin çoğunda hep ikincil konumda yaşamak zorunda kalan kadınların bu durumdan kurtuluş hareketinin öğretisidir. Feminizmin ilgi odağı, kadınla erkek arasındaki toplumsal farklılık; bu farklılık olgusunun anlamı, nedenleri ve sonuçlarıdır. Bu toplumsal farklılık hiç kuşku yok ki geleneksel siyasal ideoloji tarafından yaratılmakta, pekiştirilmekte ve yeniden üretilmektedir.³⁴

Feminizm, teorik olarak özgül, politik olarak da özgül bir harekettir. Kadınların erkeklere göre dezavantajlı, eşitsiz ve ikincil bir konumda olduğu, ezildiği, sömürüldüğü noktasından hareket eder. Daha önceki ideolojilerden ve toplumsal hareketlerden farklı olarak, temel bir kategori olarak “toplumsal cinsiyet hiyerarşisi”ni ortaya çıkarır. Bu hiyerarşinin, sınıf çelişkisi gibi toplumları biçimlendiren temel bir egemenlik/iktidar ilişkisi yarattığını, erkeklerin egemen, kadınların bağımlı olduğu sosyal ve siyasal bir düzende yaşandığını açığa çıkarır. Kadınların içinde buldukları bu durum doğal değildir, biyolojik farklılıkların değişmez sonucu olarak oluşmamıştır; değişebilir, değiştirilmelidir ve bu duruma baş kaldırılmalıdır.³⁵

Feminist teori çeşitli yaklaşım ve teorileri bünyesinde barındırmaktadır. Feminizmler liberal, Marksist, sosyalist, radikal, psikanalitik, anarşist, varoluşçu, kültürel, postmodern feminizm başlıkları adı altında ele alınabilir. Bütün bunlara eko-feminizm ve siyah feminizmi de eklenebilir. Ancak bu çalışmada liberal, sosyalist ve radikal feminizmin temel varsayımlarına kısaca değinilecektir.

Liberalizm bireysel özerklik, özgürlük, eşitlik, hukukun üstünlüğü gibi temel ilkeleriyle bütün feminizm türlerini başından itibaren çok etkilemiş, bugün de gündemde olan bir

³⁴ Necla Arat, **Feminizmin ABC'si** (İstanbul: Simavi Yayınları, 1991), s.12.

³⁵ Serpil Çakır, “Feminizm Ataerkil İktidarın Eleştirisi,” **19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler**. Derleyen: H.Birsen Örs (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.415-416.

ideolojidir. Liberal feminizm Mary Wollstonecraft, Harriet Taylor, John Stuart Mill, Frances Wright, Elisabeth Cady Stanton ve Sarah Grimke tarafından geliştirilmiştir.³⁶

Liberal feminist söyleme göre, kadınların eşler ve anneler olarak güya doğal rolleri hakkındaki saçma yargılar ve stereotipler kadınların toplumdaki eşitsiz konumunun göstergeleridir. Özgürlük ve eşitlik ile ilgili genel liberal ilkeler kadınlar için de uygulanmalıdır.³⁷

Liberal feministler, toplumun var olan yapısını ciddi biçimde sorgulamaksızın, kadınlara daha ileri haklar ve olanaklar sağlamak için kampanyalar yürütme geleneğine sahiptirler. Liberal feminizm, kadınların cinsiyetlerinden dolayı haksızlığa uğradıklarına inanır ve eşitlik, eşit ücret, eşit insan hakları, eğitim ve sağlıkta fırsat eşitliği ve demokratik politik sürece eşit katılım konusundaki kampanyalar çevresinde örgütlenir. Liberal feminizm, kadınların cinsiyetlerinden ötürü ayırımı uğradıklarını kabul eder ama cinsler arası ilişkileri bir güç ilişkisi olarak görmez. Bu yönden liberal feminizm, cinsel politikadaki güç ilişkileriyle doğrudan ilgilenen radikal ve marksist feminizmle hem teori hem de politik pratik açısından çelişir.³⁸

Radikal feminizm, kadınların ezilmesine –ki bunu toplumdaki en yaygın ve en derin baskı biçimi olarak görür- ve kadınlara uygulanan baskının nedenlerini anlamaya yönelik kavramsal bir çerçeve sunar. Kadınların ezilmesi, baskı altına alınması sistemattir. Erkek iktidarı, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğine dayanır. Bunun adı “ataerkil sistem” ya da “erkek egemen düzen”dir. Bu düzende, toplumsal ilişki, ezen ve sömürenin erkek, ezilen ve sömürülenin de kadın olduğu, iki toplumsal özne arasında cereyan eder. “Cinsel olan politiktir” der Kate Millet, çünkü kadın/erkek ilişkisi bütün iktidar ilişkilerinin temelinde yer alır. Ataerkil ideal, kadın erkek arasındaki biyolojik farklılığı abartarak erkeğin hep birincil olmasını sağlamıştır. Bu durum kadınlar tarafından bile içselleştirilmiştir. Toplumsal cinsiyetin ilk ve önemli taşıyıcısı ailedir. Aile içindeki hiyerarşik güç ilişkileri çiftler

³⁶ Aynı., s.438.

³⁷ Liesbet Van Zoonen, “Medyaya Feminist Yaklaşımlar,” **Medya Kültür Siyaset**. Derleyen: Süleyman İrvan (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1997,s.305)

³⁸ Caroline Ramazanoğlu, **Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri**. Çeviren: Mefkure Bayatlı (İstanbul: Pencere Yayınları, 1998), s.28–29.

arasındaki cinsel ilişkiye de yansımaktadır. Fiziksel güç üzerinden kurulan ve desteklenen cinsel politika, biyolojik özelliklere dayanarak kültür temelli ayrımlara da neden olur. benzer bir saptama da, ataerkillik bütün baskı modelleri için paradigma olarak açıklanır. Cins baskısı, sınıf ve ırk baskısına önseldir. Bir kez erkeğin kadın üzerindeki egemenliği meşrulaştırıldı mı, tüm egemenlik biçimleri de meşrulaştırılır.³⁹

Radikal feminist söylemde, tüm erkeklerin tüm kadınları tahakküm altına aldığını onlara zulüm yaptığını niteleyen bir kavram olan “ataerki”, kadınların toplumdaki konumunu açıklamak için kullanılır. Ataerkinin, erkeklerin kadınları doğuştan saldırgan bir eğilimle tahakküm altına almaya çalışmalarının sonucunda ortaya çıktığı düşünülür. Kalıtımsal olarak belirlenen bu gereksinim –son kertede- fiziksel güç kullanılarak giderilir. Radikal feministler, kadınlara tecavüz olaylarını teşhir edenlerin ve daha önceleri kişisel olarak nitelenen cinsel şiddet, kadına dayak atma, zina, pornografi ve son zamanlardaki seks turizmi ve kadın ticareti gibi sorunları siyasallaştıranların başında gelmişlerdir. Radikal feminist ütopyalarda erkeklere yer olmadığı gayet açıktır. Kadınlar, kendilerini tümüyle özgürleştirebilmeleri için erkeklerle ve erkek toplumuyla tüm ilişkilerini kesmeli ve kendi topluluklarını oluşturmalıdırlar.⁴⁰

Radikal feminizm, kadının engellenmiş, bastırılmış kimliğinin ortaya çıkarılmasını; kişisel olanın kamusal alana aktarılmasını ister. Bu bağlamda kadının bedeninin, kimliğinin farklı olarak temellendirilmesi, büyük bir önem taşır. Radikal feministler, “Biz farklıyız”, “Kişisel olan siyasaldır” derken, evrensel olanın erkek olduğunu söyleyen kültürün yadsınmasını ve endüstri uygarlığının karanlıkta kalmış yüzünün aydınlatılmasını istemektedirler.⁴¹

Radikal ve liberal feminizmin aksine, sosyalist feminizm kadının konumunu açıklamak için yalnızca toplumsal cinsiyet üzerine odaklanmaz, kadınların sınıfsal ve ekonomik koşullarını da çözümlmelerine dâhil etmeye çabalar. Temel kavramları, “emeğin yeniden üretimi” ve “evdeki emeğin ekonomik değeri”dir.⁴² Genel olarak kadın emeğinin maddi temelini analiz ederler.

³⁹ Çakır, a.g.e.,s.448-449.

⁴⁰ Zoonen, a.g.e., s.307-308.

⁴¹ Arat, a.g.e., s.64-65.

⁴² Zoonen, a.g.e., s.310.

1960–70 yılları arasındaki bu yeni feminist hareket, yaşanan dönemin toplumsal koşulların bütününe belli bir tepkiyi dile getirmektedir. Nitelik olarak antiemperyalisttir; ulusal ve uluslar arası ilerici hareketlerle dayanışma içindedir.⁴³

Sosyalist feminizm etnik farklılık, cinsel tercih, yaş ve fiziksel yetenek hatları boyunca ortaya çıkan diğer toplumsal parçalanmaları da birleştirmeye çalışmıştır. Ekonomik koşulların karşısında aile, okul, kilise ve medya gibi ideolojik aygıtların göreceli özerkliğini vurgulayan Althusser'in çalışmaları ve egemen ideolojinin nasıl sağduyu (hegemonya) biçimini aldığına çözümleyen Gramsci'nin çalışmaları, sosyalist feminizm üzerinde özellikle etkili olmuştur.⁴⁴

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinilen Kültürel Çalışmalar yaklaşımının toplumsal cinsiyet ve medyayla ilgili değerlendirmeleri bu ideoloji kavramları üzerine inşa edilmiştir. Her iki yaklaşımda sadece toplumsal cinsiyet üzerine durmamıştır. Kadının toplumsal konumunu açıklamada maddi ve kültürel koşulları birleştirmeye çalışmışlardır.

Kadının toplumsal ve kültürel konumunu ele alırken karşımıza çıkan en önemli kavramlardan bir tanesi –belki de bu konuda en belirleyici kavram- “namus” kavramıdır.

Namus; kadın, kadın ve erkek arasındaki cinsel ilişki, kızların iffeti ve bekâreti ve evlilikteki sadakatsizlikle bağlantılı bir kavramdır. Kadınlar, ailenin, toplumsal normların ve geleneklerin korunması adına erkeklerin kontrolü altında tutulurlar. Namus, toplumda, çalışma yaşamında ve aile içerisinde dürüst bir hayat sürmekle bağlantılı olan ahlaki değerleri ve uygun davranışları kapsaması gereken daha geniş bir kavramdır. Bireyler istedikleri takdirde bu niteliklere sahip bir yaşam sürdürmeyi seçebilirler. İnsanlar bazen bunu kendileri ve çocukları için, bazen de toplumları, milletleri, ülkeleri veya tümü için yaparlar. Toplumumuzda genel olarak anlaşıldığı biçimiyle namus yıkıcı bir kavramdır, çünkü insanların özellikle de kadınların özgürlüğü onların yalnızca aile içinde değil, tüm toplum içinde erkeklerin kontrolü altında olmaları sonucunda kısıtlanmaktadır.⁴⁵

⁴³ Arat, a.g.e., s.60.

⁴⁴ Zoonen, a.g.e., s.310-311.

⁴⁵ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, a.g.e. s.24.

Nebahat Akkoç'a göre "namus" kadınları kontrol altında tutan bir kültürel normdur. Namusun anlamı gülmemek, gezmemek, sevmemek, bir şarkı istememek, eğitim ya da bilgi istememek, konuşmamak, cinsel zevki tatmamak ve daha bir sürü şeydir. Namus birçok insanın düşündüğü gibi sadece bekâret anlamına gelmez. Bekâret meselesi, yüzlerce şiddet sebebinden sadece bir tanesidir. 'Namusun' anlamı itaat etmektir, boyun eğmektir. Tüm bu normların dünya çapındaki kaynağı ise; çok çeşitli kültürel uygulamalar yoluyla kadınları baskı altına alan 'ataerkil sistemdir'.⁴⁶

Ataerkil sistemin erkeğe yüklediği en önemli görev özellikle ailesinin ve de aile içerisindeki kadınların namusunu korumaktır. Adetlerin, törelerin ve geleneklerin baskın olduğu, ülkemizin de içinde yer aldığı gelişmekte olan ve geleneksel toplumlarda "namus" kavramı ayrı bir öneme sahip olmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere kadının toplumdaki ikincil statüsü, erkeğe oranla kamusal alanda daha az ve eşit olmayan haklara sahip kılınması "namus" kavramını bir tabu haline getirmektedir. Bu durum son yıllarda büyük bir ivme kazanan "namus bahaneli cinayetler"de de zemin oluşturmaktadır.

Namus kavramının kadınlara ait olarak gösterilen iffet ve bekâretle çoğu zaman eş tutulması var olan ataerkil sistemin de erkek lehine yeniden üretilmesini kolaylaştırmaktadır. Çünkü kadının erkeğin tahakkümü altına alınmasını onaylayan bir kavramdır "namus" kavramı. Erkeğe yüklenen kadının koruyuculuğu görevini ve bu koruyuculuğu gerçekleştirirken yaptığı her şeyi bir anlamda meşrulaştırmaktadır.

1.1.2.1. Feminist Açıdan Namus Cinayetleri

Kadına yönelik şiddet, erkek ve kadın arasında tarihsel olarak eşitliğe dayanmayan güç ilişkilerinin bir göstergesidir. Erkekler iki cinsiyet arasındaki bu eşitsizlikten güç alarak kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmuşlar, onlara karşı ayrımcılık uygulamışlar ve onların gerçek anlamda ilerlemesini önlemeye çalışmışlardır. Kadına yönelik şiddet, kadınları erkeklere göre daha aşağı bir statüde var olamaya zorlayan en önemli sosyal mekanizmalardan bir tanesidir. "Erkek ve kadın arasında tarihsel olarak eşitliğe dayanmayan güç ilişkileri", şiddeti üretir ve şiddet tarafından yeniden üretilir. Bu eşitsiz ilişki türü, modern ve modern-öncesi yaşamın tüm yönlerine nüfuz ederek kendi dayanaklarını oluşturmuştur. Cinsiyete dayalı iktidarın

⁴⁶ Nebahat Akkoç, "Namus Adına Uygulanan Şiddetin Kültürel Dayanakları," *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*. Derleyenler: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006),s.128.

eşitsiz dağılımı dil, sanat dalları, kültür, hukuk, sınıf, ulus, din, bilim ve tüm diğer sosyal yapılar tarafından üretilir ve yeniden üretilir.⁴⁷

Nicole Pope'e göre namus bahaneli cinayetler, en uç ataerkil denetim biçimidir. Namus cinayetleri hayata geçirilmeleri açısından ortaya çıktıkları kültürlere özgüdürler. Topluluk düzeyinde, namus suçları, kadınlara yönelik diğer ayrımcılık şekillerinden ayrı olarak ele alınamaz. Zoraki evlilikler, berdel, küçük yaşta yapılan evlilikler ve rutin aile içi şiddet, ucu cinayete kadar giden koşulların oluşmasında etkili olan uygulamalardır. Özünde bunların hepsi aynı sorunun parçasıdır. Bu sorun ise kadını bir eşya olarak gören ve kadının sahiplerini –yani erkek akrabalarını- kendisine danışmadan bu kadın adına karar verme yetkisini elinde tutan kimseler haline getiren zihniyettir. Bu eşyanın ahlaklı ve namuslu kalmasını sağlamak görevi, topluluğun erkek üyelerine emanet edilmiştir. Zira ahlaklı ve namuslu olmayan bir kadın hem kendi değerini hem de klanın erkek üyelerinin değerini düşürmektedir. Eğer erkekler bu görevlerini gerektiği gibi yerine getirmezlerse şerefleri iki paralık olur ve erkeklikleri zedelenir. Bu baskının temelinde yatan unsur ise kadın cinselliğinden duyulan korkudur. Kızların erkek akrabaları tarafından kontrol edilmedikleri zaman topluluk sözleşmesinin dışına çıkıp, yanlış yollara sapmaları ihtimali çok mümkün görünmektedir. Kadınların kendi başlarına doğru seçim yapamayacaklarına ve kendi iffetlerini koruyamayacaklarına inanılır.⁴⁸

Sözde “namus cinayetleri”, kadınlara yönelik (cinayetin de aralarında bulunduğu) bu aşırı cinsel şiddet formlarından ve uygulamalarından yalnızca bir tanesidir. Genel olarak cinsel şiddet gibi “namus cinayeti” de, zaman zaman iddia edildiği üzere yoksul, eğitimsiz ve cahillere has bir olgu değildir. “Namus cinayeti” bu tür koşullar altında daha fazla işleniyor olsa da bu fenomen, tüm kültürel sınırlarla, sınıflarla, ırklarla ve milliyetlerle çaprazlama kesişen bir fenomendir. Bu, genellikle ilgili devletlerin hukuki yapıları, devlet politikaları ve ulusal karakterleri tarafından meşru kılınan ve eril kararlar ve ataerkil normlar ve adetler tarafından şekillendirilen bir fenomen olarak gerçekte yalnızca ve yalnızca cinsel bir fenomendir. Kadına yönelik şiddetin tarihsel kökleri, ataerkillik ve özel mülkiyet kadar

⁴⁷Shahzad Mojab, a.g.e.,s.26.

⁴⁸ Nicole Pope, “Namus Cinayetleri: Ataerkil Denetim Araçları,” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Derleyenler:Shahzad Mojab ve Nahla Abdo (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006),s.108-109..

eskidir.⁴⁹ Namus bahaneli cinayetlere bütün Akdeniz boyunca hem Hıristiyan olan hem de Müslüman olan topluluklarda rastlanır ve tamamen İslam dini ile bağdaşmaz. Genel kabul gören görüş ise namus bahaneli cinayetlerin Kuran-ı Kerim’de de onaylandığı yönündedir. Fakat kadının işlediği zina suçunun gerçek yaptırımına bakıldığında, Kuran’ın gösterdiği yolun yaygın inanıştan daha az şiddetli olduğu görülmektedir. Kuran-ı Kerim’de: “ Zina yapan kadın veya erkek 100 kırbaç ile zina işlediği gün kadar cezalandırılır ve son gün onlara inananların şahitliği ile cezalarını çekmiş sayılırlar.” ibaresi yer alır.⁵⁰ Buradan da anlaşıldığı üzere kadına yönelik şiddeti sadece belli etnik gruplar, ırklar ya da toplumlarla bağdaştırmak bu konuyu oldukça sınırlı bir hale sokmaya çalışmaktır. Ancak kadına karşı uygulanan her türlü şiddet ve ayrımcı muamele dünya genelinde var olan bir gerçektir.

Feminist yaklaşımlar perspektifinden kadına yönelik şiddet ile ilgili değerlendirmelere göz attığımızda, şiddetin nedenlerini açıklamada farklı görüşler içerisinde olduklarını görmekteyiz. Örneğin Liberal Feminist Yaklaşım kadın-erkek eşitsizliğini daha çok hukuksal ve siyasal eşitsizliklerde gördüğü için şiddetin nedenini de erkeğin hukuksal ve siyasal yönden kadına göre daha avantajlı konumda olmasıyla açıklamaktadır. Bu çerçevede hukuksal ve siyasal açıdan güçlü olan erkek güçsüz olan kadına şiddetin belirli biçimlerini uygulayabilme gücünü kendinde görebilmektedir.⁵¹ Namus bahanesi ile işlenen cinayetleri Liberal Feminist Yaklaşım çerçevesinde değerlendirirsek, erkek egemen düşüncenin toplumun genelinde varlığını hissettirmesi ve özellikle de önemli karar mekanizmalarında etkili olması bu tür suçların işlenme olasılığını arttırabilmektedir. Özellikle bu tür suçların işlenme nedenleri ve toplumun kültürel, geleneksel özellikleri göz önüne alınarak, suçu işleyen kişilerin cezalarında indirim uygulanabilmektedir. Ancak son yıllarda namus bahanesi ile işlenen cinayetlere ilişkin Türk Ceza Kanunu’nda birtakım düzenlemeler yapılmıştır; fakat bunun ne kadar caydırıcı olacağı ayrı bir tartışma konusudur. Netice de erkek egemen zihniyet yine aynı kalmaktadır.

Sosyalist Feminist Yaklaşım ise, ekonomik açıdan sömürülen erkeklerin çalışma yaşamına ilişkin yaşadıkları tüm stres ve sıkıntılarını kadın üzerinden gidermeye çalıştıklarını öne

⁴⁹ Nahla Abdo, “Namus Cinayetleri, Ataerkillik ve Devlet: İsrail’de Kadın,” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Derleyen: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.63–64.)

⁵⁰ Clementine Van Eck, **Prufied By Blood: Honour Killings Amongst Turks In The Netherlands** (Amsterdam Universty, 2003) ,s.37.

⁵¹ Suğur ve diğerleri, a.g.e. , s.153

sürmektedir. Erkeğin kadına yönelik şiddetinin temelinde erkeğin maruz kaldığı sınıfsal eşitsizlik ve sömürü ilişkisi yatmaktadır. Bu nedenle sosyalist-feminist yaklaşım, ekonomik eşitsizlik bitmedikçe erkeğin kadına yönelik uyguladığı şiddetin de sona ermeyeceğini öne sürmektedir.⁵² Sosyalist feminizm açısından namus bahanesi ile işlenen cinayetleri değerlendirirsek, bu tür olayların genellikle düşük gelir seviyesine sahip, ekonomik anlamda oldukça zor şartlarda yaşamlarını sürdüren insanlar tarafından işlenme olasılığının daha yüksek olabileceği sonucuna varabiliriz.

Radikal Feminist Yaklaşım ise, erkeğin kadına yönelik şiddetini daha çok erkek egemen yapı çerçevesinde ele almaktadır. Radikal feminist yaklaşıma göre erkek egemen toplumsal yapı (ataerkil sistem) kadına yönelik şiddetin kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle erkeğin egemen olduğu toplumsal ilişkiler sona ermediği müddetçe kadının maruz kaldığı şiddet de kolayca ortadan kalkmayacaktır.⁵³ Namus bahanesi ile işlenen cinayetlerde de var olan erkek egemen düşünce yapısının, toplumsal ilişkiler bağlamında yeniden üretiminin (eğitim, medya, aile vb...) etkisi büyüktür. Çünkü belli bir zaman sonra işlenen bu cinayetler toplum tarafından meşru görünmeye başlayabilmektedir. Buna sebep olanda ataerkilliktir. Erkek egemen düşüncenin toplumun bütün kurumlarında etkisini hissettirmesi hatta önemli karar mekanizmalarında söz sahibi olması bu tür olayların meşruiyet kazanmasını kolaylaştırabilmektedir.

Birleşmiş Milletler'in, Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Hakkı Projesi'nde Urfa, Van, Kars, Trabzon, Nevşehir ve İzmir'de yaptığı araştırma neticesinde Urfa'da kadınların %26,8'inin, erkeklerinde %30,5'inin namus bahaneli cinayetleri doğal karşıladığı sonucu ortaya çıkmıştır.⁵⁴ Bu araştırma sadece 6 ili kapsamına rağmen ortaya çıkan sonuçlar namus bahanesi ile işlenen cinayetlerin doğal karşılanması açısından önemlidir. Ataerkil kültürün ne kadar güçlü ve içselleştirilmiş olduğunun bir göstergesidir. Kadınlara ve erkeklere doğdukları andan itibaren birtakım davranış kalıplarının ve cinsiyetlerine bağlı olarak rollerin (kadınlık ve erkeklik rolleri) öğretilmesinin etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyete bağlı olarak içselleştirilen erkeklik ve kadınlık rolleri, çoğu zaman şiddetin dahi (kadınlara yönelik şiddet) normal karşılanmasına neden olmaktadır.

⁵² Suğur ve diğerleri, a.g.e. ,s.153.

⁵³ Aynı, s.153-154.

⁵⁴ www.bianet.org

1.1.3. Kültürel Çalışmalar

1.1.3.1. Kültürel Çalışmaların Medyaya Bakışı

Sosyal bilimlerdeki Kültürel Çalışmalar yaklaşımı köken olarak 1930'larda oluşan Frankfurt Okulu'na kadar uzanmakla birlikte, kültür temelli analizler özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda artmıştır. Bu artışa yol açan etkenlerin başında toplumsal değişimde "değer" (value) bazlı hareketlerin yer alması gelir. Reel sosyalizmin çöküşü ile beraber izm'ler arasındaki mücadelenin gerilemesi; cinsiyet, etnik köken, ırk, din gibi kültür ağırlıklı toplumsal taleplerin ve çatışmaların ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Yeni medya teknolojileri de bir yandan kültürel çeşitlilik ve özerkliğe olanak tanırken, diğer yandan kültür üzerindeki müdahaleleri kolaylaştırmıştır.⁵⁵

Kültürel çalışmalar, kültürün ve toplumun incelenmesine yönelik disiplinler arası bir yaklaşımdır. Özellikle İngiltere'nin Birmingham Üniversitesi'nde, 1964 yılında Richard Hoggart'ın yönetiminde kurulan Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin çalışmalarıyla birlikte anılır.⁵⁶ 1970 ve 1980'li yıllarda İngiliz Kültürel Çalışmaları, eleştirel teori çerçevesinde özellikle toplumsal cinsiyet, etnik kimlik kültürel formlar gibi konuları oldukça geniş bir şekilde incelemiştir.⁵⁷ Kültürel Çalışmalar buna paralel olarak alana yönelik farklı bakış açılarını da beraberinde getirmektedir.

Kültürel çalışmaların alana kazandırdığı iki önemli şeyden biri; kültürü toplumun tümünden yalıtılmış yüksek sınıflar olarak algılanmaktan kurtarıp, antropolojik bir yaklaşımla gündelik yaşamın pratiklerine karışmış bir olgu olarak incelemesidir. İkincisi de kültürü Ortodoks Marksist ekonomik belirleyicilikten kurtarıp, ekonomik yaşamla bağlantılı olmasına karşın, dünyayla iç içe bir kültür olgusunu kavramlaştırmasıdır. Temel konu, anlam kurma ve temsil, anlam inşası ve temsil etme süreçleri ve sistemlerinin anlaşılmasıdır. Kadın

⁵⁵ Banu Dağtaş, "Reklâmda İdeoloji Çözümlemesi."(Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999),s.8-9.

⁵⁶Şermin Tekinalp ve Ruhdan Uzun, **İletişim Araştırma ve Kuramları** (İkinci Basım. İstanbul: Beta Basım, 2006), s.135-136.

⁵⁷ Douglas M.Kellner ve Meenakshi Gigi Durham, "Adventures In Media And Cultural Studies: Introducing The Key Works," **Media And Cultural Studies: Key Works**. Ed.: Meenakshi Gigi Durham and Douglas M.Kellner (United Kingdom: Blackwell Publishing, 2001,ss.16)

dergilerinin, televizyondaki kurgu ve haber programlarının, yazılı basın söylemlerinin çözümlenmesi gibi metin odaklı çalışmalar kültürel çalışmaların odağını oluşturur.⁵⁸

1960'lar ve 70'ler boyunca kültürel çalışmaların gelişmesinde kültür kuramı içinde idealist olmayan bir ideoloji olgusunun ortaya çıkması ve klasik Marksist altyapı/üstyapı formülünün yeniden kavramlaştırılması önemli bir yer tutar. 1970'li ve 1980'li yıllardaysa merkez, özellikle yapısalcı Marksist bakış açısıyla, dilbilimsel gelişmelerin ışığında ideoloji, dil ve özne sorununu dinamik ve bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Kültürel çalışmalar, çözümlenmelerinde metin odaklı çalışmaktadır, ancak Hall'un geliştirdiği üçlü okuma modeliyle başlayan paradigmatik kopuş medya metinlerinin okuma ve alımlama süreçlerinin de çözümlenme düzeyi olarak ele alınmasına yol açmıştır. Disiplinler arası bir çalışma alanı olarak kabul gören kültürel çalışmalar, Raymond Williams'ın kültür sosyolojisinden, Bakhtin'in metinlerarası kavramından, Volosinov ve Kristeva'nun dilbilime kazandırdıkları yeni yaklaşımlardan, Barthes'in yapısalcı sonrası tartışmalarından, Gramsci'nin hegemonya konusundaki görüşlerinden, Althusser'in ideolojiyi maddileştirmesi ve Lacan'ın Freud'u yeniden okumalarından etkilenerek tümlüklü bir medya analizi geliştirmeye çalışmaktadır.⁵⁹

Hoggart ilk çalışmalarında kültürün yönlendirici olduğu ve halkın tümüyle edilgenliğini savunan yaklaşıma karşı çıkmış, örnek olarak da çağdaş işçi sınıfının yaşamının yaratıcılığını ve yapay olmayan yönlerini ele almıştır.⁶⁰ Richard Hoggart (1958)'ın "Edebiyatı Kullanmak" adlı çalışmasında bireylerin kültürel kaynaklarla nasıl yaşadıkları ve nasıl kimlik oluşturdukları incelenmiştir. Çalışmanın ilk yarısı İngiltere'de işçi sınıfının dahil olan toplulukların nasıl geleneksel olarak karşıt kültür geliştirdikleri ve bu toplulukların devlet, okul ve medya aracılığı ile ulusal kültüre dahil edilme süreçlerinin incelenmesine ayrılmıştır. Bu ilk çalışmalar sınıf ve ideoloji kavramlarından hareketle alt kültürlerin (özellikle işçi sınıfı çalışılmıştır) medya aracılığı ile sisteme dâhil edildiği ile ilgilenirken, yeni toplumsal hareketler çalışmaları etkilemiş; feminizm, ırk, eğitim ve pedagoji ve Thatcher hükümeti ile beraber yeni muhafazakâr hâkimiyet gündeme alınmıştır.⁶¹

⁵⁸ Tekinalp ve Uzun, a.g.e.s.138.

⁵⁹ İncilay Cangöz, "Kitle İletişim Kuramlarında Etki Sorunsalı ve Bir İzleyici Araştırması."(Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999), s.31-32

⁶⁰ Tekinalp ve Uzun, a.g.e. , s.136-137

⁶¹ Dağtaş, a.g.e., s.10-11.

Williams, *The Long Revolution* (Uzun Devrim) (1961) eserinin büyük bir bölümünü kültürü incelemeye ayırır. Burada kültür olgusunu toplum bilimsel açıdan inceler. Kültürü en geniş anlamda “bütün bir yaşam biçimi” olarak ele alır ve edebiyat ve sanat gibi olguları bu genel yaşam biçimi ile ilişkisi içerisinde inceler. Burada kültürün hem üretim ve dağıtımını hem de içeriğini dikkate alır. Kültürü tarihsel bağlamına yerleştirerek günümüz kapitalist kültürünün oluşumunda sanayi devrimi, okuryazarlık ve işçi sınıfının mücadeleleri ile Batı tipi burjuva demokrasilerinin gelişimi ve kurumsallaşmasını tarihsel süreç içerisinde oluşan bir olgu olarak ele alır. Toplumun düşünce ya da his yapısının oluşumunda yaşanan tarihsel gelişmelerin etkilerini anlamaya çalışır. Kültürü kolektif bir olgu olarak değerlendirir ve sosyalleşme süreciyle edinildiğini belirtir. Raymond Williams 1970’li yıllarda Yeni Sol ya da Neo-Marksist yaklaşımlara dayanarak çalışmalarına devam eder. Althusser ve Lukasc gibi Batılı Marksistler kültür incelemelerinde Williams’a dayanak olur.⁶²

Sınıf farklılıklarına dayalı olarak farklı düşünce ve his yapılarını açıklamada kültürün, ideolojinin ve sınıfsal tahakküm ve hegemonyanın önemine dikkat çeker. Ancak bu okulun çalışmalarının dünya çapında şöhret kazanması Stuart Hall yönetici olduktan sonra gerçekleşmiştir. Kültürel Çalışmalar geleneği özellikle medya tarafından sunulan içeriğin metin olarak analizini yapmıştır. Bu metinler kapitalist sınıfın hegemonyasını ve kapitalist ideolojiyi yeniden üreten materyaller olarak görülmüştür. Bunun yanında popüler kültür bağlamında işçi sınıfının gündelik yaşamı ve düşünceleri incelenerek buradaki toplumsal eşitsizlikler ve iktidar ilişkileri ortaya konmuştur. Bunun yanında özellikle neo-liberal muhafazakâr ideolojiyi açığa çıkaran çok çeşitli çalışmalar bu okulun çatısı altında gerçekleştirilmiştir.⁶³

Williams, geleneksel kültür tanımını daha da genişleterek “belirli bir halkın ya da sosyal grubun genel hayat tarzı” olarak tanımlamaktadır. Williams, kültürü toplumun üstünde ya da olmaktan kurtararak gündelik yaşam pratikleri ve simgelere kadar kazınmış bir kültür anlayışını benimsemektedir. Williams’a göre kültür, ‘kültürel pratik’in ve ‘kültürel üretim’in başka pratiklerce kurulmuş toplumsal düzenin basit bir ürünü olmayıp tersine, onun kuruluşunda bizzat yer alan temel öğeler arasında yer almaktadır. Ayrıca Williams, kültürü bir

⁶² Levent Yaylagül, *Kitle İletişim Kuramları* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2006), s.113–114.

⁶³ Yaylagül, a.g.e, s.113–114.

anlamlandırma sistemi olarak görmektedir.⁶⁴ Kültürün kendisi anlamlama pratiğidir. Belirlediği ürün: anlamdır.⁶⁵

Anlam, toplumsal bir üretilimdir, pratiktir. Dil ve simgeleştirme, anlamın üretildiği araçlardır.⁶⁶

Hall'a göre anlamın verili olmayıp üretilmesinden çıkan sonuç, aynı olaylara farklı türden anlamların atfedilebileceğiydi. Nitekim bir anlamın düzenli olarak üretilebilmesi için, bu anlama bir tür güvenilirlik, meşruluk ya da sorgulanmaksızın kabullenirlik sağlanması gerekmektedir. Bunun yolu ise, alternatif anlam inşalarının marjinalleştirilmelerinden, önemsizleştirilmelerinden ya da meşruluklarından arındırılmalarından geçiyordu.⁶⁷

Anlamlandırma toplumsal bir pratikti, çünkü medya kurumları içinde, üreticilerin bir ürün ortaya koymak için, ellerindeki anlam üretimi araçlarını (teknik donanım) belirli bir tarzda kullanmalarını sağlayan özel bir toplumsal örgüt evrimleşmişti.⁶⁸

Yukarıda da değinildiği üzere anlamın toplumsal bir pratik olması ve genel olarak kitle iletişim araçlarının da, üretilen bu anlam ya da anlamların tekrar topluma aktarılmasında önemli bir role sahip olması birçok tartışma konusunu da beraberinde getirmektedir. Örneğin bu çalışmanın da konusunu oluşturan "namus bahaneli cinayetler"le ilgili medya da yer alan haberlerin söylemi, kullanılan dil, kadının temsil şekli vb. birçok soru işareti taşıyan konular Kültürel Çalışmalar Okulu'nun ve özellikle de Hall'un tespitlerinden yararlanılarak açıklanmaya çalışılabilir. Özellikle anlamın kuruluşu, gerçeğin inşa edilişi, iktidar ve ideoloji, gerçeğin temsili gibi kavramlarla ilgili yapılan çalışmaların yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

⁶⁴ Raymond Williams, **Kültür**. Çeviren: Suavi Aydın (Anakara: İmge Kitabevi, 1993). s. 11.

⁶⁵ Graeme Turner. **British Cultural Studies an Introduction** (London: Unwin Hyman, 1990). s.16

⁶⁶ Stuart Hall, "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü," **Medya İktidar İdeoloji**. Derleyen ve Çeviren: Mehmet Küçük (Anakara: Ark Yayınevi, 1999a), s.93

⁶⁷ Aynı, s.93.

⁶⁸ Aynı, s.94.

Kadının medyada temsili ve bununla birlikte “namus bahanesi” ile işlenen cinayetlerin yine medyada sunumu özellikle Hall’un da üzerinde önemle durduğu gerçek ve anlamın yeniden kuruşu ile yakından ilgilidir. Çünkü Hall’a göre gerçek, gerçekliğin belli bir tarzda kurulmasıydı. Medya, ‘gerçekliği’ yalnızca yeniden üretmiyor, tanımlıyordu. Gerçeklik tanımları, tüm bir (geniş anlamda) dilsel pratikler yoluyla desteklenip üretiliyordu ve bu dilsel pratikler aracılığıyla ‘gerçek’in seçilmiş tanımları temsil ediliyordu. Ama, temsil etme (representation), yansıtmadan çok farklı bir nosyon. Temsil etme, aktif bir seçme ve sunma, yapılandırma ve biçimlendirme işini ima eder. Yalnızca zaten varolan anlamı aktarma değil, ama daha aktif bir şey, şeylere anlam verme işini ima eder. Söz konusu olan bir anlam pratiğidir, anlam üretimidir. Daha sonraları ‘anlamlandırma pratiği’ (signifying practice) olarak tanımlanan iş. Medya anlam üreten kurumlardan biridir.⁶⁹

İngiliz Kültürel Çalışmaları’nın ideoloji, hâkimiyet, direnç ve kültür politikası çalışmaları, kültürel ürünler, pratikler ve kurumlara yöneliktir ve bu çalışmalar varolan güç ilişkileri içinde değerlendirilir. Bu yaklaşımla kültürün, hâkimiyet yapılarının hem kurulmasında bir araç olduğu hem de hâkimiyet yapılarına direnç göstermenin kaynağı olduğunu gösterilmesi amaçlanmaktadır.⁷⁰

Kültürel İncelemeler geleneği içerisinde kültür kavramı siyasal bir yaklaşımla ele alınır. Burada kültür gündelik yaşama konu olan içerik ve pratikleri kapsar. Dolayısıyla kapitalist toplumlarda medya içeriklerinin tüketimi gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Gündelik yaşam bir eşitsizlikler ve tahakküm alanıdır ve medya da bu eşitsizlikleri ve egemen sınıfın hegemonyasını yeniden üretmek için çalışır. Kültürel çalışmaların anlayışına göre, iktidar hâkimiyetin rızaya dayalı olarak üretildiği hegemonya kavramsallaştırmasıyla açıklanır.⁷¹

Gramsci’nin siyaset ve ideoloji konularındaki görüşlerinin temelini oluşturduğu kabul edilen hegemonya kavramının kökleri Devrim öncesi Rusya’da sermayenin baskısına karşı proleteryanın diğer sömürülen kesimlerle, her şeyden önce köylülerle, sınıf ittifakı anlamına kadar uzanır. Ancak Gramsci “Hapishane Defterleri”nde kavramı Batıdaki burjuva iktidarlarının yapısını ayrıntılı biçimde çözümlenmek amacıyla, burjuvazinin işçi sınıfı

⁶⁹ Hall (1999a), a.g.e. ,s.88.

⁷⁰ Banu Dağtaş, **Reklâmı Okumak** (Ankara: Ütopya Yayınevi, 2003), s.20.

⁷¹ Yaylagül, a.g.e. s.116.

üzerindeki egemenliğini kapsayacak şekilde genişletir. Hegemonya, bir yönetici sınıflar fraksiyonları ittifakının (tarihsel blok) bağımlı sınıflar üzerinde, yalnızca kendi çıkarlarına uyulması için zor kullanarak değil ama bütünlüklü bir otorite kurması sonucu ortaya çıkar. Bu otoritenin temel kaynağı, bağımlı sınıfların “rıza”sıdır. Hegemonya hakim sınıf fraksiyonlarının yönetimi altında geçerlidir. Böylelikle zor kullanma gücüne sahip olmanın ötesinde, bu sınıflar bağımlı sınıfların rızasını biçimlendirmek ve kazanmak için aktif olarak örgütlenme şansına sahiptir. Şiddet ya da zora başvurmaksızın kazanılan rıza, hakim sınıfın iktidarının meşru ve doğal görünmesine yol açar. Gramsci’ye göre hegemonyanın yalnızca üretim ve ekonomi alanlarında kazanılması yeterli değildir; hakim sınıf iktidarı toplumun bütününde egemen olur. Bunun için de devlet, politika ve üst yapılar alanında organize edilmelidir. Üst yapı kurumları, yani aile, eğitim sistemi, dinsel kurumlar, hegemonyanın işleminde etkili olarak yeni birey ve uygarlık biçimleri yaratarak kapitalizmin egemenlik alanını genişletirler. Bu yalnızca ekonomik çıkar sorunu değildir; çünkü Gramsci Marksizm’in ekonomik indirgemeciliğine karşı çıkar ve daha önce de belirtildiği gibi, hegemonyayı siyasal, kültürel ve toplumsal otorite olarak kavramlaştırır.⁷²

Gramsci’nin hegemonya kavramı (ve kuramı) medyaya uygulandığında görülür ki medya, okuyuculara/dinleyicilere egemen sınıfın değerlerini aktaran bir araçtır. Medya genel olarak egemen yapıya ve egemen değerlere karşı olan ve bunları tehlikeye atan her türlü olaya karşıdır. Kitle iletişim araçları egemen temel değerleri kabul eder ve sağduyuya uygun olarak yani herkesin bildiği bir dünya tasarımı sunar. Sonuç olarak medya egemen değerleri aktararak hegemonyayı yenide üretir.⁷³ Medya belli bir sınıf ittifakının yerine, bir bütün olarak hakim toplumsal ve ekonomik sistemin değerlerinin yeniden üretilmesi ve bu konuda rıza sağlanması açısından işlev görür. Medya “herkesi anlaştığı şeyin”in genel çerçevesine duyarlı olduğu sürece varolabilir ve bu da uzlaşma’dır ve devlet’tir. Eğer medya özel bir partiyi ve onun düşüncelerini savunursa partizanlıkla suçlanır. Ancak bu parti ve partilerin çıkarları ve güçleri devletle çakışır ve meşruluk kazanırsa medya tarafından desteklenir. Medyanın yansızlığı; devletin dolayımını, yani özel çıkarların genelleştirildikten ve ulusun rızasını kazandıktan sonra meşrulaşan bir süreci gerektirir. Böylece özel çıkarlar genelleşir ve meşrulaşır, yöneten sınıfın genel çıkarları haline gelir. Hall devletin çatışmalı konulardaki bu rolünden dolayı medyanın “devletin ideolojik aygıtı” olduğunu söyler. Hall ve Kültürel

⁷² Cangöz, a.g.e. ,s.34-35.

⁷³ Yaylagül, a.g.e. , s.101.

Çalışmalar medyanın bir partiyi, bir özel grubu meşrulaştırmasının yolu; o özel grubun çıkarlarını ortak duyuya, hakim değerlere, üzerinde uzlaşılan değerlere referansta bulunmasından geçtiğini söyler. Üzerinde uzlaşılan değerler devlet de olabilir erkek egemen ideoloji de ya da beyaz ırkın üstünlüğü. Hegemonya kavramı Gramsci tarafından sınıfa eklenen güç ilişkilerini açıklamak için kullanılırken; kültürel çalışmalarla beraber cinsiyet, ırk, din, etnik köken ve anlama eklenen güç ilişkilerini açıklamak için kullanılmaktadır.⁷⁴

Gramsci, çağdaş toplumsal güç/iktidar yapısını, siyasal, kültürel ve ideolojik kertilere ilişkin bir sorun olarak vurgularken, bu güç/iktidarın ortaya çıktığı özgün tarihsel koşullara duyarlı bir analizin önemini altını çizmektedir. Gramsci, varolan kültür ve ideolojiyi reddetmek yerine, bu ideolojinin parçacı niteliğini ortaya çıkaracak biçimde eleştirmek gerektiğini vurgularken, medya metinlerine yönelik görgül çalışmaların gerektiği konusundaki vurguyu da örtük olarak beraberinde getirmiştir. Gramsci'ye göre "kültürü ansiklopedik bir bilgi, insanları da yalnızca dış dünyadan gelen çeşitli dürtülere yanıt veren, kafaları bir sözlük sütunu gibi görgül verilerle ve bir yığın bağlantısız ham malzemeye doldurulacak alıcılar olarak görmek alışkanlığından kendimizi kurtarmamız gerekmektedir". Gramsci, "Yaşamak yan tutmak demektir" derken, gerek tüm insani konumlara ilişkin gerekse araştırmacının bilimsel konumuna ilişkin tavrını kesin olarak ortaya koyar. Gramsci, bu tavrı ile de kültürel araştırmalar geleneği içinde yer alan kuramcılarının toplumsal sorunlara yönelik tavırlarını etkilemiştir.⁷⁵

Neo-Marksist gelenek içinde yer alan bir diğer düşünür ise Louis Althusser'dir.

Althusser, yapısalcı bir kültürel Marksizm'i savunur. Kültür, ideoloji, iktidar ve toplumsal yapı arasındaki ilişkiye vurgu yapar. Toplumsal ilişkilerde ekonominin tek belirleyici olduğu yönündeki yaklaşımı reddeden Althusser, devlet ve kültürel yaşam arasındaki ilişkilere dikkat çeker. Kapitalist devlet varolan sistemin yeniden üretimi için iki tip aygıt kullanır. Bunlardan ilki kaba güce dayalı fiziksel şiddeti kullanan asker, polis, mahkeme ve hapisane gibi kurumlardan oluşan Devletin Baskı Aygıtlarıdır. Bunlar her türlü eylemin bastırılması ve denetim altına alınması için kullanılır. İkincisi ise egemen görüş ve düşüncelerin topluma

⁷⁴ Dağtaş, (2003), a.g.e. ,s.29–30.

⁷⁵ M.Ayşe İnal, *Haber Okumak* (İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996), s.62.

yayılmasını sağlayan medya, eğitim öğretim kurumları, kilise, aile ve siyasal partiler gibi Devletin İdeolojik Aygıtlarından oluşur. Bu kurumların hepsi devletin örgütlenmesi içerisinde yer alır. Devletin İdeolojik Aygıtları, insanların içinde yaşadıkları dünya ve toplum hakkında yanlış fikirlere sahip olmalarına neden olur.⁷⁶ Louis Althusser'e göre ideoloji, toplumsal yaşantıyı farklı biçimde fakat her zaman ve her aşamada otomatik olarak etkileyen bir oluşumdur ve toplumsal pratik ile ideoloji iç içedir. İdeoloji tüm sisteme yayılmış, toplumsal var oluşun her aşamasında yer etmiştir. Althusser, ideolojiyi gerçekliğin çarpıtılmış, yönlendirilmiş, dayatılmış bir biçimi olarak tek bir öze indirgemenin yanlış olduğunu, aksine çarpıtılanın gerçeklik değil, insanın var oluş koşulları içinde karmaşık birçok pratiğin bileşiminde oluşmuş yaşamın biçimi olduğunu savunur. İdeolojinin tarihi, yoktur; her pratik belirli dönemlerde farklı yapılarla eşleşir ve farklı biçimler alır. Özne, ideolojini kurucusudur. Çocuğun özne olarak çağırılması doğumuyla aileden başlar, aile yapısıyla belirlenir; daha sonra toplum onu kendinden beklenen role hazırlar. Bu böyle yaşamla birlikte sürüp gider. Althusser'in ana tezleri: a)İdeolojini tarihi yoktur; b)İdeoloji bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali ilişkiyi temsil eder; c)İdeoloji bireyleri özne olarak çağırır, biçiminde özetlenebilir.⁷⁷

Neo-Marksist düşünürler arasında yer alan Althusser'in medyayı devletin İdeolojik aygıtı olarak belirtmesi ve tanımlaması; Gramsci'nin hegemonyanın medya aracılığıyla kurulup yeniden üretildiği görüşü kültürel çalışmaların ve medya araştırmalarının önemli dayanak noktalarındandır.

İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın önemli bir temsilcisi olan Stuart Hall da, ideolojiyi anlamlar çerçevesinde geçen bir mücadele alanı olarak görür. Bu bağlamda Gramsci'nin bireylerin kendi konumlarının bilincine vardıkları, mücadele ettikleri bir alan olarak gördüğü ideoloji nosyonuna dayanır. Hall, ideolojinin kökenlerini bulmaktan ziyade somut etkilerini tanımlamaya çalışır.⁷⁸

Hall'a göre 20.yüzyıl ileri kapitalizmde, medya nicel ve nitel olarak kültürel alanda belirleyici ve tanımlayıcı bir yere sahiptir. Medya ekonomik, teknik, toplumsal ve kültürel

⁷⁶ Yaylagül, a.g.e. s.104-105.

⁷⁷Tekinalp ve Uzun, a.g.e. , s.171.

⁷⁸ Dağtaş, (2003), a.g.e. ,s.14.

kaynaklardan ayakta kalabilmiş daha eski ve daha geleneksel kanallardan önemli bir dilimin yönetimini ele geçirmiş ve toplumsal bilginin üretimi ve tüketimi medyaya muhtaç duruma gelmiştir. Böylece medya kültürel ve ideolojik alanı kolonileştirmiştir. Toplumsal gruplar ve sınıflar üretici ilişkilerinde olmasa da toplumsal ilişkilerinde giderek parçalanan ve farklılaşan bir yaşam sürdürürken medyada grupların ve sınıfların öbür gruplara ve sınıflara ilişkin yaşam, anlam, pratik ve değer 'imgesi' inşa etmenin temelini sağlamaktadır.⁷⁹ Hall'un "Encoding-Decoding" adlı klasikleşen makalesinde geliştirdiği modele göre, televizyon haberleri basitçe olan biteni anlatmamaktadır. Medya bir hammadde olan olayı, bir ürün olan habere dönüştüren kurumsal ajandır. Neyin haber değeri taşıdığına karar veren zımnî mekanizmalar, ideolojik ve mesleki kodlar vardır; haber ya da enformasyon her zaman bu kodlar içinde üretilmekte ve iletilmektedir.⁸⁰

Medya, iletilerin üretilmesi için toplumsal, ekonomik ve teknik olarak örgütlenmiş aygıtlardır. Sembolik iletilerin üretimi, geniş bir şekilde anlam ileten göstergeler sistemi olarak anlaşılabilen dilin aktarımından geçmeksizin gerçekleştirilemez. Olaylar kendi başlarına anlam iletmez. Olayların, ister gerçek ister kurmaca olsun, anlaşılabilir kılınması için sembolik biçimlere dönüştürülmesi gerekir. Bu işleme kodlama adı verilir. Kodlama, olaylara anlamlar yükleyen kodları seçmek, olayları kendilerine anlam yükleyen göndergesel bir bağlama yerleştirmek demektir.⁸¹

Çoban'ın da belirttiği üzere, bir iletinin anlamlandırılması kodlar yoluyla gerçekleşir ve bu kodlar iletileri oluşturan göstergelerin seçilmesi ve bir araya getirilmesine yararlar. İletilerin anlamlandırılması sürecinde kodlama ve kodaçım önemli anlardır. Bu süreç ve anlar toplumsal yaşamdan, üretim ilişkilerinden, üretim ve diğer gerçekliklerden ayrı ele alınmaz. Bu bağlamda Hall'ın belirttiği gibi kodlama-kodaçım sürecinde temeli teknik iç yapı (dilsel, iletişimsel edinç ve edim), üretim ilişkileri ve bilgi yapısı (dünya bilgisi) oluşturur. Kodlama sürecinde bu temellere dayanılarak verici- kodlayıcı anlamlı bir söylem kullanarak iletiyi alır ve çözümler. Anamlı bir iletişim olabilmesi için kodlama ve kodaçım sürecinde aynı kodun kullanılması gerekir, ancak bu süreçler simetrik bir benzeşim göstermezler. Benzeşme dereceleri vericinin ve alıcının bireysel yapısına (ideolojik bilinç, dil bilgisi, dünya bilgisi vb.)

⁷⁹ Stuart Hall, "Kültür, Medya ve İdeolojik Etki", **Medya İktidar İdeoloji**. Derleyen ve Çeviren: Mehmet Küçük (Anakara: Ark Yayınevi, 1999b), s. 200.

⁸⁰ Mahmut Mutman, "Televizyonu Nasıl Sorgulamalı" **Toplum ve Bilim** (67 Güz 1995), s.28.

⁸¹ Hall, (1999b), a.g.e.,s.204.

bağlıdır. Bir iletinin oluşturulması ve aktarılmasında kullanılan kodlar bu kodu alan ve açan grubun kullandığı kodlardan farklı ise iletinin anlamı tamamen değişir. Yanlış anlama ve iletinin aktarılmasında yaşanan kırılmalar iletişimsel değişim sürecinde iki taraf arasındaki “denklik yokluğundan” kaynaklanır. Gerçeklik dilin dışındadır, ancak dil yoluyla anlaşılır, bildiğimiz ve söylediğimiz her şey, söylem alanında ve söylem tarafından üretilir. Söylemsel bilgi ‘gerçek’in dilde şeffaf bir temsilinin ürünü değil, fakat gerçek ilişkiler ve durumlarla ilgili dilin ifadesinin bir ürünüdür. Sonuçta kodlama işlemi olmayan anlaşılır bir söylem yoktur. İnsanların nasıl bir eylem içerisinde olacakları eylemin ve eylem içerisinde buldukları durumların nasıl tanımlandığı ve anlamlandırıldığına bağlıdır. Bu yüzden bazı belli eylem, olay ve koşullar birbirine karşıt ideolojilerin çatıştıkları durumlarda “tekrar tekrar özel şekillerde anlamlandırılır”. Bu çatışmada söz konusu olan ideolojik bir iktidar –olayları belli bir yönde anlamlandırma iktidarını ele geçirme- mücadelesidir. Anlamlandırma pratiğinin ele geçirilmesi mücadelesi ideolojiler için oldukça büyük bir önem taşır, **ideolojiler** bu süreçte birçok sürece müdahale eder ve sonuçlarını etkiler. “Olayların anlamlandırılması, uğruna mücadeleye girilen şeyin bir parçasıdır çünkü anlamlandırma kolektif toplumsal anlamların yaratıldıkları araçtır”. Burada önemli olan rızanın üretilmesinde etkin olarak kullanılan bu araçların iletişim etkinlikleri içerisinde çoklu iletişim aygıtlarını kullanarak toplumsal rızanın sağlanmasıdır. Rızanın sağlanmasında etkili olan devletin ideolojik aygıtları iktidarın söylemini kullanarak özneleri şekillendirir, anlamlandırmanın işlevlerinden birisi de söylemin başvurduğu bu öznelerin inşa edilmesidir. Bu inşadan sonraki süreç ise öznelerin ideolojik merkezlerce örgütlenmesi ve bilinçlerinin biçimlendirilmesidir, bu da ideolojiler arasında bir mücadelenin doğmasına neden olur.⁸²

⁸² Barış Çoban, “Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi,” **Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din ve İdeoloji**. Derleyen: Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (İstanbul: Su Yayınevi, 2003, s. 250–251.

1.1.3.2. Kültürel Bir Forum Olarak Medya

Medya ve kültür neyi nasıl algılayacağımızın, anlayacağımızın, anlatacağımızın bütün araç ve gereçlerinin; yol ve yöntemlerinin ortak adıdır. Biri diğerinden bağımsız düşünülemez. Biri diğerini etkiler ve belirler. Biri diğerinin içinde yer alır.⁸³

Medya yeni kültürel biçimlerin yaratılmasına katkıda bulunur. Ama aynı zamanda hâlihazırda var olan kültürlerden etkilenir ve onlara tepki gösterir. Yerleşik bir kültürel çerçeve içinde yeni bir kültürel çerçeve oluşturarak işlev görür.⁸⁴

Kültür ve iletişim kavramları arasındaki ilişki, modern iletişim araçlarının rolü konusundaki çalışma ve araştırmaların rolüne ilişkin tartışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Kültür, ritüelleriyle, deneyimlerle ve gündelik hayatın pratikleriyle aşağı kültürden yüksek kültüre, seçkinciden popülere değişen beğenileri içeren sanatsal alanı ifade eder. İletişim, hem kişiler arası hem de kitle iletişim bağlamında dili, yazıyı, sesi ve görüntüleri kullanan tüm söylemleri içerir. İletişim örüntüleri, kültürel biçimler ve toplum arasındaki bağlantıyı oluştururlar. Doğal dillerden en gelişkin teknolojik medyaya kadar tüm iletişim araçları, toplumsal ve maddi koşulları izlemezler, tam tersine bu koşulların yaratılmasına katkıda bulunurlar. İletişimin bir öge olarak yer almadığı hiçbir toplumsal örgütlenme veya toplumsal üretim biçimi düşünmek mümkün değildir.⁸⁵

Modern iletişim araçları asla toplumsal yapılar ve pratikler alanı dışında kavramsallaştırılamazlar, çünkü giderek artan oranda bu alanın bir parçası haline gelmektedirler. Günümüzde iletişim kurumları ve ilişkileri toplumsal alanı tanımlıyor ve inşa ediyor; siyasal alanın inşasına yardım ediyor; üretken ekonomik ilişkileri dolaymlıyorlar;

⁸³ Sadık Güneş, *Medya ve Kültür Sessiz Yığımların Kültürel İntiharı* (İkinci Basım. Ankara: Vadi Yayınları, 2001), s.121.

⁸⁴ Knut Lundby ve Helge Ronning, "Medya Kültür İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması," *Medya Kültür Siyaset*. Derleyen: Süleyman İrvan (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1997,s.13.)

⁸⁵Lundby ve Ronning, *a.g.e.*, s.15.

modern endüstriyel sistemler içinde “maddi bir güç” haline geldiler, bizatihi teknolojik olanı tanımlıyorlar; kültürel olana hükmediyorlar.⁸⁶

Modern medyanın büyük kültürel işlevlerinden birincisi: Başkalarının dünyalarını, yaşanan gerçekliklerini algıladığımız ve onların hayatları ile bizimkilerini kavranabilir bir bütünün dünyası halinde, bir yaşanan totalite halinde hayali olarak yeniden inşa ettiğimiz toplumsal bilginin, toplumsal imgenin sağlanması ve seçmeci inşasıdır.⁸⁷ Medya bu işlevini yerine getirirken birtakım kavramları “verili” olarak sunar. Bunda hiç kuşkusuz yaşanan toplumun değerleri, adetleri, genel düşünce ve inanç şekli kısacası kültürü büyük bir etkidir. Örneğin ataerkil toplum yapısı ve bakış açısı kadın ile ilgili hazırlanan haberlerin dilinde önemli ölçüde belirleyicidir.

Ayşe Durukan BİA Haber Merkezi’nde 06 Haziran 2005 tarihinde yayınlanan “Medya Kadın Cinayetinin Teşircisi” başlıklı haberinde namus bahanesi ile işlenen cinayetlerin medyadaki sunumunun sorumsuzca ve reyting kaygısıyla yapıldığını öne sürmektedir. Konu ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun yaptığı araştırmaya da yer verilen yazıda Fonun İstanbul Barosu’nun vardığı sonuç ise “Medya cinayetleri derinlemesine incelemiyor, teşhir ediyor” şeklinde idi. Araştırmada medyanın namus bahanesi ile işlenen cinayetlerdeki olumsuz rolüne dikkat çekilerek, namus bahaneli cinayetlerin nedenleri ile ilgili görüşme yapılan kişilerin konu ile ilgili olarak medyanın rolüne ilişkin görüşlerine de yer verilmiştir. Kendileriyle görüşme yapılan kişilerin medyanın rolünü provokatif, ayrımcı olarak tanımladığı; medyanın konuyu derinlemesine inceleyen ve soruna çözüm önerileri getiren bir mekanizma olmasından çok sadece teşhir edici bir araç olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır.⁸⁸ Haberlerde şiddete maruz kalanların öyküsü yazılırken bu kadınların kimliklerine, işlerine vs. gönderme yapmak yerine yine onların güzelliği, gençliği, eş ve anne olmaları, kadersizliği vurgulanır. Şiddete maruz kalma nedenleri zaman zaman ön plana çıkarılarak şiddet haklılaştırılır. Şiddet eyleminin aktörü erkek ve erkeğin içinde yetiştiği toplumun erkek egemen değerleri sorgulanmaz. Medya haberleri bu olayları ev içinde yaşanabilecek küçük tatsızlıklar şeklinde, ailenin iç işleri olarak kavrayarak kadınların özel hayatlarının politik olduğunu görmezden gelir. Şiddet aile içinde değilse de bu sefer medya kadını

⁸⁶ Stuart Hall, “İdeoloji ve İletişim Kuramı,” *Medya Kültür Siyaset*. Derleyen: Süleyman İrvan (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1997, s.83–84.)

⁸⁷ Hall, (1999b) a.g.e, s.233.

⁸⁸ www.bianet.org

kurbanlaştırmaya, şiddet uygulayanı ise canavarlaştırmaya, sapkınlaştırmaya çalışır. Bu da okuyucu / izleyiciyi kadına yönelik şiddetin kökenlerini ve yaygınlığını sorgulamaktan alıkoyar. Yazılı basında kadına yönelik şiddet haberleri, gazetelerin üçüncü sayfalarında yoğunlaşır. Özel olanın politik olarak görülmediği, bir toplumsal olgu olan şiddetin kişisel bir sorun olarak ele alındığı bir polis- adliye vakası olarak nitelendirildiği bu haberler de olay magazinleştirilir ve haber verme açısından klasikleşmiş kurallara bile uyulmaz. Kadına yönelik şiddet biçimlerinden öldürme, basında en çok karşımıza çıkan şiddet türüdür.⁸⁹ Özellikle son zamanlarda namus bahanesi ile işlenen cinayetler kadına yönelik en acımasız şiddet türü olarak büyük bir artış göstermiştir. Bu konu ile ilgili haberler incelendiğinde de kadınların çoğunlukla kurban olarak gösterildiği, fakat asıl sorunun (erkek egemen sistem) kökenlerine inilmediği görülmektedir. Asıl temsil edilen kadının çaresizliği, zavallılığı ve hatta çoğu zamanda bunu hak etmiş olma durumudur.

1.1.3.3. Kültürel Bir Metin Olarak Haber

Haber, farklı iletişim araçlarının ortak paydası, hepsinde yer alan bir türdür. Haber tüm medya türleri içinde özel bir konuma sahiptir. Roman, hikâye, şiir gibi edebi türlerden haber bir yönüyle farklıdır. “Haber” dili ve söylemi profesyonel ilkelere dayanması gereken tek metindir.⁹⁰ Haberi haber yapan kurallar (5N+1K ve ters piramit gibi) nedeniyle bizler gündelik hayatımızda edindiğimiz bilgileri doğrulamak için, diğer televizyon programlarından daha çok ciddiye aldığımız, haber programlarına yöneliriz. “Haberlerde gördüm ya da okudum” gibi ifadeleri kullanarak haber programlarına olan inancımızı göstermiş oluruz.

Haberlerde karşısına çıkan içeriklerle, toplum bir ilişkiye girer. Kazalar, ölüm haberleri, kavgalar, tartışmalar, aşklar, iktidar mücadeleleri, geçim derdi vb... konulu haberler insanlara içinde yaşadığı gerçekliğin değerlerini, değerleri tehdit edenleri, normal ve anormal olan arasındaki ayrımı, kabul edilebilir olan ve kabul edilemez olanlar arasındaki ayrımı, kabul edilebilir olan ile kabul edilemez olanlar arasındaki sınırları, gücün mücadele tarzlarını göstermektedir. Bu gösterimi, toplum kendisine yapmaktadır. Toplum, kendisine kendisini göstermektedir. Toplum/toplumsal, ne olduğunu haber yoluyla “bilmektedir”.

⁸⁹ Mine Gencil Bek ve Mutlu Binark, *Medya ve Cinsiyetçilik* (Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2000), 12–13.

⁹⁰ İnal, a.g.e, s.23.

Toplum/toplumsal, haber içeriklerinde karşına çıkanları olumsuzladığı ölçüde,”bu ben/ biz değilim/z” diyerek yadsıdığı ölçüde kendisini bilgisini edinmektedir. Haberde karşına çıkan türlü türlü olumsuz içerik, toplumsala kendi pozitifitesini vermekte, toplumsalı olanaklı kılmaktadır. Ancak elbette haberde olumsuzladığından kaçınacağı anlamında değildir toplumsalın haberle ilişkisi. Kaçınmaya çalıştıkça yakalanacağı ve yaklaşacağı bir dünyadır haberin dünyası.⁹¹

Haber üretim pratikleri yapılandığı için haberin de yapılanmış bir bilgi türü olduğu görüşü, haber kuramcılarını, üretim süreçlerinin yanı sıra, bir metin olarak haberde hangi öğelerin birbiriyle ne tür ilişkilerle sürekli yapılandırıldığını incelemeye yöneltmektedir. Yani haber, yapılanmış bir metin olarak çözümlenmeye alınmaktadır. Kültürel Çalışmalar’da karşılığını bulan bu ilgi alanı, hayatı yaşandığı gibi anlamaya yönelik bir kaygıyla, belirli toplumsal formasyonlarda yaşanan deneyimin karmaşıklığını gözeterek ve ideolojiyi dinamik bir toplumsal pratik olarak merkezi bir yere koyarak gelişme gösterdi. Yani anlam ve ideoloji konusu, indirgemeci olmayan bir biçimde birbiriyle bağlantılı kılınmaya çalışıldı. Toplumsal yapı denilen şeyi de, kültürün ve ideolojinin ürettiği anlamların yeri olarak görüyordu.⁹²

Kültürel Çalışmalar yaklaşımında, ideolojinin, toplumsal anlamın oluşturucusu olarak bir öznenin inşa edilmesine yönelik olduğu vurgusu, onun bazı aygıtlarda somut hale gelişinin incelenmesini olanaklı kılmıştır. Bu aygıtların başında, kitle iletişim araçları gelmektedir. Kitle iletişim araçları, yani medya belirli türden güç ilişkilerinin yeniden üretimi için hangi anlamların ve dolayısıyla da hangi öznelliklerin inşa edildiğini analiz etmeye olanak sağlayan alanlar olarak yoğun ilgiye mazhar olmuştur.⁹³

Kültürel çalışmaların ortaya çıkışı içinde güç/iktidar sorununun kavramsallaştırmasında temel paradigmayı “egemen ideolojinin” metinlerde kurulması ve alımlama sürecinde metinlerin başat konumunun sorgulanması oluşturmaktadır.⁹⁴

⁹¹ Çiler Dursun, “Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?,” **Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi**. Derleyen.: Çiler Dursun (Ankara:Elips Kitap, 2004, s.59.)

⁹² Aynı, s.45-46.

⁹³ Aynı, s.49.

⁹⁴ İnal,a.g.e .,s.91.

Haber medyası, toplumsal güç/iktidarın kurulduğu, inşa edildiği araçlardır. Günlük pratikler, zamansal ve mekânsal sınırlamalara karşı haber üretimi, profesyonel ideolojilerin sınırlarını çizdiği “gerçeklik” sorunsalı içinde kalmakta ve kapitalist ekonomi içinde kar eden kuruluşlar olarak haber medyası, toplumsal dördüncü güç olmak yerine, varolan güç/iktidar ilişkilerinin sürdürülmesinde güç/iktidar sahibi kişi ve kurumlara bağımlı bir konumda kalmaktadır.⁹⁵ Stuart Hall, Althusser’i takip ederek medyanın gerçeği inşa etmesine rağmen gerçeği yansıtmış gibi yaptığını belirtir. Stuart Hall (vd.1978) *Policing The Crisis* adlı eserinde medyanın anlam üretme pratiğini, Gramsci’nin hegemonya kuramı ve Althusser’in medyayı görelî özgürlük tanıyan ve egemen ideolojinin yeniden üretilmesinde “devletin ideolojik aygıtları” olarak çalışan (ve bu kavram çerçevesinde) Marksist kültürelci bir perspektifle analiz etmiştir. Hall’a göre medya egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eden yorumları yeniden üretme eğilimindedir. Fakat bu yorumlar aynı zamanda ideolojik mücadele alanıdır. Medyanın anlamlar sistemi görelî olarak otonom olarak görülür. “Haber” olayları tanımlayarak önemli bir rol oynar. Fakat medya, hükümet ve diğer kurumlar gibi yetkili kaynaklara göre ikincil tanımlayıcıdır. Çünkü medya kaynak olarak önce bu kurumlara başvurur. Dolayısıyla medya haberin ikincil tanımlayıcısıdır. Medya ayrıca kamuoyunu sesi olma ve kamuoyunun terim, kavram ve deyimlerini kullanarak uzlaşım bakış açısının güçlendirilmesini sağlar.⁹⁶ Van Dijk, haberi bir söylem olarak ele alır. Haberin söylemini de toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görür. Hall ise, egemen söylemlerin haber metni içinde yeniden kurulduğunu söyler. Her ikisinde de vurgulanan haberin söyleminin egemen söylemlerden, yani güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinden bağımsız olmadığıdır. Haber seçilmiş “öteki” kişilerin görüşlerinin sunumuna dayanır. Bu kişiler iktidar sahibi kurumların görüşlerini yansıtır. Hall, bu kişileri “birincil tanımlayıcılar” olarak niteler. Gazeteciler ise birincil tanımlayıcıların oluşturdukları durum tanımlarını halkın diline dönüştüren “ikincil tanımlayıcılar”dır.⁹⁷

Kültürel çalışmalar yaklaşımı iktidarı, maddî koşullardan bağımsız olarak ortaya çıkabilen söylemsel bir pratik olarak açıklamaktadır. Aynı zamanda kadının toplumsal konumunu açıklamada maddî ve kültürel koşulları birleştirmeye çabalamaktadır.⁹⁸ Özellikle kadın odaklı

⁹⁵ İnal, a.g.e.,s.75

⁹⁶ Stuart Hall ve diğerleri, “Policing The Crisis,” *News: A Reader*. Ed.:Howard Tumber (Great Britain: Bath Press, 1999, s.249-256.)

⁹⁷ İnal,a.g.e.,s.97-98-99.

⁹⁸ Zoonen, a.g.e. ,s.311.

olarak yapılan haberler göz önüne alındığında iki önemli kavrama daha değinmek gerekmektedir. Bunlar toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramlarıdır.

Althusser'in devletin ideolojik aygıtlarından biri; Gramsci'nin ise hegemonyanın üretilmesinde önemli bir rol atfettiği medya, özellikle kadın odaklı haberler hazırlarken toplumsal cinsiyet kavramsallaştırması ve ataerkil yapının etkisinde kalmakta mıdır? Bu sorunun cevabını vermeden önce bu iki kavrama değinmek gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet kadınların ve erkeklerin toplumdaki rol ve davranışlarını tanımlar. Toplumsal cinsiyet erillik ve dişillik olarak nitelendirilen toplumsal ve kültürel kişilik özelliklerini tanımlamada kullanılmaktadır. Örneğin duygusal olma, zayıf olma, pasif olma ve bağımlı olma gibi özellikler daha çok dişilik özellikleri olarak görülürken güçlü olma, cesur olma, hırslı olma, saldırgan ve bağımsız olma gibi özellikler daha çok erillik özellikleri olarak görülür.⁹⁹

Toplumsal cinsiyet rolleri sosyal yaptırımların üretimidir ve etkileşimle yapılandırılmaktadır. İnsanın çevresindekilerle etkileşimde bulunması sahip olduğu temel doğasını kazanmasını sağlar. Bu yüzden, bireyler toplumsal cinsiyet rollerini oluştururken sorumlulukları nedeniyle sosyal ilişkilere başvururlar. Böylece, kendilerinin ve diğer toplum bireylerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili imalarına dikkat etmeye başlar başlamaz kendilerini düzenleyen bir süreç içine girerler. Bu süreç toplumsal cinsiyet rolü **kimliklerinin** bireyler için önemli olduğu ve sürdürülmesi gerektiğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu da, toplumsal cinsiyet rollerinin onaylanması için davranışları öğrenmeyi gerektirmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin içeriği, birbiriyle ilişkili erkeklik ve kadınlık kavramlarının kapsamlarından oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet ilişkileri, tarihsel ve sosyal ilişkilerin uygun bir duruma getirilerek üretilmesidir. Kadınlık ve erkeklik rolleri birbiriyle ilişkili yapılarıdır; her birinin tanımı diğerine bağlıdır. Kadın ve erkek tanımlarının bazı evrensel karakteristikleri olmasına rağmen, hem erkekliğin hem de kadınlığın sosyal yapısı diğerinin referansı olmadan anlaşılabilir. Bu bağlamda kadınlık ve erkeklik kavramlarının toplum tarafından simgesel olarak üretildiğini söylemek mümkündür. Lloyd, erkek ve kadınlığın simgesel içeriğinin toplumsal olarak inşa edilmiş olan cinsiyet ile etkileşim içinde olduğunu ve bunun

⁹⁹ Suğur ve diğerleri, a.g.e. , s.2.

doğru bir biçimde anlaşılmasının erkek kadın ayırımının simgesel yönü ile kavranabileceğini belirtmektedir. Böylece, biyolojik cinsiyet ile varolan birey toplumsal cinsiyetini içinde yaşadığı toplum ve kültür ile oluşturmaktadır. Toplum bireye kadınlık ve erkeklik kavramlarının gerekliliklerini yerine getirmesi için kendi içinde oluşturduğu simgeleri iletmektedir. Bireyler etkileşim içinde bulunduğu topluma sorumlulukları nedeniyle kendileri için uygun görülen toplumsal cinsiyetin gerekliliklerini yerine getirmektedir.¹⁰⁰

Kitle iletişim araçları, ataerkilliğin ve toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği en önemli araçlardan bir tanesidir. İletişimin olmazsa olmaz aracı olan dilin iktidarların bir mücadele alanı olduğu düşünülürse, haberin dilinin de bu anlamda ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

İletişimin yegâne aracı şu ya da bu dil olduğuna ve bu dil(ler) de ataerkil dünya kurgusunun temelini oluşturduğuna; medya çalışanları bu egemen söylem içinde kimliklenip, bu söylem içinde biçimlenen gazetecilik kodların öğrendiklerine göre; ayrıca yaygın olarak egemen ekonomik, siyasal, askeri iktidar merkezleri ile iç içe geçmiş olduklarını da hesaba katarak yaygın-medyanın belirli bir temsil stratejisinin bulunduğu söylenebilir.¹⁰¹ Herhangi bir görüş, bir davranış kalıbı, bir duygu ya da bir kimlik grubuna ilişkin olarak sahip olduğumuz değer yargıları ve /veya stereotiplerin oluşmasında şüphesiz birincil etken doğrudan deneyimleme ya da kişiler arası iletişim kanallarıyla elde edilen bilgilerdir. Ancak, özellikle de yüz yıldan bu yana gelişen enformasyon ve iletişim kanalları aracılığıyla yaygınlaşan temsillerin de bu süreçte çok önemli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle medyada kadınların nasıl temsil edildikleri önemlidir. Kadınların temsil edilme biçimleri, medyanın sadece kadınlara değil dünyaya nasıl baktığını ele verir, bu bakışı meşru kılar ve toplumun kadınları o şekilde algılaması yönünde de bir biçimlendirme işlevi görür.¹⁰²

Haberlerde ataerkinin temsil stratejileri üzerine geliştirilen “fallusmerkezlilik” bu konu ile ilgili eleştirel bir kavramdır. Fallusmerkezlilik kavramı esas olarak kadının kimliğini

¹⁰⁰ Özlem Emine Ataman, “Sinemada Toplumsal Cinsiyet Roller: 1980–1990 Yılları Arasında Türk Sineması’nda Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002), s.8–9.

¹⁰¹ Sevda Alankuş, “Neden Kadın Odaklı Habercilik ?” **Kadın Odaklı Habercilik**. Derleyen: Sevda Alankuş (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları,2007).s.35.

¹⁰² Aynı, s.154.

tanımlayan ve onu gündelik hayata bir kimlikle yerleştiren dilin (ve onun bütün anlatılarının ve edimlerinin), erkeğin temsil ettiği bir sözde-cinsel üstünlük dolayısıyla kadın üzerinde kurmuş olduğu iktidarı anlatan eleştirel bir kavramdır.¹⁰³

Fallusmerkezcilik, basitçe erkek üstünlüğü veya “fallus”un yüceltilmesi demek değildir. Irigiray’a göre fallusmerkezcilik ‘felsefi ve teorik metinlerde ve söylemlerde kadının veya kadınsı olanın erkeğe ve erkeklığe bağımlı olarak tanımlanması’ durumudur. Fallusmerkezcilik, aynılık mantığına bir örnektir. Herşeyin, erkek modeli ile olan, aynılık, karşıtık ve tamamlayıcılık ilişkisi ile değerlendirildiği kültürel ve temsili bir asimilasyon sürecidir.¹⁰⁴

1.1.4. Feminist Açıdan Haber Okunuşu

1970’lerden itibaren feminist söylemlerin yaygınlaşmasında medyanın önemli bir rolü oldu. Bu dönemden önce yapılan feminist araştırmalar medyanın anti-feminist olduğunu ileri sürüp, kadınları geleneksel rolleriyle temsil ederek ataerkil değerleri yeniden ürettikleri için popüler kültür ürünlerini epey eleştirdi. Bu bakış açısı medyayı, stereotip imajlar üreten bozuk, çürümüş bir sistem olarak görmekten kaynaklanır. Ancak 1980’lerden beri kültürel çalışmaların ve yapısalcılık sonrası teorilerin gösterdiği gibi, 20. yüzyılın sonlarına doğru, bu çürümüşlük nosyonu kültür endüstrilerinin ve politikanın işleyişini maskeleyen bir hal aldı. Her çeşit metin, bilgi ve politik uygulama, kültür endüstrilerinin rekabet halindeki ekonomik, politik ve sosyal alanları içerisinde yapılandırıldı. Bazı feminist araştırmacıların da belirttiği gibi, popüler kültürü yalnızca kapitalist ve ataerkil sistemlere hizmet ettiği gerekçesiyle bir kenara bırakıp önemsememek yeterli değil, çünkü popüler kültür aynı zamanda baskın ideolojilere karşı koyan anlamların üretildiği bir mücadele alanı.¹⁰⁵

Kültürel araştırmalar alanında popüler kültüre bağlantılı olarak yapılan ilk çalışmalar 19. yüzyıldan kalma kategorileri kullanıp sınıfsal farklılıkları teorikleştirmeye çalışırken,

¹⁰³ Alankuş , a.g.e., s.30.

¹⁰⁴ Asena Günel, “Irigiray’ın Beden Simgeseli Üzerinden Feminizmde Özselcilik Tartışması,” *Toplum ve Bilim*, Sayı No:75,(Kış 1997), s.146.

¹⁰⁵ Süheyla Kırca, “Kadın Dergileri: Popüler ve Politik Söylemin Buluştuğu Yer,” *Kurgu Dergisi*, Sayı:17, (2000), s.143.

seçtikleri kültürel biçimlerde kadını marjinalleştirip, buldukları sonuçların da tipik işçi sınıfını temsil ettiğini ileri sürmüşlerdir. Bu çalışmalar, 1970'lerde Birmingham Üniversitesi'nde kurulan Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinin popüler kültür alanındaki araştırmalarını biçimlendirmiştir. Feminist araştırmacılar alt-kültür ve medya alanında yapılan erken dönem çalışmalarını, analizlerinde kadınları ve genç kızları dışarıda bırakıp marjinalleştirdikleri için eleştiriyordu. Feministlerin tepki gösterdikleri diğer bir alan ise bu araştırmaların sadece erkeklere hitap eden popüler kültür biçimlerini, dolayısıyla, erkek izleyicileri ve okuyucuları kapsamaması oluyordu. Bu eleştiriler paralelinde yapılan çalışmalarda kadın ve erkek kimlikleriyle, medya, politika ve toplum arasındaki ilişkilerin altı çizilmekteydi. Ayrıca, medya ürünlerinin üretim ve tüketiminde 'toplumsal cinsiyet' kavramının yapısal bir unsur olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla bu kavramın analitik bir kategori olarak medya analizlerine dahil edilmesi savunuluyordu. Feminist araştırmacılar medya metinlerini toplumsal cinsiyet, kadınlık ve ideal kadın imgelerinin tanımlanıp sunulduğu bir alan olarak gördükleri için bu metinleri incelemeye aldı ve kadınlara yönelik popüler kültür biçimlerinin, örneğin diziler, kadın dergileri, aşk romanları, reklâmlar ve bazı film türleri gibi, önemini vurguladı. Üniversitelerde kadın araştırma programlarının kurulmasıyla birlikte, bu alanda yapılan çalışmalar artan bir hız kazanırken, kültürel çalışmalar ve medya araştırmalarında da bu popüler kültür formları kayda değer çalışma alanları olarak önem kazandı.¹⁰⁶

Medyaya yönelik feminist bakış açılarını irdelerken kendi aralarında da birtakım farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de değinildiği üzere feminist ideolojide belli başlı üç başlık altında durulmuştur. Liberal, radikal ve sosyalist feminizm olmak üzere. Görüldüğü üzere feminist söylem arasındaki bu farklı bakış açıları, feminist haber okumalarının da kendi arasında değişik şekillerde yapılmasına neden olmuştur.

Liberal feminist söylem ve bunun çevresinde geliştirilen medya analizlerinde cinsel rol stereotipleri, cinsiyete uygun davranış reçeteleri, dış görünüş, ilgiler, yetenekler ve öz-anlayışları medya çözümlerinin merkezinde yer almaktadır. Çok sayıdaki nicel içerik çözümlenmesi, kadınların medya da nadiren görüldüğünü ortaya koymuştur; medya da görüldüklerinde de ya eş, anne, kız evlat, kız arkadaş olarak; ya geleneksel kadın mesleklerinde (sekreter, hemşire, kabul görevlisi) çalışırken; ya da seks aracı biçiminde

¹⁰⁶Kırca, a.g.e. ,s. 145.

gösterilmektedirler. Genellikle genç ve güzeldirler, ancak çok iyi eğitim almamışlardır. Medya ve aile çocuklara, özellikle kendilerine uygun cinsiyet rollerini öğretmekte ve uygun davranışlar karşılığında da onları simgesel olarak ödüllendirmektedirler. Medyanın cinsiyet rolleri ile ilgili stereotipleri sürekli kullanmasının, bu stereotiplerin egemen toplumsal değerleri yansıtmasından ve erkek medya yapımcılarının da bu stereotiplerden etkilenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Liberal feminizmin önerdiği çözümler iki parçalıdır: kadınlar toplumda daha eşit konumları elde etmeli, erkek egemen alanlara girmeli ve güç kazanmalıdırlar. Belli bir süre sonra kitle iletişim araçları bu değişimi yansıtacaklardır. Medya da daha çok kadını ve erkeği geleneksel olamayan rollerde göstererek ve cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak değişime katkıda bulunabilir. Bu hedeflere ulaşmak için liberal feministlerin geliştirdikleri stratejiler oldukça fazladır: gazetecilik okullarında “cinsiyetçi olmayan profesyonelliğin” öğretilmesi; stereotipler ve etkileri konusunda yayıncılar ve gazeteciler arasında farkındalık yaratma; medya kurumları ve özellikle reklamcılar üzerinde “tüketici baskısı” uygulama; medya kurumlarının eşitlikçi politikalar uygulamalarını talep etme gibi.¹⁰⁷

Medya erkek patronların ve yapımcıların elinde olduğu için ataerkil toplumun çıkarları doğrultusunda işleyecektir. Bu konuda radikal feminist bakış açısından yapılan çalışmalara bakıldığında odak noktanın pornografi olduğu görülür. Aynı zamanda oldukça polemik içeren bir dil kullanılır: “pornografi vardır çünkü erkekler kadınları hor görmektedirler; erkekler kadınları hor görmektedirler çünkü pornografi vardır.” Erkeklerin kadınlara yönelik davranışlarını ve kadınların kendileri hakkındaki algılamalarını medyanın etkileme gücü, radikal feminist medya çözümlerinde tartışma dışıdır. Radikal feminizmin medya stratejileri çok açıktır: kadınlar kendi iletişim araçlarını yaratmalıdır. Basında ve görsel medyadaki teknolojik gelişmeler feminist kitaplar, haber mektupları, dergiler, radyo ve televizyon programları, video ve film gruplarının çoğalmasını mümkün hale getirmiştir. Bu gelişmeler sayesinde birçok feminist düşünce kamusal alana taşınmıştır. Radikal feminist mantıkta hiyerarşilere yer yoktur; bunların, eril toplumun bir sapkınlığı düşünülür.¹⁰⁸

Sosyalist feminist iletişim modeli yetmişli yıllarda, medyayı kapitalist ve ataerkil toplumsal düzeni doğal düzen olarak tanıtan ideolojik bir aygıt biçiminde algılayan radikal

¹⁰⁷ Zoonen, a.g.e. ,s.305–306.

¹⁰⁸ Zoonen, a.g.e. , s.308.

modellere benzemektedir. Bununla birlikte, sosyalist feminizm, medya da inşa edilen dişillik ideolojilerine daha çok ilgi gösterilmesiyle ayırt edilmektedir. Yapısalcılık ve göstergebilim tarafından geliştirilen analitik araçlar kullanılarak yapılan çoğu araştırma, medya metinlerinin ideolojik çözümlerinden oluşmaktadır. Sosyalist feminizmin önerdiği çözümler liberal ya da radikal medya stratejilerinden çok farklı değildir. Genellikle ikili bir strateji savunulmaktadır: anadamar medyada reform yapma ve ayrı feminist medya üretme.

1.2. Amaç

“Namus bahaneli cinayetlerin, gazeteciler tarafından nasıl bir haber dili/söylemiyle duyurdukları” sorusuna yanıt verilmeye çalışılacak olan çalışmanın temel amacı namus bahanesi ile işlenen cinayetlerin Türkiye’deki yaygın basına nasıl yansıdığını –nasıl konulaştırıldığını- belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1) Namus bahaneli cinayetlerle ilgili olarak yayınlanan haberlerin sayıları, gazetelerde farklılık göstermekte midir?
- 2) Farklı yayın politikaları ve ideolojik duruşları olan gazetelerin, namus bahaneli cinayetleri sunumları farklılık göstermekte midir?
- 3) Namus bahaneli cinayetlerin gazetelerdeki sunumu ataerkil söylemin etkisinde kalmakta mıdır?

1.3. Önem

Türkiye’de özellikle son yıllarda büyük bir artış gösteren “namus bahaneli cinayetler” ile ilgili olarak çok sayıda derli-toplu bir çalışma bulunmamaktadır. Özellikle bu konunun hem sosyolojik hem de yaygın basın boyutu düşünöldüğünde, bu çalışmanın daha sonraki araştırmalara da kaynak olması umulmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Çalışmada şu noktalar birer varsayım olarak kabul edilmiştir:

1)İncelenen dönemler itibariyle, namus bahanesi ile işlenen cinayetlere dair haberlerin sayısı gazeteler arasında farklılık göstermektedir.

2)İncelenen haberlerde cinayetlerin nedenlerine dair söylemlerde farklılıklar bulunmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmaya ilişkin sınırlılıklar şunlardır:

1) Farklı yayın politikası ve ideolojik duruşa sahip olan ve yaygın düzeyde yayın yapan Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Zaman gazeteleri ile sınırlıdır.

2) Adı geçen gazetelerin 01.01.2000 ile 31.12.2007 tarihlerini kapsayan baskıları ile sınırlıdır.

3) Konu ile ilgili yayınlanan haber metinleri ile sınırlıdır. Köşe yazıları inceleme kapsamı dışında tutulmuştur.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem ile verilerin nasıl toplandığı anlatılacaktır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma çoklu yöntem uygulanarak içerik analizi ve söylem analizi aracılığıyla yapılmıştır.

İçerik analizi, “sosyal gerçeğin belirgin (manifest) içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin (manifest) olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir.”¹⁰⁹ Bir başka ifadeyle içerik analizi “yöntem olarak, mevcut olan metinlerin nicel ve nitel boyutlarından hareketle, mevcut olmayan, yani bilinmeyen sosyal gerçeğin bazı boyut ve kesitlerine yönelik bir takım bulguları elde etmeyi amaçlamaktadır.”¹¹⁰ İçerik analizi, kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlenmekte kullanılan bir yöntemdir.¹¹¹

Gökçe, içerik analizinin temel amacının, sayıca fazla olan metin yığınında, araştırma sorusu açısından önem arz eden ortak bilgileri tespit etmek ve değerlendirmek olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda içerik analizi, araştıracağı metinlerin içeriklerinin her yanıyla ve tüm boyutuyla ilgilenmemekte, özellikle ve öncelikle araştırma açısından önem arz eden boyutu üzerine odaklanmaktadır.¹¹² Bu kapsamda içerik analizi, araştırmanın sorusu doğrultusunda, metinlerin içeriklerinden önem arz eden bilgileri seçmekte, sınıflandırmakta ve yorumlamaktadır.¹¹³

Bu çalışma kapsamındaki haberlere uygulanan olan söylem analizinde Teun van Dijk’in yöntemi takip edilmiştir; veriler kültürel çalışmalar ve feminist perspektiften yararlanılarak yorumlanmıştır. Söylem analizi, bağlama ilişkin bir analizdir. Var olan güç iktidar ilişkilerinin söylem içinde nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelirken, bu ilişkilerin eleştirisinden yola çıkar. Diğer bir deyişle çıkış noktası medya metinleri değil, toplumsal

¹⁰⁹ Orhan Gökçe, *İçerik Çözümlemesi* (Üçüncü basım. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2001), s.25.

¹¹⁰ Orhan Gökçe, *İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006), s.20

¹¹¹ Aynı, s.20.

¹¹² Aynı, s.21.

¹¹³ Aynı, s.23.

yapıdır. Bu ilişkilerin dil ve söylem içinde kurulma biçimlerinin açığa çıkarılmasını hedefler.¹¹⁴

Söylem tüm düşünsel üretim sürecinin dayandığı temel alandır. Dil ve bilincin üretici birlikteliği bağlamında insanın bilinçli tüm etkinliklerinin bileşenlerinden bir tanesi de, diyalektik bir zorunluluk olarak, bağlamsal dilsel bir pratik olan söylemdir. Söylem, kültürel, ideolojik alanlar dışında ekonomik, politik alanlarla da ilintili bir alandır ve tüm alanların kendilerini anlamlandırdıkları, yeniden-anlamlandırdıkları, ifade ettikleri ve toplumsalla ilintilendirdikleri alandır. Söylem dilsel bileşenlerin dışında tüm diğer ifade etme biçimlerini de kapsar, bunlar görsel, göstergesel, davranışsal vb. de olabilir. Söylem eylemden bağımsız bir pratik değildir, insan yaşamında tüm pratikler etkileşimsel olarak bir arada var olur, bu bağlamda insani pratiklerin söylemsel ve eylemsel olanları değişik bağlamlarda bitişir, kesişir, bütünleşir. İdeolojik olan bağlamlarda ise söylemler arasında bir mücadele yaşanır, maddi yansımaları da olan bu mücadelenin somutlanımı ise tam olarak eylem alanında görülür. Toplumsal alan bu nedenle süregelen bir devinim içerisindedir, toplumsal alan üzerindeki söylemsel alan ve bu alanı kesen ideolojik alan ve maddi yaşamı imleyen eylemsel alan arasındaki etkileşimler ve eklemlenimler birçok sorunsalın doğduğu ve çözüleceği tarihsel bağlam ve anlara gönderme yapar.¹¹⁵

Söylem analizi, güç/bilgi, politik ve ideolojik ilişkilere yönelip, bu ilişkilerin belli bir söylem etrafında nasıl değişim ve dönüşüme uğradığını gösterir. Söylem analizi incelemeye aldığı metinleri (yazılı/sözlü/sözsüz) cümle seviyesinde değil, tek tek cümlelere alan, cümlelerin ötesinde bir metinsel yapı seviyesinde analiz etme arzusu¹¹⁶ gösteren bir yöntemdir.

Söylem analizi varsayımlardan değil, belirsizliklerden yola çıkar. Diğer analiz türlerinden ayrı olarak ayrıntılarla uğraşan söylem analizini üç ayrı boyutta tanımlamak mümkündür. Bunlardan birincisinde, analiz dil kullanımıyla meşgul olur; dil kullanımı, dilsel bir davranıştır; bu sebeple, dil bir eylem ve etkileşim biçimidir. İkincisinde, söylem analiz dilin, açıklama, anlama ve anlamlandırmaya ilişkin fonksiyonlarıyla ilgilenir. Üçüncüsünde ise,

¹¹⁴ Aynı, s.96.

¹¹⁵ Çoban, a.g.e.,s.245.

¹¹⁶ Edibe Sözen, *Söylem* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999), s.85.

analiz pragmatiktir, yani bu düzeyde “dili kullanan insanların dil ile ne yaptıkları” sorusuna cevaben, bir söylemdeki linguistik özellikler onların ne yaptıklarını anlamak amacıyla incelenir.¹¹⁷

Van Dijk, medya söylemini haber toplama etkinliğinin bir ürünü olarak görmez. O’na göre, haber üretimi, olayların yanlı ya da yansız doğrudan bir sunumu değildir fakat söylem sürecinin bir formudur. Çünkü muhabirler olaylara nadiren tanıklık ederler ve genelde haberlerini görgü tanıklarının ifadelerinden, basın toplantılarından, akredite kaynak ifadelerinden, söyleşilerden, dokümanlardan, diğer medya kuruluşu ve ajanslardan gelen bilgi ile oluştururlar. Dolayısıyla haberin yapılması, çoğunlukla mevcut söylemlerin yeniden üretilmesini içermektedir. Yani van Dijk’e göre, haberin kendine özgü söylemi bulunmaktadır. Bu söylemde toplumdaki diğer söylemlerle bir biçimde ilintilidir.¹¹⁸

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de ulusal çapta yayın yapan yaygın gazetelerin tümüdür. Söz konusu evrenden temsil gücü rastlantısal olmayan bir örneklem alınmıştır. Rastlantısal olmayan örneklem “örnekleme unsurlarının matematiksel olarak rastlantısal bir süreçten başka bir şey kullanılarak seçildiği bir örneklemdir.”¹¹⁹ Örneklem şu kriterlere göre seçilmiştir:

- Gazetelerin farklı sahiplik yapısı,
- Farklı ideolojik duruşa sahip olmaları,

Bu kriterler çerçevesinde şu gazeteler seçilmiştir: Hürriyet ve Milliyet Doğan grubu yayın organı ve liberal olduğu için alınmıştır. Doğan medya grubundan iki tane gazete seçilmiştir çünkü pazarda en yüksek pay bu gruba aittir.

Zaman gazetesi Samanyolu Yayın grubu ve Feza A.Ş. sahipliğinde, İslami, muhafazakâr yayın politikasına sahip bir gazetedir.

Sabah gazetesi Çalık Holding A.Ş’ye ait, liberal bir duruşa sahiptir.

¹¹⁷ Aynı, s.85–86.

¹¹⁸ Gülcan Işık ve Ömer Özer, “İşçi ve Memur Toplu İş Bırakma Eylemlerinin Türk Basınında Sunumu”, **Selçuk İletişim**, Cilt: 1, Sayı: 3, s.68–81

¹¹⁹ W. Lawrence Neuman, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, Çeviren: Sedef Özge, İstanbul: Yayın Odası, 2008, s.321

Cumhuriyet gazetesi Yenigün Haber Ajansı Basım ve Yayıncılık A.Ş. sahipliğinde Kemalist-sol ideolojisine sahip bir gazetedir.

Namus bahanesi ile işlenen cinayetlerin sayıca arttığı ve gazetelerde sıkça yer bulduğu dönem inceleme kapsamında tutulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada 1 Ocak 2000–31 Aralık 2007 tarihlerini kapsayan süreçteki Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde konu ile ilgili haberler incelenmiştir. Haberlere ulaşmak için PR-Net Mediaprof elektronik tarama programı kullanılmıştır. Gazetelerde tarama işlemi yapılırken çeşitli anahtar sözcükler kullanılmıştır. Bu anahtar sözcükler: “namus cinayeti”, “töre cinayeti”, “aile meclisi”, “öldürüldü” Bu anahtar sözcükler çerçevesinde yapılan tarama sonucunda tüm gazetelerden toplam 591 habere ulaşılmış ve içerik analizi yöntemi aracılığıyla çözümlenmiştir. İçerik analizi yöntemiyle haber sayılarının gazetelere göre dağılımına; haber konularının dağılımına; haberlerin yıllara göre dağılımına; haberlerin niteliklerine; görsel materyal kullanımına; haber aktörlerinin rollerine; haber kaynaklarına; haberlerin konusuna; gazetelerin olayların tanımlanışında kullandıkları ifadelere yönelik kategoriler oluşturulmuştur.

Söylem analizi ise söz konusu haberlerin tümüne uygulanmamıştır; araştırma kapsamında yer alan gazetelerin tamamının haber değeri atfettiği dolayısıyla tüm gazetelerde haber yapılan olaylar değerlendirilmiştir. Tüm gazetelerde tek bir olay, Güldünya Tören’in erkek kardeşleri tarafından “namus” bahanesiyle öldürülüşü ve devamındaki gelişmeler vardır. Cumhuriyet gazetesinden 4, Hürriyet gazetesinden 5, Milliyet gazetesinden 4, Sabah gazetesinden 4 ve Zaman gazetesinden 4 olmak üzere toplam 21 haber söylem analizi aracılığıyla çözümlenmiştir.

Söylem analizinde de van Dijk takip edilmiş, haberin makro ve mikro yapısal öğeleri çözümlenmiştir. Haber başlıkları, haber girişleri ve ana olayın sunumu, neden-sonuç bağlantısı, arka plan bilgisi, haberlerin aktörleri, haberde kullanılan alıntılar ve sözcük seçimleri başlıkları altında haberler çözümlenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde nicel içerik analizi ve söylem analizi aracılığıyla toplanan bulgular ve bunların değerlendirilmesi yapılacaktır.

3.1. İçerik Çözümlemesi ile Toplanan Veriler ve Değerlendirilmesi

Bu başlık altında nicel içerik analizi aracılığıyla toplanan veriler ele alınacaktır.

3.1.1. Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı

Farklı sahiplik ve ideolojik konumlanışa sahip gazetelerin namus bahanesi ile kadına yönelen şiddete ayırdıkları yer, bu olayın haber olarak taşıdığı değerlerin göstergelerinden biridir.

Tablo 1: Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımını Gösteren Tablo

Gazeteler	Haber Sayısı	Yüzde
Cumhuriyet	133	22,50
Hürriyet	144	24,37
Milliyet	127	21,49
Sabah	126	21,32
Zaman	61	10,32
TOPLAM	591	100

Araştırma kapsamında namus bahanesiyle işlenen cinayetlere ilişkin 591 haber incelenmiştir. Bu haberlerden %22,50'si (133 Haber) Cumhuriyet Gazetesinde, %24,37'si (144 Haber) Hürriyet Gazetesinde, %21,49'u (127 Haber) Milliyet Gazetesinde, %21,32'si (126 Haber) Sabah Gazetesinde, %10,32'si (61 Haber) Zaman Gazetesinde yer almıştır. Namus bahanesi ile işlenen cinayetlere dair haberlere en çok Hürriyet, en az ise Zaman gazetesi yer vermiştir.

3.1.2. Haber Konuularının Dağılımı

Haberlerin gazetelerdeki konuları habere verilen önemin göstergelerinden biridir. Haberin yer aldığı sayfa ve sayfa içerisindeki konumu okuyucunun dikkatini çekmesi açısından oldukça önemlidir. Gazetelerde gündemde olan ve önemli olarak kabul edilen haberler birinci sayfadan ve manşetten verilirken ona göre daha az önem taşıyan olaylar ve konular diğer sayfalarda ve genellikle sayfada alt kısımda yer alırlar.

Tablo 2: Cumhuriyet Gazetesinin Haber Konuularının Dağılımını Gösteren Tablo

Sayfa No	Manşet	Orta	Alt
1. Sayfa	3	-	6
3. Sayfa	20	19	17
4. Sayfa	3	3	2
5. Sayfa	3	2	3
6. Sayfa	9	4	8
7. Sayfa	3	-	4
8. Sayfa	3	2	4
9. Sayfa	2	1	1
10. Sayfa	1	2	1
11. Sayfa	1	-	1
20. Sayfa	2	-	2
24. Sayfa	-	1	-
Toplam	50	34	49

Cumhuriyet gazetesi namus bahaneli cinayetlerle ilgili olarak yayınladığı haberlerden 3 tanesini 1. sayfadan ve manşetten verirken, 6 tanesine yine 1. sayfadan fakat bu kez gazetenin alt kısmında yer vermiştir. Gazetelerin genelinde polis-adliye, suç ve şiddet haberlerinin en çok yer verildiği yer 3. sayfadır. Buna paralel olarak Cumhuriyet gazetesi de konu ile ilgili

haberlerinin çoğuna 3. sayfada ve manşetten yer vermiştir. Namus bahanesi ile işlenen cinayetler, kadına yönelik şiddetin bir türü olmakla beraber kökeninde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ataerkillik, kadının ikincil statüde görülmesi gibi birçok noktayı da barındırmaktadır. Bu bağlamda, bu konuyla ilgili haberlerin 3. sayfadan verilmesi namus bahanesi ile işlenen cinayetleri sıradan bir cinayet gibi göstermekte ve sorunun asıl nedenlerine inilmeyi engellemektedir. Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta ilk 4 sayfa dışında konu ile ilgili haberlere oldukça fazla sayıda yer verilmesidir. Gazeteler özellikle önemli gördükleri ve dikkat çekilmesini istedikleri konulara ilk sayfalarında yer ayırırlar. Cumhuriyet gazetesi de namus bahaneli cinayetlerle ilgili haberlerinin büyük çoğunluğuna ilk 4 sayfanın dışında yer vermiştir. İncelenen dönem itibariyle yayınladığı 133 haberden 60 tanesi 5, 6, 7, 8, 9, 10,11, 20 ve 24. sayfalarda yer almıştır. Konuya verilen önem açısından bu sayı oldukça dikkat çekicidir. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere gazeteler önem ve öncelik verdikleri konuları genellikle ilk sayfalarda okuyucuya sunarlar.

Tablo 3: Hürriyet Gazetesinin Haber Konumlarının Dağılımını Gösteren Tablo

Sayfa No	Manşet	Orta	Alt
1. Sayfa	6	7	11
3. Sayfa	6	2	5
4. Sayfa	5	2	5
5. Sayfa	10	3	3
6. Sayfa	9	10	4
7. Sayfa	12	2	5
16. Sayfa	1	1	-
17. Sayfa	-	1	1
18. Sayfa	2	-	1
19. Sayfa	3	1	1
20. Sayfa	-	-	1
21. Sayfa	3	-	2
22. Sayfa	-	1	-
23. Sayfa	2	1	-
24. Sayfa	1	-	4
25. Sayfa	-	2	-
26. Sayfa	3	-	1
27. Sayfa	-	1	1
42. Sayfa	1	-	-
48. Sayfa	1	-	-
Toplam	65	34	45

Hürriyet gazetesi konu ile ilgili yayınladığı haberlerden 24 tanesini 1. sayfadan verirken 13 tanesini 3. sayfa haberi olarak yayınlamıştır. Hürriyet gazetesi ilk 4 sayfanın

dışında da namus bahaneli cinayetlerle ilgili haberlere ağırlıklı olarak yer vermiştir. Gazete konu ile ilgili yayınladığı 144 haberin 95'ne ilk 4 sayfanın dışında yer vermiştir. Özellikle 5, 6 ve 7. sayfalar namus bahaneli cinayetlerle ilgili haberlerin sayıca fazla yer aldığı sayfalardır. Hürriyet gazetesi sadece 49 habere gazetenin ilk 4 sayfasında yer vermiştir.

Tablo 4: Milliyet Gazetesinin Haber Konularının Dağılımını Gösteren Tablo

Sayfa No	Manşet	Orta	Alt
1. Sayfa	2	3	6
3. Sayfa	5	2	2
4. Sayfa	4	1	4
5. Sayfa	22	4	19
6. Sayfa	1	-	1
12. Sayfa	1	-	2
13. Sayfa	-	-	2
14. Sayfa	2	1	1
15. Sayfa	1	-	4
16. Sayfa	4	2	2
17. Sayfa	2	-	3
18. Sayfa	1	-	4
19. Sayfa	3	1	1
20. Sayfa	1	-	2
21. Sayfa	-	1	
22. Sayfa	1	-	4
23. Sayfa	-	1	-
24. Sayfa	1	1	-
28. Sayfa	1	-	-
32. Sayfa	1	-	-
Toplam	53	17	57

Milliyet gazetesi konu ile ilgili yayınladığı 127 haberden sadece 11 tanesini 1. sayfa haberi olarak yayınlarken, kalan 116 haberi farklı sayfalarda yayınlamıştır. Özellikle namus

Tablo 5: Sabah Gazetesinin Haber Konuularının Dağılımını Gösteren Tablo

Sayfa No	Manşet	Orta	Alt
1. Sayfa	1	2	7
3. Sayfa	11	9	7
4. Sayfa	1	-	4
5. Sayfa	7	-	1
6. Sayfa	4	1	3
7. Sayfa	4	2	5
10. Sayfa	-	1	-
11. Sayfa	1	-	-
14. Sayfa	-	-	1
15. Sayfa	1	-	-
16. Sayfa	1	-	-
18. Sayfa	-	2	-
19. Sayfa	1	-	-
20. Sayfa	1	1	2
21. Sayfa	3	-	1
22. Sayfa	2	1	2
23. Sayfa	6	1	2
24. Sayfa	2	1	2
25. Sayfa	1	1	2
26. Sayfa	1	-	3
27. Sayfa	-	-	5
28. Sayfa	4	3	2
Toplam	52	25	49

Sabah gazetesi konuya ağırlıklı olarak 3. sayfada yer vermiş ve 27 haberi 3. sayfada yayınlamıştır. 1. sayfadan yayınladığı 10 haberden sadece 1 tanesini manşetten verirken 2 habere gazetenin orta kısmında, 7 habere de alt kısımda yer vermiştir. Sabah gazetesi de yayınladığı 126 haberden 84 tanesine ilk 4 sayfanın dışında yer ayırmıştır.

Tablo 6: Zaman Gazetesinin Haber Konumlarının Dağılımını Gösteren Tablo

Sayfa No	Manşet	Orta	Alt
1. Sayfa	-	-	2
2. Sayfa	1	-	1
3. Sayfa	12	4	5
4. Sayfa	3	-	1
5. Sayfa	6	-	2
6. Sayfa	1	2	-
7. Sayfa	1	1	-
11. Sayfa	1	-	-
12. Sayfa	-	-	1
13. Sayfa	-	1	-
14. Sayfa	-	1	1
18. Sayfa	1	-	1
19. Sayfa	1	-	1
20. Sayfa	-	-	1
21. Sayfa	1	-	-
23. Sayfa	1	-	1
25. Sayfa	-	-	1
27. Sayfa	-	-	2
31. Sayfa	1	-	-
Toplam	30	9	22

Zaman gazetesi namus bahaneli cinayetlerle ilgi haberlerden sadece 2 tanesine 1. sayfa haberi olarak gazetenin alt kısmında yer verirken diğer gazetelerin çoğunda olduğu gibi konu ile ilgili haberleri çoğunlukla 3. sayfada sunmuştur. Zaman gazetesi konu ile ilgili yayınladığı 61 haberden 32 tanesini ilk 4 sayfanın dışında yer vererek diğer gazetelerin çizgisinden gitmiştir.

Tanrıöver'e göre kadınların medyadaki temsillerine bakılması aslında bize medyanın sadece kadınlara nasıl baktığını değil dünyaya da nasıl baktığını gösterir, kadınlara yönelen bu bakışı meşru kılar ve toplumun kadınları o şekilde algılaması yönünde bir biçimlendirme işlevi de görür.¹²⁰ Genel olarak gazetelere bakıldığında namus bahanesi ile kadına yönelen şiddeti 3. sayfa haberi olarak verdikleri görülmektedir. Üçüncü sayfalar cinayet, kaza, fuhuş, tecavüz, dayak, çete gibi adli suçların konu olduğu haberlerin yer aldığı sayfalardır. Dolayısıyla namus bahanesi ile kadına yönelen şiddetin gazetelerde çoğunlukla 3. sayfa haberi olarak sunulması konunun toplumsal boyutunun irdelenmesini de engellemektedir.

Bu sayfalarda kadınların genellikle “kurban” olarak temsilleri, kadınları başına her türlü felaket gelen, hem anne hem de “zavallı-merhamet dilenen” olarak sunarken, aslında bir yandan da “hak etmiş” olma durumunu öne çıkarır niteliktedir.¹²¹ Çalışmanın teorik kısmında da değinildiği üzere, Hall'a göre anlam toplumsal bir üretimdir ve anlam dil yoluyla üretilir. Bu noktadan hareketle medya da üretilen bu toplumsal anlamı egemen sınıfın çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeniden üretir. Üretilen bu anlam ataerkil sisteminde çıkarlarına hizmet eder. Çünkü var olan iktidar ataerkil bir iktidardır. Kadınların medya da genellikle “kurban, anne, zavallı ya da merhamet dilenen” kişiler olarak sunulması ve belli rol kalıplarının dışında medya da yer almamaları egemen ideolojinin etkisinden bağımsız düşünülemez.

¹²⁰ Hülya Uğur Tanrıöver, “Medyada Kadınları Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri,” **Kadın Odaklı Habercilik**, Derleyen: Sevdal Alankuş, (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları,2007).s.154.

¹²¹ Şengül İnce ve Burcu Şimşek, “ 3. Sayfaya Feminist Bir Okuma: 3. Sayfaya Cinsiyet / Toplumsal Cinsiyet Eksenli Bakma: Suç Kadınlarda,” Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezince düzenlenen 3. Sayfa Ulusal Konferansı'nda sunulan bildiri (İstanbul. 4 Aralık 2007),s.41.

3.1.3. Haberlerin Yıllara Göre Dağılımı

Namus bahanesi ile işlenen cinayetlerle ilgili olarak çalışma kapsamında bulunan tarihler arasında belirlenen gazetelerde yer alan haber sayılarına Tablo 6'den bakıldığında; konu ile ilgili olarak en fazla haberin 2006 yılında yapıldığı görülmektedir. En fazla haberin yayınlandığı 2006 yılında konu ile ilgili 41 haber yayımlanarak Sabah gazetesi ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 7: Haberlerin Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo

Gazeteler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Cumhuriyet	6	3	7	16	34	26	20	21
Hürriyet	4	4	12	10	35	22	38	19
Milliyet	6	11	12	9	29	21	21	18
Sabah	5	7	12	7	18	8	41	28
Zaman	2	1	2	4	17	12	20	3
TOPLAM	23	26	45	46	133	89	140	89

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere işlenen cinayetlerle ilgili olarak 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarını kapsayan dönem diğer dönemlere göre haber sayılarının bir hayli arttığı dönemdir. Bunda özellikle yeni Türk Ceza Kanunu'ndaki değişiklikler, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde yaşananlar ve buna bağlı olarak Avrupa Birliği Komisyonu'nun namus bahanesi ile işlenen cinayetlerle ilgili olarak Türkiye'den İnsan hakları ve özellikle kadın hakları konusunda yapılmasını istediği birtakım düzenlemeler etkili olmuştur. Yine bu dönemde sivil toplum kuruluşlarının, kadın derneklerinin ve diğer kuruluşların yaşanan bu olaylarla ilgili protestoları da basında bir hayli yer bulmuştur. Türkiye'de yaşanan namus bahaneli cinayetlerin Avrupa'da da görülmesi ve yine bu cinayetlerin özellikle Türkiye'den Avrupa'ya göç etmiş aileler arasında yaşanması ve bu duruma Avrupa medyasının geniş yer vermesi de konu ile ilgili haberlerin sayısını arttırmıştır

3.1.4. Haberlerin Niteliklerine İlişkin Bulgular

İncelenen gazetelerin namus bahanesi ile işlenen cinayetlere ilişkin olarak yayınladıkları haberler de kullandıkları dil, olayları sunuş biçimleri göz önüne alınarak olumlu, olumsuz ve nötr kategorileri oluşturulmuştur

Tablo 8: Haberlerin Niteliklerine İlişkin Bulguları Gösteren Tablo

Gazeteler	Olumlu	Olumsuz	Nötr
Cumhuriyet	0	85	48
Hürriyet	0	114	30
Milliyet	0	33	94
Sabah	0	98	28
Zaman	0	20	41
TOPLAM	0	350	241

Yayımlanan toplam 591 haber içerisinde 350 haberin işlenen bu cinayetleri kadınlar açısından olumsuz bir durum olarak gündeme getirmiş ve yansıtmıştır. Yayımlanan haberlerin çoğunda uzman (sosyolog, psikolog, hukukçu vb...) görüşlerine de yer verilmiştir. Nitelik açısından olumsuz haberlerin gazeteler bazında sıralamasına göz atıldığında 114 haberle Hürriyet gazetesinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu gazeteyi sırasıyla Sabah, Cumhuriyet Milliyet ve Zaman gazeteleri izlemektedir.

Namus bahanesi ile kadına yönelen şiddeti herhangi bir görüş belirtmeden yansıtan haberler ise nötr olarak nitelendirilmiştir. Nötr olan haber sayısı ise toplamda 241'dir. Gazeteler bazında değerlendirildiğinde ise Milliyet gazetesinin 94 haberle ilk sırada olduğu görülmektedir. Milliyet gazetesini ise Cumhuriyet, Hürriyet, Zaman ve Sabah gazeteleri takip etmektedir.

3.1.6. Haber Aktörlerinin Rolüne İlişkin Bulgular

Kadınların yazılı basında temsil edilme biçimleri genellikle duygu sömürsü odaklıdır. Bu nedenle kadınlar genellikle çaresiz, zavallı gösterilerek “kurban” rolünde haberlerde yer alırlar. Bu noktadan hareketle araştırma kapsamında incelenen haberlerde kadınların erkeklerden daha fazla haberlerde yer aldığı ancak çoğunlukla “kurban” rolünde haberlerde temsil edilmiştir. Kadın namus bahanesi ile işlenen cinayetlerle ilgili haberlerde nesne konumunda yer almıştır.

Tablo 10: Haber Aktörlerinin Rolüne İlişkin Bulguları Gösteren Tablo

Haber Aktörlerinin Rolü	Kadın	Erkek
Uzman	80	38
Kurban	344	-
Zanlı	-	334
Olay Tanığı	3	9
Toplam	427	381

İncelenen gazetelerde haber aktörlerinin rolüne ilişkin bulgulara göz atıldığında toplam 427 kadına haberlerde yer verildiği ve bu 427 kadından 344 tanesinin kurban olarak haberlerde yer aldığı saptanmıştır. 80 kadın ise uzman konumunda, namus bahaneli cinayetlerin nedenlerine ilişkin görüşleriyle haberlerde yer almıştır. 3 kadın ise cinayetlere tanık olarak dahil olmuş ve haberlere yansımışlardır. Haberlerde 381 erkek de uzman, zanlı ve olay tanığı olarak yer almışlardır. 334 erkek zanlı olarak yer alırken, 38 erkek konu ile ilgili görüş bildiren uzman statüsünde haberlerde yer almış, 9 erkek ise olaya tanık oldukları için haber konusu içerisinde yer almıştır.

3.1.7. Haberlerin Kaynağına İlişkin Bulgular

Tablo 11: Haberlerin Kaynağına İlişkin Bulguları Gösteren Tablo

Gazeteler	Muhabir	Haber Merkezi	Belirsiz
Cumhuriyet	35	91	7
Hürriyet	109	26	9
Milliyet	82	37	8
Sabah	82	21	23
Zaman	32	18	11
TOPLAM	340	193	58

İncelenen gazete haberlerinde kaynağına ilişkin bulgulara göz atıldığında muhabirler tarafından hazırlanan haberlerin en fazla olduğu gazete 109 haberle Hürriyet gazetesi iken, Sabah gazetesinde 82 haberin, Milliyet gazetesinde 82 haberin, Cumhuriyet gazetesinde 35 haberin, Zaman gazetesinde ise 32 haberin muhabirler tarafından hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Haber merkezleri tarafından hazırlanan haberlerin en fazla olduğu gazete ise 91 haberle Cumhuriyet gazetesidir. Bu gazeteyi ise sırasıyla Milliyet, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri izlemektedir. Herhangi bir kaynağın belirtilmediği haberlerin olduğu gazetelerde ise ilk sırada 23 haberle Sabah gazetesi yer alırken, ikinci sırada 11 haberle Zaman gazetesi yer almaktadır. Bu gazeteleri ise sırasıyla Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleri takip etmektedir.

Kadınların erkeklerle hayatın her alanında eşit var olmadığını ve kadınların gazete haberlerinde temsil edilme biçimlerini etkileyen en önemli unsurlardan biride haber kaynağı olarak çoğunlukla erkeklerin tercih edilmesidir. Namus bahanesi ile kadına yönelen şiddetle ilgili haberlerde de bu durum değişmemiştir.

Kadın ve erkek muhabirlerin gazeteler bazındaki dağılımı değerlendirildiğinde ise ortaya çıkan tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 12: Kadın ve Erkek Muhabirler Tarafından Hazırlanan Haberlerin Dağılımını Gösteren Tablo

Gazeteler	Kadın	Erkek
Cumhuriyet	15	20
Hürriyet	32	77
Milliyet	26	56
Sabah	13	69
Zaman	4	28
Toplam	90	250

Tablodan da görüldüğü üzere muhabirlerin hazırladığı 340 haberden 90 tanesini kadın muhabirler hazırlarken 250 tanesini erkek muhabirler hazırlamıştır. Dolayısıyla bu durum kadınların yazılı basında temsil edilme biçimlerini de büyük ölçüde etkilemektedir.

3.1.8. Haberlerin Konusuna İlişkin Bulgular

Namus bahanesi ile kadına yönelen şiddeti ele alan gazetelerde, haberlerin 4 kategoride oluşturuldu görülmüştür. Kadın katli (cinayet); konu ile ilgili Başbakanlık açıklaması; sivil toplum kuruluşlarının gösterileri ve konu ile ilgili olarak yapılan araştırmaların, hazırlanan raporların sunulduğu ve tartışıldığı sempozyumlar olmak üzere.

Tablo 13:Haberlerin Konusuna İlişkin Bulguları Gösteren Tablo

Gazeteler	Kadın Katli	Başbakanlık Açıklaması	STK Gösterisi	Sempozyum
Cumhuriyet	62	23	4	44
Hürriyet	76	20	47	1
Milliyet	89	14	-	24
Sabah	91	3	2	30
Zaman	19	29	6	7
Toplam	337	89	59	106

Tablo 13’de de görüldüğü üzere kadın katlini konu alan haberlerin sayısı 337’dir. Bu konuyu haberlerinde en çok işleyen gazete 91 haberle Sabah gazetesidir. Bu gazeteyi sırasıyla Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri takip etmektedir. Konu ile ilgili Başbakanlık’ın yaptığı açıklamaların en fazla yer aldığı gazete ise 29 haberle Zaman gazetesidir. Bu gazeteyi sırasıyla Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri izlemektedir. Sivil Toplum Kuruluşları’nın konu ile ilgili yaptığı gösterilerin yer aldığı haberlerin sayıca en fazla olduğu gazete Hürriyet gazetesidir. Milliyet gazetesinde yapılan bu gösterilerle ilgili hiçbir haber yer almamıştır. Zaman gazetesinde 6 haber, Cumhuriyet gazetesinde 4 haber ve Sabah gazetesinde ise 2 haber yer almıştır. Namus bahanesi ile kadına yönelik şiddetle ilgili düzenlenen sempozyumların en fazla haber yapıldığı gazete Cumhuriyet gazetesidir. Hürriyet gazetesi bu tür haberlere sadece 1 haberinde yer verirken Sabah gazetesi 30 haberini bu konuya yönelik yapmıştır. Bu gazeteyi ise sırasıyla Milliyet ve Zaman gazeteleri izlemektedir.

3.1.9. Olayın Tanımlanışında Kullanılan İfadeler

Gazeteler, namus bahanesi ile kadına yönelik şiddetin nedenini farklı şekillerde ifade etmişlerdir. İncelenen 591 haberde kullanılan ifadeler 19 kategoride toplanmıştır. Oluşturulan bu kategoriler aynı zamanda işlenen cinayetlerin nedeni olarak da sunulmuştur.

Tablo 14: Olayın Tanımlanışında Kullanılan İfadeleri Gösteren Tablo

Olayın Tanımlanışında Kullanılan İfadeler	Haber Sayısı
T.C.K.'da Namus Bahanesi İle Cinayet İşleyenlere Dair Hüküm (Ağır Tahrik İndirimi)	107
Toplumsal Baskı (Aile, Aşiret vb...)	31
Toplumsal Cinsiyet Eğışsizliğı	18
Toplumsal Yapı (Feodal ve Ataerkil)	57
Tecavüze Uğrama	23
Tecavüz Sonucu Hamilelik	29
Evlilik Dışı İlişki	16
Evlilik Dışı Hamilelik	52
Kötü Yola Düşme	27
Bakire Olmama	8
Eşini Terk Etme	37
Ailenin İstemediğı Biri İle Evlenme	49
Aldatma	8
Yasak Aşk	19
İtaatsizlik	22
Eğitimsizlik	32
Erkek Arkadaşının Olması	14
Dedikodu	18
Boşanma İsteğı	24
Toplam	591

Araştırma kapsamında incelen 591 haber de konu ile ilgili en çok kullanılan ifade T.C.K.'daki tahrik indirimi ile ilgili hükümdür. Töre veya namus bahanesi ile cinayet işleyenlere ağır tahrik indirimi sağlayan bu yasa, bu tür cinayetlerin fazla görülmesine yardımcı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. İncelenen dönem kapsamında konu ile ilgili 591 haber içerisinde 107 haber T.C.K.'daki bu tahrik indirimine yöneliktir. 57 haberde ise toplumsal yapıya değinilmiş ve feodal ve ataerkil sisteme yer verilmiştir. 52 haberde ise bu tür cinayetlerin nedeni olarak evlilik dışı hamilelik ele alınmıştır. 49 haberde ise ailenin istemediği biri ile evlenme ifadesi kullanılmıştır. 37 haberde eşini terk etme ifadesi kullanılırken 32 haberde eğitimsizlik üzerinde durulmuştur. 31 haberde aile ve aşiret baskıları ifadeleri kullanılırken 29 haberde tecavüz sonucu hamilelik ifadesine yer verilmiştir. Kötü yola düşme ifadesi 27 haberde kullanılırken boşanma isteği ifadesi 24 haberde kullanılmıştır. 22 haberde itaatsizlik ifadesi kullanılmış, 19 haberde de yasak aşk ifadesi kullanılmıştır. Dedikodu ifadesi 16 haberde kullanılırken, 18 haberde erkek arkadaşının olması ifadesi kullanılmıştır. Aldatma ve bakire olmama ifadeleri ise 8'er kez kullanılmıştır.

3.2. Söylem Analizi Uygulanan Haberlere Ait Bulgular Ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde söylem analizi yöntemi uygulanan haberlere yer verilmiştir. Seçilen haberler van Dijk'ın söylem analizi ilkeleri doğrultusunda, haberin makro yapıları ve mikro yapıları bağlamında çözümlenmiştir. Haberlerin makro yapıları içerisinde gazetelerin haber başlıkları, haber girişleri ve ana olayı sunumları, neden-sonuç bağlantısı ve arka plan bilgilerine bakılmıştır. Haberin mikro yapıları içerisinde ise haberlerin aktörleri, yapılan alıntılar ve sözcük seçimleri incelenmiştir.

3.2.1. Haberin Makro Yapıları

Bu başlıkta haberlerin makro yapısal öğeleri, haber girişleri ve ana olayların sunumu, neden-sonuç bağlantısı ve arka plan bilgileri ele alınacaktır.

3.2.1.1. Gazetelerin Haber Başlıkları

Haber söylemlerinin yapılandırılışında bir hiyerarşi vardır; ters piramitte metaforu da zaten bu hiyerarşiyi anlatmak için kullanılır. Van Dijk, başlıkların daha koyu ve daha büyük puntolarla yani okuyucuların rahatlıkla dikkatini çekecek tarzda yapılandırıldığını; haber girişine öncülük ettiğini belirtir. Ona göre haber başlıklarının işlevi açıktır; girişle birlikte olaya ilişkin en önemli bilgiyi vermektir.¹²² İşte bu yapılandırmada yani olaya ait en önemli bilgini kurulması objektif değil gerçekte sübjektiftir.

3.2.1.1.1. Cumhuriyet Gazetesi Haber Başlıkları

Cumhuriyet gazetesinin olayla ilgili kullandığı başlıklar haber metninin içeriğini ve gazetenin olaya yönelik tavrını yansıtmaktadır. Gazete haberi ilk gün birinci sayfadan duyururken daha sonra ki günlerde iç sayfalara çekmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin haber başlıkları şunlardır:

Polise sığınmak kurtarmadı (28 Şubat 2004)

Ölüsüne sahip çıktılar (29 Şubat 2004)

¹²² Teun A. Van Dijk, *News As Discourse*.(New Jersey, Hillsade:1988a),s.53.

Güldünya omuzlardaydı (1Mart 2004)

Türk Kadını Töre ve Din Kıskaçında (1Mart 2004)

Başlıklar bütün olarak incelendiğinde Güldünya'nın öldürülmesine yönelik eleştirel bir tavır varmış gibi görünmektedir. Ancak ilk günkü başlığın (Polise sığınmak kurtarmadı) öznesi düşünüldüğünde buradaki gizli özne Güldünya'nın bizzat kendisidir. Masumlaştırılan ve yapabilirliği olmayan olarak ifade edilen yine Güldünya'nın bizzat kendisidir. Oysa kadın polise başvurmuş, yapması gerekeni yapmış ancak resmi kurum onu korumaya alamamıştır. Farklı bir anlatımla devletin resmi bir kurumu bir sorumluluğunu yerine getirmemesine rağmen bu kurumun yani Emniyet Teşkilatı'nın ihmaline işaret edilmemektedir. Başlıkta kullanılan özne-yüklem ilişkisi gereği polisin yapması gereken koruma edimi dolayısıyla kurum sorumluluğu pasifleştirilmektedir. Olayın bu boyutu dört gün boyunca haber başlıklarına yansıtılmamaktadır.

3.2.1.1.2. Hürriyet Gazetesi Haber Başlıkları

Hürriyet gazetesinin aynı olaya ilişkin haber başlıkları şunlardır:

Töreniz Batsın (27 Şubat 2004)

Ölmeden önce bebeğini sakladı (28 Şubat 2004)

Töre katilleri artık kolay kurtulamayacak (28 Şubat 2004)

Güldünya'nın oğlu Umut'u polis emzirdi (29 Şubat 2004)

60 araçla karşıladılar (1 Mart 2004)

Hürriyet gazetesinin haber başlıklarında da “töreniz batsın”, “töre katilleri kolay kurtulamayacak” ifadelerine yer verilerek olaya ilişkin bir eleştirel duruş var gibi görünmektedir. “Ölmeden önce bebeğini sakladı”, “Güldünya'nın oğlu Umut'u polis emzirdi” ve “60 araçla karşıladılar” ifadeleriyle olay duygusallaştırılarak verilmektedir. Olayın dördüncü gününde ise olay daha da duygusallaştırılmakta “Güldünya'nın oğlu Umut'u polis emzirdi” başlığı kullanılmaktadır. Bu başlıkta “polis” emzirme edimiyle aktif bir özne olarak verilmektedir. Bebeğin annesinin ölümünde polisin ihmali Hürriyet gazetesinin hiç bir başlığında kullanılmamaktadır.

W.Lance Bennett haber söylemlerinin, dramatize etme, parçalama, normalleştirme yoluyla olayı, olguyu, söylemi kişiselleştirdiğini savunur. Buna örnek olarak da yolsuzluk haberlerini verir. Örneğin, resmi yolsuzluklar ve düzenbazlıklar “ender görülen, kişisel kusur” söylemiyle verilir. Buna yol açan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapı sorgulanmaz. “Sistem işledi”, “kötüler cezasını buldu” söylemiyle sorun kapatılır.¹²³ Buna paralel olarak Hürriyet gazetesinin Güldünya cinayeti ile ilgili olarak kullandığı bu başlıkta ve devamındaki haber metninde var olan sosyal yapıyı sorgulamaya yönelik bir duruş söz konusu değildir. Olay suçu işleyenlerin cezasını bulacağı söylenerek kapatılmaya çalışılmıştır.

Hürriyet gazetesinin kullandığı bu başlık da kullandığı diğer başlıklar gibi namus bahanesi ile işlenen bu cinayeti dramatize etmeden öteye gidememiştir. “Ölmeden önce bebeğini sakladı” ve “Güldünya’nın oğlu Umut’u polis emzirdi” kamuoyunun dikkatini öldürülen genç kadının bebeğine çekmeyi amaçlamıştır. Hem kadın katli hem de devletin ihmali görünmez kılınmıştır.

3.2.1.1.3. Milliyet Gazetesi Haber Başlıklar

Milliyet gazetesi ise olaya ilişkin şu başlıkları kullanmıştır:

Gül’ün katili kim? (27 Şubat 2004)

Vurmadan önce de asmayı denemişler (28 Şubat 2004)

Ümit’i devlet koruyor (29 Şubat 2004)

Kurban da çocuk katil de (1 Mart 2004)

Milliyet gazetesinin kullandığı başlıklarda da Güldünya Tören cinayetini sorgulamaya yönelik bir tavır varmış gibi görünmektedir. Ne var ki kurulan ifadeler veya haberin en dikkat çekici ögesi olan başlıklarda olayın ön plana çıkarılan boyutları açısından değerlendirildiğinde aslında gazetelerin yeterince eleştirel ol(a)madıkları görülmektedir. İlk günkü başlıkta örtük olarak devletin ihmali vurgulanmakla birlikte daha sonra ki günlerin haber başlıklarında cinayeti işleyen erkek kardeşler ve Güldünya’nın bebeği ön plana çıkmaktadır.

¹²³ W.Lance Bennett, *Politik İllüzyon*, Çeviren: Seyfi Say, (İstanbul: Nehir Yamevi, 2000), s.133–134–135.

“Ümit’i devlet koruyor” başlığında ilk olarak dikkat çeken Güldünya Tören’in bebeğinin ismidir. Diğer gazetelerde Umut ismiyle gündeme gelen bebek Milliyet gazetesinde Ümit ismiyle yer almıştır. Bu da haberde bir özensizlik olduğunu göstermektedir. Bunun dışında yine gerçek sorun üzerinde durulmamış aksine kimsesiz kalan küçük bebek üzerinde olay yine dramatize edilmeye çalışılmıştır. Bu bebeğin neden annesiz kaldığı ve bunda nelerin etkili olduğu haberde kapsam dışı bırakılmıştır.

3.2.1.1.4. Sabah Gazetesi Haber Başlıklar

Sabah gazetesi ise olaya ilişkin şu başlıkları kullanmıştır:

İnfaza beş kala (27 Şubat 2004)

Ağla dünya (28 Şubat 2004)

Güldünya’ya devlet töreni (29 Şubat 2004)

Elveda Güldünya (1 Mart 2004)

Sabah gazetesi haber başlıklarında en fazla sansasyonel ve dramatik öğeler kullanan gazetedir. Namus bahaneli cinayet Sabah gazetesinde “infaz” kavramıyla ifade edilmiştir. Başlıklar da olayın niteliğine değin yani bir namus bahaneli cinayet olması hiç vurgu almayan bir boyuttur. Dolayısıyla sıradan bir cinayet haberiymiş gibi başlıklar kurulmuştur.

İlk günkü haberin alt başlığında “Töre nedeniyle önce sokakta ardından da hastane de kurşunlanan Güldünya’yı Sabah kamerası infazdan az önce böyle görüntüledi” ifadesi ise olayı iyice sansasyonel ve dramatik kılmaktadır.

“Ağla dünya” başlığı ise Güldünya’nın ölümünden hemen sonra yayınlanan haberin başlığıdır. Gerçek sorunu unutturan, duygusal yönü ağır basan bir ifade kullanılmıştır. Gazetelerin genellikle üçüncü sayfalarında yer alan sıradan bir cinayet haberinin dramatize edilmiş şeklidir.

Kullanılan başlık ve devamındaki haber metni kurban olarak gösterilen Güldünya’nın neden öldürüldüğünün sorgulanmasından çok uzaktır.

Güldünya Tören'in cenazesine devlet erkânından kişilerin de katılacağını dile getiren "Güldünya'ya devlet töreni" başlığı ise devletin olayda sorumluluk alması, konuyla ilgilenmesine vurgu yapmaktadır.

3.2.1.1.5. Zaman Gazetesi Haber Başlıklar

Zaman gazetesinin olaya ilişkin kullandığı başlıklar şunlardır:

Vurdukları kız kardeşleri ölmeyince hastanede tekrar ateş ettiler (27 Şubat 2004)

Hastanede işlenen cinayetle ilgi polise soruşturma açılmayacak (28 Şubat 2004)

Bakan Akşit: Güldünya Tören'in çocuğuna sahip çıkacağız (29 Şubat 2004)

Güldünya'nın cenazesine devlet erkânı da katıldı (1 Mart 2004)

Zaman gazetesinin kullandığı tüm başlıklarda Güldünya'nın öldürülüşünün sıradan bir cinayetmiş olduğu vurgusu hakimdir. Cinayete dair herhangi bir nitelendirme kullanılmamıştır. Başlıkta ve haberde "töre", "namus" kavramlarına hiç değinilmemiştir.

"Hastanede işlenen cinayetle ilgi polise soruşturma açılmayacak" başlığı gerçekte polise yönelik bir eleştirelilik taşımaktadır. Ancak daha sonra ki günlerin haber başlıklarında devletle ilgili farklı bir bağ kurulmaktadır. Tüm gazeteler içerisinde ilk kez bir resmi kişiden, bakandan alıntı yapılmaktadır: "Bakan Akşit: Güldünya Tören'in çocuğuna sahip çıkacağız" Bakandan yapılan bu doğrudan alıntı bir taraftan resmi kurumun sesini habere taşırken diğer taraftan da resmi kurumların ihmalini görünmez kılarak, sorumluluklarını yerine getirdiklerini ima etmektedir. Son gün Zaman gazetesinin başlığı yine devletle ilişkili olarak verilmektedir. "Güldünya'nın cenazesine devlet erkânı da katıldı"

3.2.1.2. Gazetelerin Haber Girişleri ve Ana Olayların Sunumu

Haber girişleri, ana olayı özetlediği gibi haberin ana fikrini de okuyucuya sunmaktadır. Bu nedenle haber girişleri haber anlatısının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Haber girişleri aynı zamanda metne giriş görevini de yürütmektedir. Başka bir deyişle haber girişleri özetleme yapar, ana olayı duyurur, en önemli bilgileri verir, metnin ana temasını yansıtır.¹²⁴

3.2.1.2.1. Cumhuriyet Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu

İlk günkü haber girişi şöyledir: “ Bir akrabasından çocuk doğurması nedeniyle kardeşleri tarafından Küçükçekmece’de öldürülen Güldünya Tören’in 3 ay önce polise sığındığı ortaya çıktı.” Cumhuriyet gazetesinin haber girişi “Polise sığınmak kurtarmadı” olan haber başlığıyla benzer içeriktedir. Haberin girişi olayın nedeni hakkında da bilgi vermektedir. Ancak devletin resmi bir kurumu olan Emniyet Teşkilatı’nın bu olayla ilgili ihmaline değinilmemiştir. Başlıkta olduğu gibi haber girişinde de polisin sorumluluğu pasifleştirilmektedir.

Cumhuriyet’te daha sonraki gün yayınlanan haberin girişi ise şöyledir: “ Bitlis’in Güroymak ilçesine bağlı Budaklı köyünde yaşayan ve İstanbul’da hastane odasında töre cinayetine kurban olan Güldünya Tören’in ailesi kızlarının cenazesini kabul etti.” Cumhuriyet gazetesinin haber girişi “Ölüsüne sahip çıktılar” olan haberin başlığıyla benzer içeriktedir. Kadının kurban olarak temsil edilmesi bu haber girişinde de görülmektedir. Konu ile ilgili bir bilgilendirme yapılmamış duygu sömürüsü odaklı bir anlatımla haberin girişi yapılmıştır

Güldünya Tören ile ilgili yayınlanan bir diğer haberin girişi ise: “İstanbul’da töre cinayetine kurban giden Güldünya Tören’in cenazesi memleketi Bitlis’in Güroymak ilçesine bağlı Budaklı köyünde törenle toprağa verildi.” şeklindedir. Cumhuriyet gazetesinin haber girişi “Güldünya omuzlardaydı” olan haber başlığını tamamlar niteliktedir “Töre cinayetine kurban giden Güldünya” ifadesi ise bir önceki haberin girişinde olduğu gibi duygu sömürüsü içeren ve olayı dramatize eden bir şekildedir.

¹²⁴ Van Dijk (1988a), a.g.e.s.53

Cumhuriyet'in Güldünya ile ilgili son haberini girişi ise şoyledir. "Türk kadınının, Cumhuriyet'in kurulmasıyla kazandığı yasal hak ve özgürlüklerden gerektiği şekilde yararlanmadığı, bu hak ve özgürlükleri çoğu batılı ülke kadınlarından önce elde etmesine karşın geleneksel yapı, kültür anlayışı, töre ve din baskısının altında silik kaldığı, ezildiği belirtildi." Cumhuriyet gazetesinin haber girişi "Türk kadını töre ve din kısılcacında" olan haber başlığıyla benzer niteliktedir. Haberin giriş kısmında geleneksel yapı, kültür anlayışı, töre ve dinin kadınlar üzerindeki etkisinin gündeme getirilmesi açısından önemlidir.

3.2.1.2.2. Hürriyet Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu

İlk günkü haber girişi şoyledir: "Bitlis'te yasak aşk sonu hamile kalınca İstanbul'a kaçan 22 yaşındaki Gl Dünya Tören kardeşleri tarafından önce yol ortasında, ölmeyince kaldırıldığı Bakırköy Devlet Hastanesi'nde ilk olaydan 13 saat sonra kurşun yağmuruna tutuldu." Hürriyet gazetesinin haber girişi "Töreniz batsın" olan haber başlığıyla benzer bir içerik taşımaktadır. Giriş cümlesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi olayı olabildiğince özetlenmiş, nedeni de verilmiştir. Hem başlıkta hem de girişte eleştirel bir duruş var gibi görünmektedir ancak çalışmanın teorik kısmında da belirtildiği gibi var olan kültürel yapıya eklenen bir anlatı kurularak "Güldünya'nın *yasak bir aşk*" yaşadığına da işaret edilmektedir. Böylelikle ilk yasayı çiğneyen kadın olarak gösterilmektedir.

Hürriyet gazetesinde Güldünya ile ilgili yayımlanan ikinci günkü haberin girişi ise şoyledir: "Küçükçekmece'de töreye karşı geldiği gerekçesiyle ağabeyleri İrfan ve Ferit Tören tarafından önce sokakta, sonra da tedavi grdği hastanede kurşunlanan Güldünya Tören'in ölmeden önce, 3 aylık bebeğini yerini yanlarına sığındığı kişilerden bile gizlediği bir aileye vererek sakladığı ortaya ıktı." Gazetenin haber girişi "lmeden önce bebeğini sakladı" olan haber başlığıyla benzer içerik taşımaktadır. Giriş cümlesinde Güldünya'nın "töreye karşı geldiği gerekçesi" ile öldürülmesi ifadesi kullanılarak genç kadının toplumun kurallarına itaat etmediğine dikkat çekilmektedir. Böylelikle toplumun genelinin kabul ettiği düşünülen kurallara, adetlere uymayanın genç kadının olduğu ve bu durumunda cezayı gerektirdiği haberde ifade edilmektedir. Dolayısıyla işlenen bu cinayet meşru bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır.

Güldünya ile ilgili yayınlanan bir diğer haberin girişi ise şöyledir: “Töre cinayetinin son kurbanı Güldünya Tören’in katillerinin yaralanacağı ceza indirimi, yeni Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) kaldırılıyor.” Hürriyet gazetesinin haber girişi “Töre katilleri artık kolay kurtulamayacak” olan haber başlığıyla içerik olarak benzerdir. Giriş cümlesinde yer alan “töre cinayetinin son kurbanı Güldünya Tören” şeklinde bir anlatının kurulması çalışmanın teorik kısmında da belirtildiği üzere kadınların yazılı basında da temsili açısından değerlendirilebilir. Bu temsil içerisinde kullanılan dil oldukça önemlidir. Çünkü var olan ataerkil sistemde bu dil içinde yeniden üretilir. Kadınların medyada güçsüz, pasif, kurban vb... olarak yer alması çoğu zamanda özne olmaktan çok nesne olarak gösterilmesi toplumdaki ikincil statüsünü meşru kılmakta ve bu durumun devamlılığını sağlamaktadır. Hürriyet gazetesi de buna paralel bir dil kullanmış ve bu haber girişinde Güldünya Tören’i bir kurban gibi göstermiştir.

Hürriyet gazetesinin konu ile ilgili dördüncü haberinin girişi şu şekildedir: “Teyze kızının kocasıyla yaşadığı yasak ilişki sonucu hamile kaldığı için öldürülen Güldünya Tören’in bıraktığı aileden savcının emriyle alınan 3 aylık oğlu Umut’u bir gün boyunca yeni anne bir polis memuru emzirdi.” Hürriyet gazetesinin haber girişi “Güldünya’nın oğlu Umut’u polis emzirdi” olan haber başlığıyla benzer bir içerik taşımaktadır. Ancak haber girişinde “Güldünya’nın yasak bir ilişki” yaşadığına da dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Toplumun kabul ettiği değerleri ve normları ilk çığneyenin kadın olarak gösterilmesi durumu söz konusudur. Aynı zamanda diğer haberlerde pasif bir konumda sunulan polis bu haberin giriş cümlesinde aktifleştirilmiş ve özne konumunda yer almışken Güldünya nesne konumuna getirilerek pasifleştirilmiştir.

Hürriyet gazetesinin konu ile ilgili son haberinin girişi ise şöyledir: “Güldünya Tören’in töre cinayetine kurban gitmesi, Türkiye’yi ayağa kaldırırken ailesi, beklenenin aksine cenazeye sahip çıkma kararı aldı”. Hürriyet gazetesinin haber girişi “60 araçla karşıladılar” olan haber başlığını tamamlar niteliktedir. Haber girişinde diğer gazete haberinde de olduğu üzere kadının kurban olarak temsili söz konusudur. Ayrıca haber girişinde kullanılan “beklenenin aksine” ifadesinin kullanılması sanki normal olmayan bir şeyin yapıldığı imasını taşımaktadır. Ailenin kızlarının cenazesine sahip çıkması olağan olmayan bir durummuş gibi gösterilmeye çalışılmıştır.

3.2.1.2.3. Milliyet Gazetesi Haber Giriş ve Ana Olayın

Sunumu

İlk günkü haber girişi şöyledir: “ Bitlis’te bir akrabasından hamile kalan 22 yaşındaki Güldünya, İstanbul’a kaçıp polise sığındı.” Haberin girişinde olayın nedeni özet bir şekilde verilmiştir.

İkinci günkü haber girişi şöyledir: “Kuzenin kocasından hamile kaldığı gerekçesiyle kardeşleri tarafından vurulan ve beyin ölümü gerçekleşen Güldünya Tören’in hayati desteği dün kesildi.” Giriş cümlesinde Güldünya Tören’in öldürülmesinin nedeni verilmiştir.

Güldünya ile ilgili bir diğer haber girişi şöyledir: “Töre cinayetine kurban giden Güldünya Tören’in üç aylık bebeği Ümit bulundu.” Milliyet gazetesinin haber girişi “Ümit’i devlet koruyor” olan haber başlığıyla benzer içerik taşımaktadır. Giriş cümlesinde kullanılan “töre cinayetine kurban giden Güldünya Tören” ifadesinde Güldünya’nın kurban olarak sunulması ve kadının çaresizliği üzerinden anlamın oluşturulması toplumda var olan egemen söylemin (ataerkil söylemin) yeniden haber metni içinde kurulduğunun bir göstergesidir.

Milliyet gazetesinin Güldünya ile ilgili son haberinin girişi ise şöyledir: “İstanbul Valiliği İnsan Hakları Masası Sorumlusu Avukat Vildan Yirmibeşoğlu’nun dava dosyalarına bakarak yaptığı incelemeye göre, namus cinayeti nedeniyle öldürülenlerle cinayeti işleyenlerin yarısına yakını 17 yaşın altında.” Milliyet gazetesinin haber girişi “Kurban da çocuk katil de” olan haber başlığıyla benzer niteliktedir.

3.2.1.2.4. Sabah Gazetesi Haber Giriş ve Ana Olayın

Sunumu

İlk günkü haber girişi şöyledir: “ Bitlisli Güldünya Tören, eşine az rastlanır bir töre cinayetinin kurbanı oldu.” Giriş cümlesinde kullanılan “töre cinayetinin kurbanı oldu” ifadesi kadını zavallı, çaresiz olarak sunmaktadır. Haberde egemen olan söylem (ataerkil söylem) kadının çaresizliği üzerinden yine ve yeniden kurulmaktadır.

İkinci günkü haber girişi ise şöyledir: “ Tecavüze uğrayıp hamile kaldığı gerekçesiyle aile kararıyla kurşunlanan ve beyin ölümü gerçekleşen Güldünya Tören’in ailesi ‘Fişi çekin’

dedi.” Giriş cümlesinde kullanılan “aile kararıyla kurşunlanan” ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Çalışmanın teorik kısmında da değinildiği üzere aile kurumu kültürel açıdan büyük önem taşıyan bir kurumdur. Çünkü aile bireylerince alınan kararların geçerliliği yüksektir. Ailenin belirlediği kuralların dışına çıkılması ise ağır yaptırımları da beraberinde getirebilmektedir.

Üçüncü günkü haber girişi şöyledir: “ Töre cinayetine kurban giden Güldünya Tören’in dramını konferans için gittiği ABD’de öğrenen Diyanet İşleri Başkanı Bardakoğlu, yardımcısına telefon etti, ‘Cenazeye yetişip namazı ben kıldıracağım’ dedi.” Sabah gazetesinin haber girişi “Güldünya’ya devlet töreni” olan haber başlığıyla benzer içeriktedir. Devletin resmi kurumundan birinin cenazeye katılacak olması ve bu kişinin Diyanet İşleri’nin Başkanı olmasının vurgulanması açısından önemlidir. Ancak haber girişinde kullanılan “töre cinayetine kurban giden Güldünya Tören’in dramı” ifadesi olayı oldukça dramatize eder bir niteliktedir. Bilgi vermekten öte duygu sömürsü odaklıdır.

Sabah gazetesinde Güldünya ile ilgili yayınlanan son haberin girişi ise şöyledir: “ Uğradığı tecavüz sonucu hamile kalan ve dünyaya bir çocuk getirdikten sonra da kardeşleri tarafından öldürülen Güldünya Tören’in cenazesi, memleketi olan Bitlis’in Güroymak ilçesine bağlı Budaklı köyünde çevre il ve ilçelerden gelen, 5 bin kişinin katıldığı törenle toprağa verildi.” Sabah gazetesinin haber girişi “Elveda Güldünya” olan haber başlığıyla benzer niteliktedir. Haberin girişinde Güldünya Tören’in öldürülmesi olayı olabildiğince özetlenmiş, nedeni de verilmiştir.

3.2.1.2.5. Zaman Gazetesi Haber Girişi ve Ana Olayın Sunumu

İlk günkü haber girişi şöyledir: “ İstanbul Küçükçekmece’de, akrabası ile yasak ilişki kurduğu iddia edilen genç bir kadın, kardeşleri tarafından sokak ortasında kurşunlandı.” Zaman gazetesinin haber girişi “Vurdukları kız kardeşleri ölmeyince hastane de tekrar ateş ettiler” olan haber başlığıyla benzer bir içerik taşımaktadır. Giriş cümlesinde Güldünya Tören’in öldürülmesi olayı olabildiğince özetlenmiş, nedeni de verilmiştir. Çalışmanın teorik kısmında da belirtildiği gibi var olan kültürel yapıya eklemlenen bir anlatı kurularak

“Güldünya’nın *yasak bir ilişki*” yaşadığına da işaret edilmektedir. Böylelikle ilk yasayı çiğneyen kadın olarak gösterilmektedir.

İkinci günkü haber girişi ise şöyledir: “İstanbul Kanarya’da bir kadının, kız kardeşinin eşinden hamile kaldığı gerekçesiyle kardeşleri tarafından hastanede öldürülmesi, güvenlik konusunu tartışmaya açtı.” Zaman gazetesinin haber girişi “Hastanede işlenen cinayetle ilgili polise soruşturma açılmayacak” olan haber başlığıyla benzer bir içerik taşımaktadır.

Zaman gazetesinde konu ile ilgili üçüncü gün yayınlanan haberin girişi ise şöyledir: “Devlet Bakanı Güldal Akşit, İstanbul’da yakınları tarafından öldürülen Güldünya Tören’in çocuğuna sahip çıkacaklarını söyledi.”

Zaman gazetesinin konu ile ilgili son haberini girişi ise şöyledir: “Bitlis’in Budaklı köyünde uğradığı tecavüz sonrası kaçtığı İstanbul’da kardeşleri tarafından öldürülen Güldünya Tören’in cenazesi dün toprağa verildi.” Haberin girişi olayın nedenini özetler niteliktedir. Zaman gazetesini bu haber girişinde dikkat çeken önemli bir nokta görülmektedir. Zaman gazetesi Güldünya ile ilgili yayınladığı ilk haberinde olayın nedeni olarak “yasak ilişki”yi gösterirken, yayınladığı bu son haberde Güldünya’nın öldürülme nedeni olarak uğradığı tecavüzü göstermiştir. Bunda resmi kurumların ve o dönemki iktidarın konuyla yakından ilgilenmesinin etkisi olduğu söylenebilir.

3.2.1.3. Gazetelerin Neden Sonuç Bağlantısı

Sonuçlar haber söylemlerinin bir başka rutin kategorilerdir. Toplumsal ve politik olayların haber değeri taşıyıp-taşıyamaması önemli oranda sonuçları tarafından belirlenir. Gerçek veya olası sonuçları tartışmada haber söylemleri olayla nedensel bağlar kurabilir. Bazen sonuçlar olayın kendisinden daha önemli olabilir.¹²⁵ Tıpkı “namus” bahaneli olarak kadınların öldürülmesi olayında olduğu gibi. Haber söylemleri salt sonuca işaret ettiğinde olayın nedeni ve nedenin çözümü için gerekli siyasi kararlar görünmez kılınabilir.

¹²⁵ van Dijk, a.g.e.,s.54

3.2.1.3.1. Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı

Güldünya Tören ile ilgili, 28 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan ilk haberde cinayetin nedeni olarak bir akrabasından çocuk doğurması gösterilmiştir. Evlilik dışı çocuk dünyaya getirdiği için ailesi tarafından istenmemiş ve şehir dışına yollanmıştır. Daha sonra ise kardeşleri tarafından bulunup hastanede öldürülmüştür.

Cumhuriyet gazetesinin 29 Şubat 2004 tarihli haberinde ise tecavüz sonucu hamile kalıp daha sonra öldürülmek için İstanbul'a yerleştiğine değinilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin 1 Mart 2004 tarihinde yayınlanan haberinde ise Güldünya Tören'in cenazesinden söz edilmiştir. Kimlerin katıldığına, nası toprağa verildiğine değinilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin 1 Mart 2004 tarihinde yayınlanan bir diğer haberinde ise diğer yayınladığı haberlerden farklı bir durum söz konusudur. Kadınların toplum içindeki konumlarına yer veren bu haberde, kadın haklarına değinilmiş ve günümüzde kadınların neden ikincil konumda yer aldıklarına açıklık getirmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet gazetesi neden-sonuç ilişkisine değil ana olaya ilişkin bilgilere ve sonuçlarına yer vermiştir. Özellikle sonuç kısmının öne çıkarılması gerçek nedeni görünmez kılmıştır. Dolayısıyla toplumsal ve politik çözümler üretilmesini engellemektedir.

3.2.1.3.2. Hürriyet Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı

Güldünya Tören ile ilgili 27 Şubat 2004 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayınlanan ilk haberde Güldünya'nın öldürülme nedeni olarak yaşadığı yasak aşk sonucu hamile kalması gösterilmiştir. Sonuç olarak da cinayetin töre gereği işlendiği belirtilmiştir.

28 Şubat 2004 tarihli haberde ise Güldünya Tören'in ölmeden önce bebeğini neden sakladığı ve kime emanet ettiği üzerinde durulmuştur.

28 Şubat 2004 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayınlanan bir diğer haberde ise Güldünya Tören'in öldürülmesine bağlı olarak yeni T.C.K.'deki tahrik indirimi ile ilgili kanundaki değişikliğe yer verilmiştir.

29 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan haberin neden ve sonuç bağlamına göz atıldığında Güldünya'nın öldürülmesi sonucu bebeğinin kimsesiz kaldığı ve bunun sonucunda da devletin bu bebeği koruma altına aldığından söz edilmiştir.

1 Mart 2004 tarihinde yayınlanan bu haberde ise Güldünya'nın bir zamanlar kovulduğu köyünde nasıl karşılandığına ve nasıl toprağa verildiğine yer verilmiştir.

Hürriyet gazetesi yayınladığı haberlerinde genellikle ana olaya değinmiş ve olayın genel sonuçları üzerinde durmuştur. Ancak Hürriyet gazetesi Güldünya ile ilgili yayınladığı ilk haberinde neden-sonuç bağlantısını kurmuş ve Güldünya'nın öldürülme nedeni olarak yaşadığı "yasak aşk"a ve sonuç olarak da öldürülmesine değinmiştir. Hürriyet gazetesinin neden-sonuç bağlamında kullandığı bu söylem yasayı ilk çiğneyenin kadın olduğuna dikkat çekmektedir. Egemen olan kültürel yapıya (ataerkil yapı) eklemlenen bir söylem kullanılmıştır.

3.2.1.3.3. Milliyet Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı

Güldünya Tören ile ilgili 27 Şubat 2004 tarihinde Milliyet gazetesinde yayınlanan ilk haberde neden-sonuç bağlamında Güldünya'nın neden öldürüldüğüne değinilmiştir. Haberde genel olarak olay anına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

28 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan bir diğer haberde ise Güldünya Tören'in öldürülme şekli üzerinde durulmuştur.

29 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan haber de ise Güldünya Tören'in dünyaya getirdiği bebeğe değinilmiştir. Güldünya'nın öldürüldüğü ve sonuç olarak da bebeğinin kimsesiz kaldığı neden-sonuç bağlamında haberde yer almıştır.

1 Mart 2004 tarihinde Milliyet gazetesinde yer alan bir diğer haberde ise Avukat Vildan Yirmibeşoğlu'nun namus bahanesi ile işlenen cinayetlere dair araştırmasına yer verilmiş ve bu tür cinayetlerin görünen nedenlerine değinilmiştir.

Milliyet gazetesi Güldünya Tören ile ilgili haberlerinde ana olaya ilişkin bilgilere ve olayın genel sonuçlarına değinmiştir.

3.2.1.3.4. Sabah Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı

27 Şubat 2004 tarihinde Sabah gazetesinde Güldünya Tören cinayeti ile ilgili yayınlanan ilk haberde Güldünya'nın tecavüze uğrayıp hamile kalması ve sonucunda da kardeşleri tarafından öldürülmesi neden sonuç bağlamında verilmiştir.

Güldünya Tören ile ilgili olarak 28 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan bir diğer haberde ise Güldünya'nın nasıl öldürüldüğü ve ölümünden sonra ailesinin tutumu değerlendirilmiştir.

29 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan konu ile ilgili başka bir haberde ise Güldünya Tören'in cenazesinin nasıl yapılacağı, Diyanet İşleri'nin bu konudaki tavrına değinilmiştir.

1 Mart 2004 tarihinde yayınlanan haberde nedeni Güldünya'nın tecavüze uğradığı için öldürülmesi sonucu ise bir zamanlar kovulduğu köyünde büyük bir kalabalığın katılımıyla gerçekleşen cenazesine değinilmiştir.

Sabah gazetesi olayı dramatize edecek ifadelerle ana olay ve sonuçları üzerinde durmuştur.

3.2.1.3.5. Zaman Gazetesi Haberlerinin Neden Sonuç Bağlantısı

27 Şubat 2004 tarihinde Zaman gazetesinde yayınlanan haberde neden-sonuç bağlamında Güldünya'nın öldürülmesi yaşadığı yasak ilişkiye bağlanmış sonuç olarak da öldürülmüştür.

28 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan, Güldünya Tören'in hastane de öldürülmesi ile ilgili haber de ise polislerin bir ihmali olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

29 Şubat 2004 tarihli haberde ise Devlet Bakanı Güldal Akşit'in Güldünya Tören'in kimsesiz kalan bebeği ile ilgili olarak yaptığı açıklama yer almıştır.

1 Mart 2004 tarihli haberde ise Güldünya'nın cenazesine kimlerin katıldığı konu edilmiştir.

Zaman gazetesi Güldünya Töre ile ilgili haberlerinde diğer gazetelerin yaptığı gibi ana olay üzerinde durmuş ve sonuçlara değinmiştir.

3.2.1.4. Gazetelerin Arka Plan Bilgisi

Haberlerin arka plan bilgisi gerçek olayların ve bunların bağlamının tarihini içerebilir. Haberde arka plan bilgisi gerçek olayın hemen ardından verilir.¹²⁶

3.2.1.4.1. Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi

Cumhuriyet gazetesi Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınladığı 4 haberde de olayın nerde, nasıl, kimler tarafından gerçekleştirildiğine değinmiştir. Bu cinayetin işleme nedenine de haberlerinde yer vermiştir. Yetkili kişilerin konu ile ilgili açıklamalarına da yer veren Cumhuriyet gazetesi namus bahanesi ile işlenen bu cinayetin toplumsal, kültürel nedenlerine ise haberlerinde yeterince değinmemiştir. Bu anlamda arka plan bilgisi yetersizdir.

3.2.1.4.2. Hürriyet Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi

Hürriyet gazetesi Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınladığı 5 haberde olayın neden, nerede, nasıl, kimler tarafından gerçekleştirildiğine değinmekle beraber olayın toplumsal boyutlarının irdelenmesi açısından yetersiz bir arka plan bilgisi verilmiştir.

¹²⁶ Van Dijk, a.g.e.s.53.

3.2.1.4.3. Milliyet Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi

Milliyet gazetesi Güldünya Tören ile ilgili yayınladığı haberlerde olayın nedeni, nerede, nasıl, kimler tarafından gerçekleştirildiğine denmiştir. Diğer gazetelerin haberlerinden farklı olarak arka plan bilgisinde işlenen cinayetin arkasında Güldünya'nın ailesine, ihmali olduğu düşünülen polisler ve "töre cinayet"lerinde tahrik indirim uygulayan T.C.K.'na da yer vermiştir. Ancak cinayetin toplumsal boyutu yine göz ardı edilmiştir. Bu anlamda arka plan bilgisi kısmi ve yetersizdir.

3.2.1.4.4. Sabah Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi

Sabah gazetesi Güldünya Tören ile ilgili haberlerinde Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet gazetelerinde olduğu gibi olayın nedeni, nerede, nasıl, kimler tarafından gerçekleştirildiğine değinmiştir. Konu ile ilgili olarak yetkililerin de görüşlerine değinmiştir. Fakat diğer gazetelerde olduğu gibi genç kadının öldürülmesinin altında yatan toplumsal baskı, bölgenin feodal yapısına dair bilgiler verilmemiştir. Bu nedenle arka plan bilgisi yetersizdir.

3.2.1.4.5. Zaman Gazetesi Haberlerinin Arka Plan Bilgisi

Zaman gazetesi Güldünya Tören cinayetini sıradan bir cinayet gibi yansıtmıştır. Olayın nedeni, nerede, nasıl, kimler tarafından gerçekleştirildiğine değinmekle beraber yetkililerin Güldünya'nın bebeğinin geleceği ile ilgili yaptığı açıklamalara da yer vermiştir. Zaman gazetesi olayı sıradan bir cinayet haberi olarak yansıttığı için törelere hiç değinmemiştir. Dolayısıyla arka plan bilgisi diğer gazetelere nazaran çok daha yetersizdir.

3.2.2. Haberin Mikro Yapıları

Haberin mikro yapıları içerisinde haberlerin aktörleri, yapılan alıntılar ve sözcük seçimleri incelenmiştir.

3.2.2.1. Haberlerin Aktörleri

Haber metni içerisinde yer alan kişi ve kurumlar haberin aktörleridir. Van Dijk olay ve konulara bağlı olarak aktörlerin niteliklerinin değişiklik gösterdiğini; elit kişilerin habere erişiminin daha ayrıcalıklı olduklarını belirtmektedir.¹²⁷ Konumuz özelinde kültürel çalışmalara da yaslanarak haber üretimindeki bu yönelimi daha da açarak ifade edersek, toplumsal/kültürel yapıdaki daha güçlü konumdaki kişilerin, kurum ve kuruluşların, toplumsal cinsiyetlerin haber söylemlerine erişimleri daha ayrıcalıklıdır.

3.2.2.1.1. Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinin Aktörleri

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberlerin aktörleri: Güldünya Tören, Güldünya'nın kardeşleri İrfan ve Ferit Tören, Güldünya'nın babası Şerif Tören, Güldünya'nın annesi Altun Tören, Güldünya'nın tecavüz sonucu dünyaya getirdiği bebeği Umut, Güldünya Tören'e tecavüz eden Servet Taş, olayda ihmali olduğu düşünülen polisler, İl Sağlık Müdürlüğü, Güldünya'yı belli bir süre koruyan imam Alaattin Ceylan, İstanbul Tabip Odası Başkanı Prof. Dr. Gencay Gürsoy, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma Vakfı Başkanı Pof. Dr. Necla Arat, Devlet Bakanı Güldal Akşit, Güldünya Tören'in ve ailesinin mensubu olduğu Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz, Güroymak Kaymakamı Okan Leblebiciler, Belediye Başkanı Burhan Yavuz, İl Müftüsü Halil Arık, İlçe Müftüsü Mehmet Uzun, Kadın İçin Destek Oluşturma Grubu.

Cumhuriyet gazetesi yukarıda isimleri sayılan kişilere yer vermekle beraber bazı kişilerin görüşlerine de haberlerinde yer verdiği görülmektedir. Bu kişiler arasında alanında

¹²⁷ Teun Van Dijk, *News Analysis Case Studies of the International and National News in the Press*, (London: Lawrence Erlbaum Associates, 19888), s.55

uzman isimlerde bulunmaktadır. Haberlerin aktörleri olayın tarafları olmakla beraber belli yetkililerinde haberler de yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu yetkililer, olayda ihmali olduğu düşünülen polisler, İl Sağlık Müdürlüğü, İstanbul Tabip Odası Başkanı Prof. Dr. Gencay Gürsoy, Devlet Bakanı Güldal Akşit, Güroymak Kaymakamı Okan Leblebiciler, Belediye Başkanı Burhan Yavuz, İl Müftüsü Halil Arık, İlçe Müftüsü Mehmet Uzun. Cumhuriyet gazetesinde Güldünya Tören ile ilgili haberlerin hepsinde erkek aktörlere çok daha fazla yer verilmiştir. Gerek zanlı gerekse aile yakınları ve resmi kurumlarda görevli olan kişiler erkektir. Dolayısıyla Cumhuriyet gazetesi erkek egemen söylemin hakim olduğu haberlere yer vermiştir.

3.2.2.1.2. Hürriyet Gazetesi Haberlerinin Aktörleri

Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin aktörleri: Güldünya Tören, Güldünya'nın kardeşleri İrfan ve Ferit Tören, Güldünya'nın babası Şerif Tören, Güldünya'nın tecavüz sonucu dünyaya getirdiği bebeği Umut, Güldünya Tören'e tecavüz eden Servet Taş, Güldünya Tören'in amcası Mehmet Tören, Güldünya'yı belli bir süre koruyan imam Alaattin Ceylan, Alaattin Ceylan'ın kızı Keramet Ceylan, Güldünya'nın halası Fecmiye Hanım, Tören ailesinin yakını Şerif Çelik, Güldünya'nın annesi Altun Tören, Küçükçekmece İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Bürosu Amirliği, Polisler Özlem Çakar ve Esmâ Talay, İl Sosyal Hizmetler Müdürü Kahraman Eroğlu, Güldünya Tören'in ve ailesinin mensubu olduğu Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz, İlçe Müftüsü Mehmet Uzun, Şiddete Karşı Kadın Platformu Üyeleri, İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah.

Hürriyet gazetesinin Güldünya Tören cinayetiyle ilgili olarak yayınladığı haberlerin aktörleri Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi erkek ağırlıklıdır.

3.2.2.1.3. Milliyet Gazetesi Haberlerinin Aktörleri

Milliyet gazetesinde yer alan haberlerin aktörleri: Güldünya Tören, Güldünya Tören, Güldünya'nın kardeşleri İrfan ve Ferit Tören, Güldünya'nın babası Şerif Tören, Güldünya'nın tecavüz sonucu dünyaya getirdiği bebeği Umut, Güldünya Tören'e tecavüz eden Servet Taş, Güldünya Tören'in amcası Mehmet Tören, Güldünya'yı belli bir süre koruyan imam Alaattin Ceylan, Alaattin Ceylan'ın kızı ve oğlu Keramet ve Ahmet Ceylan, Devlet Bakanı Güldal Akşit, Tören ailesinin yakını Şerif Çelik, İl Sosyal Hizmetler Müdürü Kahraman Eroğlu, Avukat Vildan Yirmibeşoğlu.

Milliyet gazetesinin Güldünya Tören cinayeti ile ilgili olarak yer verdiği isimler aile üyeleri ve yakınlarından oluşmaktadır. Resmi kurum ve kuruluşlarda görevli kişilerinde aralarında bulundu haberlerin aktörleri Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde olduğu gibi erkektir.

3.2.2.1.4. Sabah Gazetesi Haberlerinin Aktörleri

Sabah gazetesinde yer alan haberlerin aktörleri: Güldünya Tören, Güldünya Tören, Güldünya'nın kardeşleri İrfan ve Ferit Tören, Güldünya'nın babası Şerif Tören, Güldünya'nın annesi Altun Tören, Güldünya'nın tecavüz sonucu dünyaya getirdiği bebeği Umut, Güldünya Tören'e tecavüz eden Servet Taş, Güldünya Tören'in amcası Mehmet Tören, Güldünya'yı belli bir süre koruyan imam Alaattin Ceylan, Güldünya vurulurken odada olan üç hasta, Devlet Bakanı Güldal Akşit, Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu, Diyanet İşleri Başkan Vekili Mehmet Görmez, Güroymak Kaymakamı Okan Leblebiciler, Belediye Başkanı Burhan Yavuz, İl Müftüsü Halil Arık, İlçe Müftüsü Mehmet Uzun, Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz, Güldünya Tören'in cenazesine katılan 5 bin kişi.

Sabah gazetesinin Güldünya Tören cinayeti ile ilgili olarak yer verdiği isimler aile üyelerinin yanı sıra belli kurumların yetkilileridir. Ancak konu ile ilgili uzman kişiler Sabah

gazetesinin haberlerinde yer almamıştır. Ayrıca Sabah gazetesinin konu ile ilgili haberlerinde yer alan aktörlerde diğer gazetelerde olduğu gibi erkek ağırlığı söz konusudur.

3.2.2.1.5. Zaman Gazetesi Haberlerinin Aktörleri

Zaman gazetesinde yer alan haberlerin aktörleri: Güldünya Tören, Güldünya Tören, Güldünya'nın kardeşleri İrfan ve Ferit Tören, Güldünya'nın tecavüz sonucu dünyaya getirdiği bebeği Umut, Güldünya'yı belli bir süre koruyan imam Alaattin Ceylan, Alaattin Ceylan'ın kızı Keramet Ceylan, Güldünya Tören'in amcası Mehmet Tören, Devlet Bakanı Güldal Akşit, Güroymak Kaymakamı Okan Leblebiciler, Belediye Başkanı Burhan Yavuz, İl Müftüsü Halil Arık, Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz.

Zaman gazetesinin Güldünya Tören cinayeti ile ilgili olarak yer verdiği isimler aile üyelerinin yanı sıra belli kurumların yetkilileridir. Ancak konu ile ilgili uzman kişiler Zaman gazetesinin haberlerinde yer almamıştır. Haber aktörleri arasında erke egemenliği söz konusudur.

3.2.2.2. Haberde Kullanılan Alıntılar

Gazeteciler haber yaptıkları olayların tümüne tanıklık edemezler; özellikle tanık olamadıkları olaylar da konu veya olayla ilgili kaynaklara başvurarak haber söylemini inşa ederler. Kaynaklardan, görgü tanıklarından veya taraflardan yapılan alıntılar retoriksel olarak habere inandırıcılık katar. Alıntılar bir ikna unsuru olarak kullanılır.¹²⁸ Tıpkı haber aktörlerinde olduğu gibi alıntılarda da bir hiyerarşi söz konusudur; elit veya daha güçlü olanlardan daha fazla alıntı yapılır. Alıntılar tırnak işaretleri içerisinde doğrudan yapılabildiği gibi tırnak işaretleri kullanılmaksızın dolaylı olarak da yapılabilir.

¹²⁸ Van Dijk (1988a), a.g.e., s.87.

3.2.2.2.1.Cumhuriyet Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar

Cumhuriyet gazetesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınlanan haberler de kullanılan alıntılar:

İl Sağlık Müdürlüğü: “ İhmalkarlık olup olmadığının araştırılması...”

Güldünya Tören'in babası Şerif Tören: “ Kızımızı köyümüzde bir süre imamlık yapan Alaattin Ceylan'a verin.”

İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Necla Arat: “ Töre denmesi bile çok saçma. O bölgelerin erkeklerini eğitmek gerekiyor.”

Devlet Bakanı Güldal Akşit: “ Devlet olarak bu konuda bir mahkeme kararı çıkartarak çocuğu koruma altına alacağız. Ölen kadının yakınları bizim bu girişimimize karşı çıkarsa yapacak bir şey yok. Ama çocuğun ortada kaldığı anlaşılırsa mahkeme kararına gerek kalmadan çocuğa sahip çıkacağız.”

Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz: “ Böyle bir aile meclisi kararı olmuş olsaydı cenazeyi de istemezlerdi. Cenazeyi isteyerek olayın aşiretçilikle ilgili olmadığını kanıtlamak istiyoruz.”

Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz: “ Biz aşiret büyükleri olarak o niyetteydik. Şego aşireti olarak, olumsuz bir olayın meydana gelmemesi için Servet Taş'ın, Güldünya Tören'i ikinci eş olarak alması kararını vermiştik. Aşiret büyükleri olumsuz bir olayın meydana gelmemesi için tek çözüm yolu olarak, kızı bu suçu işleyen kişiye verelim dava kapansın, diye düşünmüştü. Bu konuda 1.5 ay önce büyük bir toplantı yapıldı. 100 kişinin katıldığı toplantıda –Servet Taş denen kişi bu kızı alacak ve bu köyü terk edecek- kararı, çıkmıştı.”

Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz: “ Eğer aile meclisinin böyle bir kararı olsaydı aile cenazeyi yanına almayacaktı. Bu haberler bizim dışımızda geliyor. Bunu düzeltmek istiyoruz. Böyle bir aile meclisi kararı olmuş olsaydı cenazeyi de istemezlerdi. Bu münferit bir olaydır. Biz bu olayın şokundayız.”

Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz: “ Güldünya'nın babası bana, (Ben evladımın ölmesini ve bu olayın yaşanmasını istemiyordum. Yapılan şey cehalet ve çocukluktu. Böyle sonuçlanması gerekmiyordu.), diyor. Biz de aynı kanıdaydık.”

Şego Aşiret ileri geleni ve Bitlis'in Güroymak İlçesi İl Genel Meclisi üyesi Abdullaziz Sabaz: “ Güroymak halkı ileri görüşlü insanlardır. Böyle bir cahillik yapmazlar. Bu tür törelere karşıyız. Son derece üzüntülüüz.”

Güldünya Tören'in babası Şerif Tören: “ Ben halen inanmıyorum. Ama eğer oğlum bu cinayet işlediyse onu evlatlıktan reddediyorum. Benim böyle bir oğlum yoktur.”

Görüldüğü üzere alıntılar çoğunlukla Güldünya Tören'in mensubu olduğu Şego Aşireti ileri geleni Abdullaziz Sabaz'a aittir. Sabaz'ın, aile meclisinden Güldünya'nın kendisine tecavüz eden kişiye kuma olarak verilmesi kararının çıktığını belirtmesi ve bunun Cumhuriyet gazetesinde yer alması kadına verilen değer sorgulanması açısından oldukça önemlidir. Kadının ikinci sınıf bir vatandaş olarak görüldüğünün bir kanıtıdır. Kadının istekleri geri planda tutulmuş ve aile meclisinin kararı en doğru kararmış gibi sunulmuştur. Böyle bir düşüncenin doğrudan alıntı yapılarak haber metni içerisinde verilmesi kültürel açıdan aile ve aşiret baskısının nedenli etkin olduğunun da bir göstergesidir. Bu şekilde bir söylemin haber metni içerisinde yer alması ise ataerkil söylemin yeniden kurulmasına yardımcı olmaktadır. Cumhuriyet gazetesinin Güldünya Tören ile ilgili yayınladığı haber metinlerinin çoğunda kullandığı alıntılar ataerkil yapının etkisinde dile getirilen düşüncelerdir. Bu tarz söylemlerin haber metni içerisinde verilmesi ise egemen söylemin yeniden üretilmesine olanak sağlamaktadır.

3.2.2.2.2. Hürriyet Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar

Hürriyet gazetesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınlanan haberler de kullanılan alıntılar:

İrfan Tören: “ Çanta almaya gerek yok.”

Mehmet Tören: “ Kan bulmaya gidiyorum.”

Keramet Ceylan: “ Güldünya aralık ayında doğum yaptı. Çocuğunu kucığına aldığıında, ‘ Ben alışmadan bunu götürün. Zaten amcam bebeği öldürmek istiyor ’ diyordu. Sonra da çok güvendiği bir arkadaşına evlatlık verdi. ‘ Kimsenin yerini bilmemesi en iyisi ’ diyordu. Çocuğu verdikten sonra iki gün ağladı.”

Keramet Ceylan: “ Kendi umudu olmadığı için bebeğinin adını Umut koymuştu. Hayatını kurtarmak için Umut’u bizim bile bilmediğimiz bir arkadaşına evlat verdi. Üzüntüden iki gün boyunca yemek yemedi.”

Alaattin Ceylan: “ Gül benim yedinci çocuğumdu. Biz 6 ay koruduk, devlet bir gece koruyamadı. ”

Alaattin Ceylan: “ Amcası Mehmet Tören 6 ay önce bize getirdi. Bir hafta önce de babası şerif tören gelerek ‘ Kızıma hiçbir zarar vermem ’ diye yemin etti. İki gün bizde kaldı ama kızıyla görüşmeden gitti. Olay günü ağabey İrfan Tören eve geldi. Hiç şüphelenmedik, kahvaltı ettik. Öğle namazından sonra Güldünya’yı Bursa’daki halası Fecmiye’nin yanına götüreceğini söyledi. Ben de ‘ Otopara kadar sizinle geleyim ’ dedim. Kanarya otobüs durağında İrfan sigara alacağını söyleyerek markete girdi. Yavaş yavaş yürümeye başladık. Bu arada biri arkadan ateş etti. Güldünya yaralanarak yere düştü. Ateş edenin peşinden koştum. Bana ‘ Takip etme, seni de vururum ’ dedi. O sırada İrfan da ortadan kayboldu. Ateş

edeni tanımadım ama Gül, küçük ağabeyi Ferit Tören olduğunu söyledi. Çok büyük bir günah işlediler. Böyle olacağını bilsem hayatım pahasına korurdum. Allah'ın verdiği canı ancak Allah alır.”

Tören ailesinin yakını Şerif Çelik: “ Töreysi yerine getirmelerinin sembolü olarak kızının cenazesinin köye getirilmesini istediğini, ama ailenin mensubu olduğu Şego Aşireti önde gelenlerinin kabul etmediğini ” söyledi.

Anne Sultan Tören ile baba Şerif Tören: “ Organ nakli falan yapılmasını istemiyoruz. Cesedini de buraya göndermeyin. Orada bir yere gömün.” dedi.

İstanbul Emniyet Müdür Celalettin Cerrah: “ Olayda polisin ihmaî yoktur. Soruşturma açılmasına da gerek yok. Genç kızın yaralı yattığı yerde polis bekleyemez. Zaten orada başka yaralılar da yatıyor. O zaman hepsinin başına polis dikmek lazım. Yaralı tedavi görürken ekipler diğer işlemlerle ilgileniyordu. Zaten kız yaralı haldeki ifadesinde kendisini vuranın ağabeyi olduğunu saklamış. Polis görevini yapmıştır.”

Şerif Tören: “ Kızımı oğullarım öldürdüyse, onları evlatlıktan reddediyorum. Aile meclisi kararı yok. Böyle törelere karşıyız.”

Abdullaziz Sabaz: “ Cenaze bizim. Alıp, geleneğimize yakışır şekilde Budaklı'da toprağa vereceğiz. Hiçbir olay olmayacak.”

Güroymak Müftüsü Mehmet Uzun: “ Hakkınızı helal ediyor musunuz? Diye sorunca herkes bir ağızdan “Ediyoruz” dedi.

Şerif Tören: “ Yazılıp çiziliyor ama, aile meclisi kararı diye bir şey yok. Ben babayım, çocuklarıma gidin kardeşinizi öldürün der miyim? İrfan ve Ferit köyde değildi, İstanbul'da bulunuyorlardı. Güldünya'yı neden ve niçin öldürdüler, aklım almıyor. Belki bu olayı yapan onlar da değildir. Ben kızımı oğullarımın öldürdüğüne inanmıyorum. Böyle töreye karşıyız.

Daha önce buna benzer olaylar bölgemizde vardı. Ama biz artık böyle olayların yaşanmasını istemiyoruz. Ayrıca karşı taraftaki çocuğun ailesiyle de barışmıştık. O çocuk bir türlü kızıyla evlenmeyi kabul etmiyordu. Fakat bunu tatlıya bağlamaya çalıştık. Sonra bu olay oldu. Bir baba olarak çok üzgünüm. Eğer benim oğullarım bu cinayet işlemiş ise ben baba olarak bu çocuklarımı evlatlıktan reddederim.”

Hürriyet gazetesinin konu ile ilgili olarak yaptığı alıntılar çoğunlukla Güldünya Tören’i koruma görevini üstlenmiş olan aile üyelerine aittir. Ayrıca ailenin yakını olan kişinin aşiret bağlarının ne kadar güçlü olduğunu vurguladığı sözlerinin haberde yer alması dikkat edilmesi gereken bir diğer ayrıntıdır. Çünkü bölgede hakim olan feodal yapının önemli bir göstergesidir. Ayrıca İstanbul Emniyet Müdür Celalettin Cerrah’ın olayla ilgili yaptığı açıklama yetkililerin işlenen bu cinayeti sıradan gördüklerinin bir kanıtıdır. Neticede Güldünya Tören’in öldürülmesi sıradan bir cinayet değildir. Üzerinde durulması ve araştırılması gereken toplumsal bir olaydır. Hürriyet gazetesinin kullandığı alıntılarda dikkat çeken bir diğer nokta alıntılarının duygusal yönü ağır basan alıntılar olmasıdır. Özellikle “Çocuğu verdikten sonra iki gün ağladı.” ve “Üzüntüden iki gün boyunca yemek yemedi” gibi olayı dramatize eden alıntılarının kullanılması genç kadının çaresizliğinin ve zavallılığının dile getirilmesi açısından önemlidir. Güldünya’yı uzun süre koruyan kişinin söylediği “Gül benim yedinci çocuğumdu. Biz 6 ay koruduk, devlet bir gece koruyamadı. ” sözlerine haber metni içerisinde ver vermesi eleştirel bir tavır gibi görünse de kullanılan diğer alıntılarda çoğunlukla duygu sömürüsü odaklı anlatımı güçlendirmeye yönelik cümlelere yer verilmiştir.

3.2.2.2.3. Milliyet Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar

Milliyet gazetesinde Güldünya Tören’in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınlanan haberler de kullanılan alıntılar:

Ferit ve İrfan Tören: “ Onu Bursa’ya götüreceğiz.”

Ferit ve İrfan Tören: “ Refakatçiyiz.”

Alaattin Tören: “Eşyaları hazırlıyoruz, biraz bekle”

İrfan Tören: “Eşyaya gerek yok.”

Polis: “Cenazeyi teslim alın.”

Tören ailesi: “Kızımızı kuma al.”

Servet Taş: “Şikâyetçi olacağım. Güldünya ile ilişkiye girmedim.”

Servet Taş: “Çocuk benim değil.”

Ahmet Ceylan: “Ona hepimiz alışmıştık. Bize sürekli ‘Ailem sizsiniz’ diyordu. Gidecek yeri olmadığını, önünde sonunda öldürüleceğini söylüyordu.”

Keramet Ceylan: “Güldünya sürekli ailesinden bahsediyor ve onları özlediğini söylüyordu. Fakat oraya artık gidemeyeceğini, kendisini öldüreceklerini anlatıyordu.”

Devlet Bakanı Güldal Akşit: “Devlet olarak bu konuda bir mahkeme kararı çıkartarak çocuğu koruma altına alacağız. Ama çocuğun ortada kaldığı anlaşılırsa mahkeme kararına gerek yok. Ölen kadının yakınları girişimimize karşı çıkarsa da yapacak bir şey yok.”

Şerif Çelik: “Annesi ve babasının olaydan haberi yoktu. Kardeşleri kendi aralarında karar alarak cinayeti işlemişler.”

Milliyet gazetesinin konu ile ilgili olarak yaptığı alıntılar çoğunlukla olayda taraf ve tanık olan kişilere ait sözler olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili uzman görüşleri

haberlerinde yer almamakla beraber, Güldünya'ya tecavüz ettiği öne sürülen kişinin sözlerine yer vermesi açısından inceleme kapsamındaki diğer gazetelerden farklıdır. Milliyet gazetesinin konu ile ilgili kullandığı alıntılar çoğunlukla olay anını yansıtmaya yöneliktir. Milliyet gazetesi kullandığı alıntılarda yer yer olayı dramatize eden cümlelere de yer vermiştir.

3.2.2.2.4. Sabah Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar

Sabah gazetesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınlanan haberlerde kullanılan alıntılar:

Aile Meclisi: “ Ailemizin namusu söz konusu ”

Güldünya vurulurken odada olan üç hasta: “ Biz görmedik.”

Güldünya vurulurken odada yatan üç hasta: “ Fark etmedik.”

Güldünya Tören'in ailesi: “ Fişi çekin.”

Güldünya Tören'in ailesi: “ Ondan hiçbir iz kalmasın.”

Keramet Ceylan: “ Polisi defalarca uyardık. Biz onu altı ay koruyup sakladık. Polis bir gece bile koruyamadı.”

Şerif Gören: “ Güldünya'nın bu şekilde yaşamasını istemiyoruz. Yaşam destek ünitesinin fişi çekin. Maddi durumumuz da onun parasını karşılayacak kadar iyi değil. Ayrıca organlarını da bağışlamak istemiyoruz. Organları da onunla birlikte toprağa verilsin. Ondan bir şey kalmasın. Öldükten sonra cenazesini buraya göndermeyin. Belediye kaldırsın.”

Diyanet İşleri Başkanı Bardakoğlu: “ Cenazeye yetişip namazı ben kıldıracağım.”

Güldünya Tören’in dayısı: “ Cinayet onaylamıyorum. Çocuğuna da sahip çıkacağız.”

Devlet Bakanı Güldal Akşit: “ Devlet olarak bu konuda bir mahkeme kararı çıkartarak çocuğu koruma altına alacağız. Ölen kadının yakınları bizim bu girişimimize karşı çıkarsa yapacak bir şey yok. Ama çocuğun ortada kaldığı anlaşılırsa mahkeme kararına gerek kalmadan çocuğa sahip çıkacağız.”

Ailenin ileri gelenlerinde Abdül Sabaş: “ Bu kadar kalabalığın burada toplanması da bu cinayetin töre cinayeti olmadığını ispat ediyor. Alınan kara ve işlenen cinayet yanlış. Şu an burada bulunan hiç kimse bunu tasvip etmiyor.”

Cenaze törenine katılan grup: “ Evet helal ediyoruz.”

Köy halkı: “ Sadece cenaze törenini izleyebilirsiniz. Köyden görüntü almanıza hiç kimse izin vermiyor.”

Sabah gazetesinin alıntı yaptığı kişiler Güldünya Tören’in ailesi ve yakınlarının yanı sıra Devlet Bakanı ve Diyanet İşleri Başkanı’dır. Alanında uzman kişilerin görüşlerine inceleme kapsamındaki haberlerinde yer vermemiştir. Dolayısıyla olay anına ve sonrasına ilişkin açıklama ve yorumlara değinilmiştir. Yapılan alıntıların çoğunda görüldüğü üzere ailesi ve çevresi tarafından istenmeyen kişi olarak ilan edilen Güldünya’nın kurban konumu güçlendirilmiş, çocuğu ile ilgili olarak Devlet Bakanı Akşit tarafından yapılan açıklamalarla yetkililerin görevlerini eksiksiz yaptığı izlenimi yaratılmaya çalışılmış ancak Güldünya’nın bir hastane odasında öldürülmesinin sorumlularına dair bir söyleme yer vermemiştir.

3.2.2.2.5. Zaman Gazetesi Haberlerinde Kullanılan Alıntılar

Zaman gazetesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili olarak yayınlanan haberler de kullanılan alıntılar:

Ferit Tören: “ Yaralı Güldünya Tören'in refakatçisiyim.”

Ceylan Ailesi: “ Polisi Gül'ün yanına kimseyi almaması için uyarmıştık.”

Güldünya Tören: “ Kardeşlerim beni öldürmek istiyor.”

Keramet Ceylan: “ Biz onu altı ay sakladık, polis bir gün saklayamadı. Kızı başıboş bıraktılar. Hastanede ‘ Beni yalnız bırakma diye yalvardı.’ ‘ Beni öldürecekler.’ dedi. Ama biz durumu polise anlattık. Gül'ü yalnız bırakmamaların istedik. Keşke onun yanında kalsaydım. Biz polise güvendik, içimiz rahattı.”

Şerif Tören: “ Kızı Bursa'ya göndereceğiz.”

Alaattin Ceylan: “ Yanına hiç kimseyi sokmamaların söyledim.”

Devlet Bakanı Güldal Akşit: “ Devlet olarak bu konuda bir mahkeme kararı çıkartarak çocuğu koruma altına alacağız. Ölen kadının yakınları bizim bu girişimimize karşı çıkarsa yapacak bir şey yok. Ama çocuğun ortada kaldığı anlaşılırsa mahkeme kararına gerek kalmadan çocuğa sahip çıkacağız. Yaşanan olay çok üzücü. Devletin asli görevi böyle durumlarda olayın mağduru olan insanlara sahip çıkması.”

Abdullaziz Sabaz: “ Bireysel bir davranış.”

Zaman gazetesi de diğer gazeteler gibi Güldünya Tören'in ailesinin ve aile yakınlarının konu ile ilgili görüşlerini alıntı yapmıştır. Olay anına ilişkin açıklamalara yer vermiştir. Zaman gazetesi aynı zamanda Emniyet Teşkilatı'nı eleştirmeye yönelik ifadelere de haber metni içerisinde yer vermiştir. Emniyet Teşkilatı'nın görevini yeterince yapamadığı ve ihmalde bulunduğunu öne süren cümleleri haber metni içerisinde kullanmıştır. Bakandan yapılan doğrudan alıntıda ise bir taraftan resmi kurumun sesi habere taşınmış diğer taraftan da resmi kurumların ihmalini görünmez kılarak, sorunluluklarını yerine getirdikleri belirtilmiştir.

3.2.2.3. Gazetelerin Sözcük Seçimleri

Bu başlık altında araştırma kapsamındaki gazetelerin haber söylemlerinde seçtikleri sözcükleri analiz edilecektir.

Sözcük seçimleri haber söyleminin mikro yapıları içerisinde anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bazı sözcükler profesyonel pratiklerin bir bölümü olarak kullanılırken okuyucunun olaylar hakkında bir çerçeve kurmasını sağlar. İnal'a göre her sözcük bir çıkarı temsil eder. Her sözcük söylemsel topluluğun vurgusunu taşır. Her sözcük kullanıldığı anda bir söyleme eklenir. Aynı sözcük farklı söylemler içinde farklı vurgular taşır. Dil içinde süren mücadele sözcüklerin vurgusunu değiştirmeye yönelik bir çabanın sonucudur. Mücadele söylem içinde verilmektedir. Sözcüklerin vurgularının oluştuğu yer söylem, söylemlerin eklenindikleri yer ise hegemonik mücadele alanıdır.¹²⁹

3.2.2.3.1. Cumhuriyet Gazetesi Sözcük Seçimleri

Cumhuriyet gazetesinde Güldünya'nın öldürülmesi olayıyla ilgili yayınladığı haberlerde seçilen sözcükler ve ifadeler: "Töre kurbanı", "töre", "aile meclis", "aşiretçilik", "töre cinayeti".

Kadınların "töre" veya "namus bahanesiyle" öldürülmesi olayında kadın grupları hangi sıfatla anılması gerektiği konusunda bir çalışma yürütmüş ve olayın "namus cinayeti" olarak adlandırılması için çaba sarf etmişlerdir. Yasal süreçte "töre cinayeti" olarak nitelendirildiğinde, mahkeme aileler veya bireyler üzerinde törenin baskısını hafifletici neden

¹²⁹ İnal (1996), a.g.e., s.123.

olarak kabul etmekte ve ceza indirimi uygulamaktadır. İşte bu nedenle kadınların yaşam hakkını elinden alan bu olayların namus cinayeti olarak adlandırılması ve haber söylemlerinde bu tanımlamanın kullanılması bu toplumsal sorunun kamusal alanda nasıl tartışılacağı açısından da önem taşımaktadır.

Ayrıca, “töre” sözcüğü anlam olarak toplumca onaylanan, kabul edilen adet, gelenek ve örflerdir. Töre bahanesi ile işlenen bu cinayetlerde gerçekte bir uzlaşma da zaten yoktur. “töre cinayeti” olarak nitelendirilmesi bu şiddet eylemini daha kabul edilebilir bir görünüm kazandırabilmektedir.

“Aile meclisi” kavramı da benzer bir uzlaşma gönderme yapmaktadır; kararların ailedeki kişiler ve aile büyükleri tarafından alındığını dolayısıyla ailenin içinde de bir uzlaşma olduğunu ima etmektedir. Oysa öldürülen kadının veya ailedeki kadınların karara bakışı tümüyle konu içinde ihmal edilmektedir.

3.2.2.3.2. Hürriyet Gazetesi Sözcük Seçimleri

Hürriyet gazetesinde Güldünya Tören’in öldürülmesi ile ilgili yayınladığı haberlerde kullandığı sözcükler ve ifadeler şunlardır: “Töreniz batsın”, “töre uğruna”, “aile meclisi”, “aşiret”, “yasak ilişki”, “töre cinayeti”

Hürriyet 3. Sayfa haberlerinde sıklıkla kullanılan “yasak ilişki” kavramını bu olayda da kullanmaktadır. Gazetelerin sözcük seçimleri gerçekte Türkiye’de egemen olan ataerkil kültüre ve onun söylemlerine eklenmektedir. Erkeğin evliyken veya evli olmaksızın âşık olması, bu aşkı yaşamasının bir sakıncası ve bedeli de yoktur. Oysa kadınların aşk yaşamları sınırlıdır; evli olmayana kadın cinsel yaşamının olması hala geniş bir bölgede sorunludur. Hele ki evli bir kadının âşık olması veya bu aşkı yaşaması yaşam hakkının ortadan kaldırılması kadar ağır bir bedele sahiptir. Dolayısıyla kültürel yapıdaki bu eşitsiz yaklaşım haber söylemlerinde de “yasak aşk” gibi kavramlarla ifade edilerek, ataerkil söyleme eklenmektedir.

“Töreniz batsın”, “töre uğruna”, “töre cinayeti” gibi sözcük ve ifadeler ilk bakışta eleştirel bir tona sahipmiş gibi görünmektedir. Oysa daha önce de belirtildiği gibi bu sözcüklerin seçilmesi haber söyleminin kadın odaklı bir bakışla kurulmadığını göstermektedir.

3.2.2.3.3. Milliyet Gazetesinde Sözcük Seçimleri

Milliyet gazetesi Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili yayınladığı haberlerde kullandığı sözcükler ve ifadeler şunlardır: "Töre cinayeti", "töre vahşeti", "töre", "aile meclisi", "yasak aşk", "kuma", "namus cinayeti" gibi sözcük ve ifadelere yer veren Milliyet gazetesi yukarıda değinilen gazetelerden farklı davranmamış hemen hemen aynı sözcük ve ifadeleri haberlerinde kullanmıştır. Ancak "namus cinayeti" kavramına yer vermesi "namus" kavramının gündeme taşınması ve "kimin namusu?", "kime göre namus?", "kadın ve erkek açısından namus kavramının taşıdığı anlam" in sorgulanması açısından önemlidir. Çünkü bu ve benzeri sorular olayın toplumsal boyutunu da tartışmaya açmak açısından önemlidir. "Namus cinayeti" nitelemesi eleştirel olduğu kadar sorgulayıcı bir kavramdır da. Çünkü gerek Türk toplumunda gerekse diğer toplumlarda namusun tanımı kadın ve erkek için oldukça farklıdır. Namusun kadına göre tanımında, erkeğin kadın bedeni üzerinde kurmuş olduğu hakimiyet ve kontrolün bir aracı olarak görülmesi durumu söz konusudur. Erkek ise burada gücün ve hakimiyetin sahibi konumundadır.

3.2.2.3.4. Sabah Gazetesi Sözcük Seçimleri

Sabah gazetesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili yayınladığı haberlerde kullandığı sözcükler ve ifadeler şunlardır: "Aile meclisi", "töre kurşunu", "töre cinayeti", "aile namusu", "namusunu temizlemek", "töre kurbanı", "töreye aykırı yaşadı"

Sabah gazetesinin seçtiği sözcüklerde de "töre" vurgusu görülmekte; dolayısıyla toplumun örf ve adetleri bilinçli veya bilinçsizce hatırlatılmaktadır.

Sabah gazetesinin sözcük seçiminde bir farklılık ise "töreye aykırı yaşadı" ifadesine de yer verilmesidir. Güldünya Tören'in maruz kaldığı şiddetin gerekçesi örf ve adetlere veya uzlaşılan değerlere aykırı yaşamak olarak ima edilmektedir.

"Aile namusu, namusunu temizlemek" gibi ifadeler de ise herhangi bir açıklamaya yer verilmeksizin kadının toplum içindeki konumunun namus ölçüsü olarak alındığının bir göstergesidir. Buradaki namus erkeğe göre tanımlanmış bir namustur. Ataerkil sistemin belirlediği ölçülerdeki namus anlayışıdır. Bu anlamada Sabah gazetesinde, Güldünya Tören ile ilgili yayınlanan haberlerde kullanılan sözcük ve ifadeler bazında egemen sistemin değerlerine ters bir anlayışı yansıtılmadığı aksine bu değerleri yeniden üretilmektedir.

3.2.2.3.5. Zaman Gazetesinde Sözcük Seçimleri

Zaman gazetesinde Güldünya Tören'in öldürülmesi ile ilgili yayınladığı haberlerde kullandığı sözcükler ve ifadeler şunlardır: “Yasak ilişki”, “aile meclisi”, “aşiret”, “töre”

Zaman gazetesi sözcük seçimlerinde diğer gazetelerin sıklıkla kullandığı “töre cinayeti, töre kurbanı” gibi ifadelere yer vermeyerek olayı dramatize etmemiştir. Ancak “yasak ilişki” sözcüğüyle nitelendirerek toplumsal değerlerin ve uzlaşımı dışına çıkışı işaret edilmektedir. Ayrıca Zaman gazetesi de “töre” sözcüğünü tercih ederek, çalışmanın teorik kısmında ve yukarıdaki sözcük seçimleri analizinde olduğu gibi haber söyleminin inşasında kadın odaklı bir duruş göstermemektedir.

Güldünya Tören cinayetini sıradan bir cinayeti olarak yansıttığı görülmektedir. Ancak yayınladığı haberlerinde sıradan bir cinayet izlenimini okuyucularında oluşturabilecek bir üslup kullanmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada “Gazetecilerin kadına yönelen şiddeti nasıl bir haber dili/söylemiyle duyurdukları” dolayısıyla namus bahaneli cinayetlere ilişkin haber söylemlerinde nasıl bir ideolojik inşa olduğu açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bulgular neticesinde namus bahanesi ile kadına yönelik şiddetin yer aldığı toplam haber sayısı 591’dir. Konu ile ilgili olarak en çok haberin yer aldığı gazete 144 haberle Hürriyet gazetesidir. Hürriyet gazetesinin 133 haberle Cumhuriyet gazetesi, 127 haberle Milliyet gazetesi, 126 haberle Sabah gazetesi ve 61 haberle Zaman gazetesi izlemektedir. Zaman gazetesi konu ile ilgili haberlere en az yer veren gazete olmuştur.

Haber konularının dağılımına bakıldığında ise namus bahaneli cinayetlerle ilgili haberlerin genellikle gazetelerin 3. sayfalarında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Cumhuriyet gazetesi yayınladığı toplam 133 haberden 56 tanesine 3. sayfada yer vermiştir. Hürriyet gazetesi ise 3. sayfa haberlerini 5., 6. ve 7. sayfalara kaydırmış ve yayınladığı toplam 144 haberden 58’ine bu sayfalarda yer vermiştir. Milliyet gazetesi de konu ile ilgili 45 haberi genellikle 5. sayfadan vermiştir. Sabah gazetesi ise 27 haberini 3. sayfadan yayınlarken Zaman gazetesi 21 tanesini bu sayfadan vermiştir. Daha öncede değinildiği üzere gazetelerin 3. sayfaları cinayet, kaza, fuhuş, tecavüz, dayak ve çete gibi adli suçların konu olduğu haberlerin yer aldığı sayfalardır. Bu sayfalarda kadınlar genellikle suçun öznesi ya da nesnesi olarak temsil edilirler. Ancak namus bahanesi ile kadına yönelen şiddetin 3. sayfa gibi sıradan cinayet haberlerinin ve adli olayların yer aldığı sayfalara yerleştirilmesi sorunun toplumsal boyutunun da görmezden gelinmesi demektir. Nitekim haberler incelendiğinde de çoğunlukla bu tür cinayetlerin nedenlerinin çok fazla irdelenmediği, kayda değer bir eleştirel duruşun olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Gazetelerin incelenen dönem içerisinde namus bahanesi ile kadına yönelen şiddeti en fazla haberleştirdikleri yıl 2006 yılıdır. Toplam 591 haberin 140 tanesi 2006 yılı içerisinde yayınlanmıştır. Haber sayılarının 2006 yılı içerisinde daha fazla olmasında Avrupa Birliği Komisyonu’nun namus bahanesi ile işlenen cinayetlerle ilgili olarak Türkiye’den özellikle kadın hakları konusunda yapılmasını istediği birtakım düzenlemeler etkili olmuştur. Yine bu dönemde sivil toplum kuruluşlarının, kadın derneklerinin ve diğer kuruluşların yaşanan bu olaylarla ilgili protestoları da basında bir hayli yer bulmuştur. Ayrıca konuya Avrupa medyasının geniş yer vermesi de konu ile ilgili haberlerin sayısını arttırmıştır.

Yayınlanan haberlerin niteliklerine ilişkin sonuçlara bakıldığında yaşanan bu tür cinayetlerin kadınlar açısından olumsuz bir durum olduğu vurgusu göze çarpmaktadır. Toplam haber içerisinde 350 haber bu olumsuzluk durumunu dile getirmektedir. Ancak haberlerin genelinde böyle bir olumsuz durumun oluşmasında etkin olan egemen sistem yani erkek egemen yapının etkileri ve yaşanan toplumun kültürüne ilişkin eleştirel bir duruş da söz konusu değildir.

Haberlerde, haber metnin destek ögesi olarak kabul edilen fotoğraflar namus bahanesi ile işlenen cinayetlere ilişkin haberlerde de kullanılmıştır. Konu ile ilgili yayınlanan 591 haberden 308 tanesinde görsel materyal kullanımı mevcut iken 283 haberde fotoğraf kullanılmamıştır. En fazla görsel materyalin kullanıldığı gazete Hürriyet gazetesidir. Hürriyet gazetesini 104 haberinde görsel materyal kullanmıştır. En az fotoğraf kullanan gazete ise Zaman gazetesidir. Haberlerde kullanılan fotoğraflar çoğunlukla kurbanlara ve zanlılara ait fotoğraflardır. Ancak resmi kurum görevlilerinin ve konu ile ilgili araştırma yapan uzmanların yer aldığı haberlerde ise bu kişilerin fotoğrafları da kullanılmıştır.

Araştırmada oluşturulan kategorilerden biri de haberlerin aktörlerine ilişkin olan kategoridir. Haberlerde yer alan aktörler cinsiyetleri bağlamında da ele alınmıştır. Elde edilen bulgular çerçevesinde kadınların 334 kez haberlerde kurban, 80 defada uzman konumunda haberlere konu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Haberlerde genellikle kurban rolünde temsil edilen kadınlar aynı zaman da haberin öznesi değil nesnesi konumunda pasifleştirilmişleridir.

Namus bahanesi ile kadına yönelen şiddetin konu edildiği haberlerde, haberin kaynaklarına ilişkin bulgularda erkek muhabirlerin sayıca kadın muhabirlere göre çok daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek muhabirler tarafından hazırlanan haber sayısı 250 iken kadın muhabirlerin hazırladığı haber sayısı 90 tane dir. Haberini sağlandığı kaynaklarda erkek egemenliği söz konusudur. Dolayısıyla yayınlanan haberlerde erkek bakış açısı ve dilinin hakimiyeti söz konusudur. Bu durum erkek egemen söylemin haberlerde oldukça fazla görülmesinin kanıtıdır.

Gazetelerin yayınladıkları haberlerin konusuna ilişkin elde edilen bulgulara bakıldığında kadın katlinin (cinayetin) konu edildiği haberlerin sayısının 337 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başbakanlık tarafından konu ile ilgili yapılan açıklamaların yer aldığı haber sayısı ise 89 iken sivil toplum kuruluşlarının açıklamaları ve gösterilerinin konu edildiği haber sayısı 59'dur. Namus bahanesi ile kadına yönelen şiddet hakkında yapılan araştırmalar ve uzman görüşlerinin yer aldığı haber sayısı ise 106'dır. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de değinildiği gibi aldatılan, tecavüze uğrayan, başına bin bir felaket gelen kadınlar medyanın en bol kullandığı malzemelerdendir. Konu ile ilgili olarak incelenen haberlerde de kadınların çoğunlukla "kurban" rolünde haberlere konu edildiği ve haberlerin kadın katlini oldukça duygu sömürsü odaklı konulaştırdığı görülmüştür.

Namus bahanesi ile kadına yönelik şiddetle ilgili olayların tanımlanışında kullanılan ifadeler ise aynı zamanda bu cinayetlerin işlenmesinin nedenleri olarak da sunulmuştur. Araştırma kapsamında 591 haberde olayla ilgili en çok kullanılan ifade T.C.K.'daki tahrik indirimi ile ilgili hükümdür. Cinayeti işleyenlere ağır tahrik altında bu cinayetleri işledikleri gerekçesiyle ceza indirimi öngören bu yasanın varlığının cinayetlerin sayısını arttırdığı yönünde ifadeler gazete haberlerinde çokça kullanılmıştır. Haberlerde bu şekilde kullanılan ifadelerin sayıca fazla olması indirimi öngören bu yasanın da daha sonra değişmesinde etkili olmuştur. Gazetelerin bu durumu sıkça gündeme getirmesi bu maddenin tartışılmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Avrupa Birliği Komisyonu'nun kadın haklarının iyileştirilmesi ve bu konu ile ilgili ceza yasasının değiştirilmesi yönündeki isteklerini dile getirmeleri gazetelerde oldukça geniş ölçüde yer bulmuştur. Yayınlanan 57 haberde ise konu ile ilgili olarak toplumsal yapı, ataerkil ve feodal sistem ifadeleri kullanılmıştır. Ancak bu ifadelerin kullanıldığı haber sayısı genel toplam içerisinde oldukça yetersiz kalmaktadır. Çünkü namus bahanesi ile kadına yönelen şiddetin temelinde yatan ataerkil yapının ve diğer etmenlerin daha çok gündeme getirilip ayrıntılarıyla incelenmesi sorunun çözümü açısından da ayrı bir önem taşımaktadır. En azından sorunun gerçek temellerine inilmesi açısından oldukça önemlidir. Namus bahaneli cinayetlerle ilgili olarak yayınlanan 52 haberde ise evlilik dışı hamilelik ifadesine yer verilmiştir. Evlilik dışı hamileliğin kadın için bir sorun teşkil ettiğine değinilmiş ancak kadını hamile bırakan erkeğe haberler de herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Evlilik dışı hamileliğin tek sorumlusu kadınmış gibi gösterilmiştir. Yayınlanan 49 haberde ise ailenin istemediği biri ile evlenme ifadesi kullanılmıştır. Burada vurgulanan ailenin isteyip istememesidir. Kadının evleneceği

kişiyi seçme hakkı yok sayılmış ve ailenin istekleri üzerinden haberde anlam kurulmuştur. Bir kadının en doğal hakkı olan evleneceği kişiyi seçme hakkına haber metinlerinde yer verilmemiştir. 37 haberde ise kullanılan eşini terk etme ifadesidir. Ancak haberlerde kadının eşini niçin terk ettiğine ayrıntılarıyla değinilmemektedir. Kadının eşiyile birlikte yaşamak istememesi bir suçmuş gibi ifade edilmektedir. Olaylarda kullanılan bir diğer ifade ise eğitimsizlik ifadesidir 37 haberde yer verilen bu ifadeyle bu tür cinayetlerin yaşanmasında asıl faktörün eğitimsizlik olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Böyle bir ifadenin kullanılması sorunun temellerine inilmesi açısından önemlidir. Var olan kültürel ve toplumsal yapının en önemli öğelerinden biri aile öğesidir. Aynı zamanda üyesi olunan aşiretlerde insanların davranış ve düşüncelerinde oldukça etkilidir. Konu ile ilgili yayınlanan 31 haberde ise aile ve aşiret baskısı ifadelerine yer verilmiştir. Bu durum özellikle ülkemizde belirgin olan aile ve aşiret baskısının dile getirilmesi açısından önemlidir. Yayınlanan 29 haberde ise tecavüz sonucu hamilelik ifadesine yer verilmiştir. Kadının mağduriyeti üzerinden haber kurulmuştur. Kötü yola düşme ifadesinin yer aldığı haber sayısı ise 27'dir. Boşanma isteği ifadesi 24 haberde kullanılırken 22 haberde itaatsizlik ifadesi kullanılmıştır. Kullanılan itaatsizlik ifadesi bu durumu "hak etmiş" olma gibi bir izlenim yaratmaktadır. Çünkü itaat etmesi gerekenin kadın olduğu vurgusundan hareket edilmiştir. İtaat edilmesi gerekende ataerkil yapının ortaya koyduğu kurallardır. Böylece kadın kuralları koyan konumunda değil uygulayan konumunda haber içerisinde temsil edilmiştir. 19 haberde kullanılan yasak aşk ifadesi de bunu destekler niteliktedir. Bu ifadeyle yasayı çiğneyenin kadın olduğu belirtilmektedir. Böyle bir durumun erkek açısından herhangi bir yaptırımından söz edilmemektedir. Toplumsal yapıdaki bu eşitsizlik durumu ataerkil söyleme eklenmektedir. Dedikodu ifadesi 16 haberde kullanılırken, 18 haberde erkek arkadaşının olması ifadesine yer verilmiştir. Aldatma ve bakire olmama ifadeleri ise 8'er haberde kullanılmıştır. Özellikle kullanılan aldatma ve bakire olmama ifadeleri kültürel yapıdaki eşit olmayan durumu erkek egemen söyleme eklemleyerek eşitsizliği yeniden üretmektedir. Kadınların haberlerdeki temsillerinde kullanılan bu ifadeler erkek bakış açısından şekillendirilmektedir. Aldatma eylemini gerçekleştiren erkek olsaydı bu çapkınlık olarak değerlendirilirken kadının böyle bir eylemde bulunması ahlak dışı ve namussuzca olarak değerlendirilir ve gerek ceza ile cezalandırılması öngörülürdü. Aynı şekilde bir kadının evlenmeden cinsel ilişkide bulunması toplum tarafından hoş karşılanmazken bir erkeğin evlenmeden önce cinsel ilişkide bulunmaması hoş karşılanmaz. Buda toplumsal yapıdaki eşitsizlik durumunun bir göstergesidir ve ataerkil söyleme eklenmektedir.

Güldünya Tören ile ilgili haberlere uygulanan söylem analizi yönteminden elde edilen bulgularda içerik analizi ile elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Güldünya ile ilgili haberlerde kullanılan başlıklar, haber girişleri, haberlerde verilen arka plan bilgisi, neden-sonuç bağlamı, haberin aktörleri, kullanılan alıntılar ve sözcük seçimlerine ait bulgular haberin söyleminde etkili olan erkek egemen dilin etkisi altındadır.

Güldünya Tören ile ilgili haberlerin başlıkları bütün olarak incelendiğinde öldürülemez olayına yönelik eleştirel bir tavır varmış gibi görünse de çoğunlukla namus bahanesi ile işlenen bu cinayeti dramatize etmeye yönelik ifadeler yer verilmiştir. Hem kadın katli hemde devletin ihmali görünmez kılınmıştır. Gazetecilerin yeterince eleştirel ol(a)madıkları görülmektedir. Sansasyonel ve dramatik öğeler başlıklarda sıkça kullanılmıştır. 3. sayfada yer alan sıradan bir cinayet haberi gibi olay yansıtılmıştır. Özellikle Zaman gazetesinde Güldünya'nın öldürülüşüne dair herhangi bir nitelemeye yer verilmemiştir. Zaman gazetesi aynı zamanda haber başlıklarında resmi kurumlarla ilişkili olarak olumlu anlamlar inşa etmiştir. Bunda siyasi iktidarla olan ilişkisinin etkisi büyüktür. Çünkü Zaman gazetesi muhafazakar çizgide olan bir yayın anlayışına sahiptir. O dönemki siyasi iktidarda bu yönde bir görüşe sahiptir.

Gazetelerin Güldünya'nın öldürülüşü ile ilgili yaptıkları haberlerin giriş cümlelerinde ise eleştirel bir duruş varmış gibi görünen ancak daha çok duygu sömürsü odaklı ve kültürel yapıya eklenen bir anlatı kurulmuştur. Kadın bir "kurban" olarak temsil edilmiş ve kadınının çaresizliği üzerinden anlam kurularak ataerkil söylem yeniden üretilmiştir. Fakat Zaman gazetesi diğer gazetelerden farklı olarak olayı dramatize eden haber girişlerini kullanmayıp o dönemki siyasi iktidarı olumlayan haber girişlerini kullanmıştır. Daha öncede belirtildiği üzere bunda sahip olduğu yayın anlayışı ile iktidarın siyasi çizgisinin örtüşmesinin payı büyüktür.

Gazetelerin tümü neden-sonuç ilişkisini haberi çerisinde kurmamış daha çok ana olaya ve sonuca ilişkin bilgilere yer vermiştir. Aynı zamanda Güldünya'nın öldürülüşü ile ilgili haberlerin arka plan bilgileri de yetersizdir.

Namus bahanesi ile öldürülen Güldünya Tören ile ilgili haberlerde kullanılan alıntılar erkek egemen söylemi olumlayan ve yeniden üretilmesine yardımcı olan alıntılardır. Alıntıların yapıldığı kişileri ise çoğunlukla erkeklerdir. Gazetelerin sözcük seçimleri de bu cinayeti toplumca onaylanan ve bu şiddet eylemini kabul edilebilir kılan şekildedir. Özellikle Hürriyet gazetesi 3. sayfa haberlerinde sıklıkla kullanılan sözcükleri tercih etmiştir. Sabah gazetesi “töre” vurgusu hakim olan sözcükleri kullanmış ve toplumsal örf ve adetleri bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde hatırlatma yoluna gitmiştir. Zaman gazetesi diğer gazetelerden farklı olarak olayı dramatize edecek sözcükleri haberlerinde kullanmamıştır. Ancak okuyucuda sıradan bir cinayet izlenimi uyandıracak ifadelere haberlerinde yer vermiştir.

Özetle, gazetecilerin namus bahanesi ile kadına yönelen şiddeti erkek egemen bir söylem/dil kullanarak haberleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kullanılan bu söylem aynı zamanda ataerkil sistemi de yeniden üretmeye yardımcı olmaktadır. Araştırma kapsamında uygulanan içerik analizi ve söylem analizi yöntemleri neticesinde elde edilen bulgular birbirini destekler niteliktedir. Namus bahanesi ile kadına yönelen şiddet ile ilgili haberler egemen kültürel yapıya eklemlenmekte ve bu yapının devamlılığının sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Bu çalışma ile Türkiye’de namus bahanesi ile kadına yönelik şiddetin, Türk basınına nasıl yansıdığı, nasıl bir haber söylemi kullanıldığı içerik analizi ve söylem analizi yöntemleri kullanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde kullanılan haber söylemlerinde ataerkil sistemin etkisinin olduğu saptanmıştır. Oysaki gazetelerin en önemli işlevlerinden biri toplumu bilgilendirmektir. Gazeteler bu bilgilendirme işlevini yerine getirirken aynı zamanda toplumu yönlendirme görevini de üstlenebilmektedir. Bu nedenle haberlerinde kullandıkları dile ayrı bir önem vermeleri gerekmektedir. Çünkü oluşturulan haber söylemi meşru olmayacak bir olayı dahi insanların gözünde meşrulaştırabilmektedir. Tıpkı namus bahanesi ile kadına yönelik şiddet haberlerinde olduğu gibi. Bu nedenle gazetecilerin haberleri hazırlarken kullandıkları dile ayrı bir önem vermeleri gerekmektedir. Özellikle de toplumun çok hassas olduğu konuları haberleştirirken duyarlı ve ölçülü olmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdo, Nahla. "Namus Cinayetleri, Ataerkillik ve Devlet: İsrail'de Kadın," **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- _____ ve Mojab Shahrzad, Giriş, ," **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Akkoç, Nebahat. "Namus Adına Uygulanan Şiddetin Kültürel Dayanakları," **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Alankuş, Sevda ve diğerleri. **Kadın Odaklı Habercilik**. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2007.
- Arat, Necla. **Feminizmin ABC'si**. İstanbul: Simavi Yayınları, 1991.
- Ataman, Özlem Emine. "Sinemada Toplumsal Cinsiyet Rollerini: 1980-1990 Yılları Arasında Türk Sineması'nda Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Bek, Mine Gencil ve Mutlu Binark. **Medya ve Cinsiyetçilik**. Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2000
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, "**Türkiye'deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu**," Ankara: 2005.
- Cangöz, İncilay. "Kitle İletişim Kuramlarında Etki Sorunsalı ve Bir İzleyici Araştırması" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Çakır, Serpil. "Feminizm Ataerkillik İktidarın Eleştirisi," **19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler**. Der.: H.Birsen Örs İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Çoban, Barış. "Söylem, ideoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi," **Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din ve İdeoloji**. Der: Barış Çoban ve Zeynep Özarslan İstanbul: Su Yayınevi, 2003.
- Dağtaş, Banu. "Reklamda İdeoloji Çözümlemesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999
- _____. **Reklamı Okumak**. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2003.

- Dursun, Çiler. “Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?” **Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi**. Der.: Çiler Dursun Ankara:Elips Kitap, 2004.
- Eck, Van Clementine. **Profied By Blood: Honour Killings Amongst Turks In The Netherlands**, Amsterdam University, 2003.
- Ergil, Doğu. **Türkiye’de Terör ve Şiddet Yapısal ve Kültürel Kaynakları**. Ankara:Turhan Kitabevi Yayınları, 1980.
- Ertürk, Yakın. “Uluslar arası Rejimler Bağlamında Namus Adına Uygulanan Şiddet,” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Gökçe, Orhan. **İçerik Çözümlemesi**. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2001.
- _____. **İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.
- Günel, Asena. “Irigiray’ın Beden Simgeseli Üzerinden Feminizmde Özselcilik Tartışması,” **Toplum ve Bilim**, Sayı 75. Kış 1997.
- Güneş, Sadık. **Medya ve Kültür Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı** . İkinci Basım. Ankara:Vadi Yayınları, 2001
- Hall, Stuart. “İdeoloji ve İletişim Kuramı,” **Medya Kültür Siyaset**. Der: Süleyman İrvan Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1997.
- _____. “Kültür, Medya ve İdeolojik Etki,” **Medya İktidar İdeoloji**. Der: Mehmet Küçük İkinci Basım. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- _____. “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü,” **Medya İktidar İdeoloji**. Der: Mehmet Küçük İkinci Basım. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- _____. “Policing The Crisis,” **News: A Reader**. Ed.:Howard Tumber (Great Britain: Bath Press, 1999.
- Işık, Gülcan ve Ömer Özer. “İşçi ve Memur Toplu İş Bırakma Eylemlerinin Türk Basınında Sunumu,” **Selçuk İletişim**. Cilt:1, Sayı:3.
- İlkkaracan, Pınar. “Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik,” **Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik**. Der: Pınar İlkkaracan. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- _____. ve Leyla Gülçür ve Cana Arın. **Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz**. İstanbul : Metis Yayınları, 1996.
- İnal, M.Ayşe. **Haberi Okumak**. İstanbul:Temuçin Yayınları, 1996.
- _____. “Yazılı Basın Haberlerinde ‘Yapısal’ Yanlılık Sorunu,” **Toplum ve Bilim**, Sayı 67, Güz 1995.

- İnce, Şengül ve Burcu Şimşek. “ 3. Sayfaya Feminis Bir Okuma: 3. Sayfaya Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Eksenli Bakma: Suç Kadınlarda,” 3. Sayfa Ulusal Konferansında Sunulan Bildiri . İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Kocacık, Faruk. ‘Şiddet Olgusu Üzerine,’ **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, (Cilt: 2, Sayı: 1) Doç.Dr. Feramuz Aydoğan’ın Anısına, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/88.pdf>, (17.06.2006)
- Kellner, Douglas M. ve Meenakshi Gigi Durham, “Adventures In Media And Cultural Studies: Introducing The Key Works,” **Media And Cultural Studies: Key Works**. Ed.: Meenakshi Gigi Durham and Douglas M.Kellner United Kingdom: Blackwell Publishing, 2001.
- Kırca, Süheyla. “Kadın Dergileri: Popüler ve Politik Söylemin Buluştuğu Yer,” **Kurgu Dergisi**, Cilt: , Sayı:17, 2000.
- Lundby Knut ve Helge Ronning, “Medya Kültür İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması,” **Medya Kültür Siyaset**. Derleyen: Süleyman İrvan Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1997.
- Marshall Gordon. **Sosyoloji Sözlüğü**. Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,1999.
- Mojab, Shahrzad. “Namusun Tikelliği ve Öldürmenin Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedogojiye,” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Mutman, Mahmut. “Televizyonu Nasıl Sorgulamalı” **Toplum ve Bilim**, Sayı 67 Güz 1995.
- Neuman, W. Lawrence. **Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, Çeviren: Sedef Özge, İstanbul: Yayın Odası, 2008.
- Özkalp, Enver. **Sosyolojiye Giriş** . 14.Basım. Bursa : Ekin Kitapevi Yayınları, 2005
- Pope, Nicole. “Namus Cinayetleri: Ataerkil Denetim Araçları,” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Ramazanoğlu, Caroline. **Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri**. Çev: Mefkure Bayatlı İstanbul: Pencere Yayınları, 1998.
- Sirman, Nükhet. “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği,” **Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar**. Der: Shahrzad Mojab ve Nahla Abdo İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Sözen, Edibe. **Söylem**. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.

- Suğur, Serap ve diğerleri. **Toplumsal Yaşamda Kadın**. Eskişehir:Açık öğretim Fakültesi Yayınları,2006.
- Tanrıöver, Hülya. “Medyada Kadınları Temsil Etme Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri,” **Kadın Odaklı Habercilik**. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2007
- Tekinalp Şermin ve Ruhdan Uzun, **İletişim Araştırma ve Kuramları** . 2. Basım. İstanbul: Beta Basım, 2006.
- Tezcan, Mahmut. **Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yrgılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme**. Ankara : Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974.
- _____. **Türk Aile Antropolojisi**. Ankara: İmge Kitabevi, 2000.
- Töre Cinayetleri Panel Bildirileri**, Ankara:Eeyda Basımevi, 1999.
- Turner, Graeme. **British Cultural Studies an Introduction**. London: Unwin Hyman, 1990.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “**Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu**,” Ankara. Aralık 2006.
- Van Dijk, Teun, **News As Discourse**. New Jersey Hillsade, 1988a.
- _____. **News Analysis Case Studies of the International and National News in the Press**, London: Lawrence Erlbaum Associates, 1988b
- Yaylagül, Levent. **Kitle İletişim Kuramları**. Ankara: Dipnot Yayınları, 2006.
- Zoonen, Liesbet Van “Medyaya Feminist Yaklaşımlar,” **Medya Kültür Siyaset**. Der: Süleyman İrvan Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1997.
- Williams, Raymond. **Kültür**. Çeviren: Suavi Aydın. Ankara: İmge Kitabevi, 1993.
- www.bianet.org